

Caiete Silvane

197

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

foto Ovidiu Teieru

Șimleu Silvaniei - 770

foto Marin Ștefan

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caiete-silvane.ro

Sumar

- Ion Pop**, Zăpadă pe un scaun p. 1
Viorel Mureșan, Ritualul lecturii pp. 2-3
Imelda Chintă, Lirica sentimentelor sub un destin insular pp. 4-5
Nicolae Mocuța, „Liniștea amurgului. Să fii medic veterinar în Sălaj poate fi fascinant” p. 5
Carmen Ardelean, Cvintetul poliedric pp. 6-8
Alice Valeria Micu, Sâmbăta zidului și a ușii sfărâmate p. 8
Marcel Lucaciu, Evadări ficționale pp. 9-10
Alexandru Jurcan, D.A. Doman în 366 de zile p. 10
Menuț Maximilian, Poetul devorat de cuvinte pp. 11-12
O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: **Ioan-Vasile Bulgărean**, „Veșnicia de o zi” p. 12
Carmen Dărăbuș, Dumitru Drinceanu și poezia reflexiei sfărâmate p. 13
Viorel Gh. Tăutan, Șase decenii; e mult, e puțin? pp. 14-15
Un nou volum la Editura „Caiete Silvane”: **Viorel Mureșan**, „Camera cu insomnia” p. 15
Mihaela Meravei, Poartă către sufletul cititorului pp. 16-17
Marta Cordea, Sárkány Béla Farkas (1894-1958) pp. 18-19
Györfi-Deák György, Pe Marte, în 1928 pp. 20-21
Paul Păștean, Cuvinte oarbe (cugetări și aforisme). Debut în revistă prefațat de **Marcel Lucaciu** pp. 22-23
Corina Știrb Cooper, Cenaclu în Răstolțu Mare cu versuri de **Angela Maxim** p. 23
Versuri de **Silvia Bodea Sălăjan** însoțite de o parodie de **Lucian Perța** p. 24
Poeme de **Ana Ardeleanu**, **Rodica Dragomir**, **Camelia Buzatu**, **Ottília Ardeleanu**, **Miruna Mureșanu**, **Nicolae Nistor**, **Gabriel Nan**, **Petru Istrate**, **Mihaela Aionesei** și **Timeea Ivan** pp. 25-29
Ioan Oros-Podișan, „Riposta Poliției”, Editura „Caiete Silvane” p. 28
O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: **Lucian Perța**, „Poeme paralele II” p. 29
Florica Păștan, Poetica niponă a lui Vasi Cojocaru-Vulcan p. 30
Gheorghe Moga, De la „fiu de Domn” la „băiat de bani gata” p. 31
Gheorghe Glodeanu, O lucrare de referință p. 32
Marin Pop, Evoluția socială și demografică a Șimleului (II) pp. 33-36
Ioan F. Pop, Solilocvii inutile p. 37
Simona Ardelean, Filmografiile Simonei, *Câinele japonez* (2013) p. 38
Daniel Mureșan, Cronica discului, *The Samurai of Prog – The Lady And The Lion And Other Grimm Tales I* p. 39
Alice Valeria Micu, O rezervație pentru cei frumoși p. 40
Irina Lazăr, Să fii viu e simplu p. 41
Simone Györfi, O înălțare pp. 42-43
Silviu Tudor, O editură, trei autori p. 44
Pavel Bacanu, Boala și Taina: Actualitatea romanului *Orologiul pe vreme de pandemie* pp. 45-48
Corina Știrb Cooper, Plici își începe călătoria p. 49
Virgil Mihalca, O carte în memoria lui Doru E. Goron p. 49
Alexandru – Bogdan Kürti, **Corina Știrb Cooper**, **Györfi-Deák György**, **Viorel Mureșan**, Malaxorul de iunie pp. 50-52
Trei poeme de **Vasile Hatos** coperta III
Arca poeziei, **Michel Deguy**, O, marea opoziție a lumii, traducere de **Virgil Mazilescu**, o rubrică de **Viorel Mureșan** coperta IV

Caiete Silvane

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, **Carmen Ardelean**, **Alexandru-Bogdan Kürti** - redactori;
Viorel Tăutan, **Marcel Lucaciu**, **Imelda Chintă** - redactori asociați;
Györfi-Deák György, **Alice Valeria Micu**, **Gheorghe Moga**,
Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**
Tehnoredactare: **Marius Soare**

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caiete-silvane.ro; www.culturasalaj.ro

Serie nouă, Anul XVII, Nr. 6 (197), iunie 2021.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Mediadiff Product SRL
și prin redacție (telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 5 lei.

Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm
să ne contactați telefonic la redacție.

Tiparul realizat la Tipografia *Color Print Zalău*,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Zăpadă pe un scaun

Ion POP

Nu s-a întâmplat mai nimic.
Doar că lângă scaunul pe care stam,
așteptând pe peronul gării,
pe alt scaun au început să se strângă
foarte încet, aproape temându-se,
fulgi ușori de zăpadă.

Fără contururi, fără un chip anume,
se-alcătuia alături Cineva, –
nu mai eram chiar singur.

Se afla – simțeam aproape temându-mă –
foarte mult Cineva
în acel Nimeni alb, pe care
o clipă
îl puteam chiar pipăi.

Fără să știu de ce, am adunat
cu palma caldă stratul alb și rece
ce-n pumnul strâns, firește, s-a topit, –
n-a mai rămas nimic din el decât un abur
și-apoi nimic.

Dar am știut atunci
că însuși Tu ai stat un timp pe scaun,
că marea judecată începuse.

(Elegii în ofensivă, 2003)

POP, ION (Ioan) V. (n. 1 iulie 1941, Mireșu Mare, jud. Maramureș), poet, critic și istoric literar, editor și traducător. Membru corespondent al Academiei Române din 26 noiembrie 2015. A urmat cursurile Facultății de Filologie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1959-1964), unde, în 1971 și-a susținut și teza de doctorat în filologie Avangardismul poetic românesc. A desfășurat o bogată activitate didactică în cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca: preparator (1964-1966), asistent (1967-1971), lector (1972-1989), profesor (1990-2007); din 1994 a

condus peste 30 teze de doctorat. Între 1973 și 1976 a fost asistent asociat la Universitatea Paris III-Sorbonne Nouvelle. Între 1990 și 1993 a deținut funcția de director al Centrului Cultural Român din Paris, iar între 1996 și 2000 pe cea de decan al Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. A debutat în 1959 cu versuri în revista „Steaua”. Numele său este legat de gruparea și revista „Echinox”, apreciată drept una dintre grupările literare românești cele mai dinamice, o autentică școală pentru tinerele generații de scriitori și filosofi. Este autorul unei opere impresionante de poezie, critică și istorie literară, eseuri,

publicistică etc. Din poezia sa au fost traduse două culegeri în limba franceză și una în limba vietnameză, publicate la edituri din Franța (1993, 2001, 2005). Alte traduceri au apărut în antologii și reviste din Belgia, Franța, Italia, Spania, Statele Unite ale Americii. A realizat ediții critice din scrierile lui Ilarie Voronca, Ștefan Roll, Urmuz, Gellu Naum, Gherasim Luca, Sașa Pană, Mircea Zăciu. S-a remarcat și ca traducător, tălmăcind din creațiile lui Georges Poulet, Jean Starobinski, Eugène Ionesco, Gérard Genette, Tristan Tzara, Tzvetan Todorov, Paul Ricœur, Benjamin Fondane, Paul Morand.

continuare pe www.caietesilvane.ro

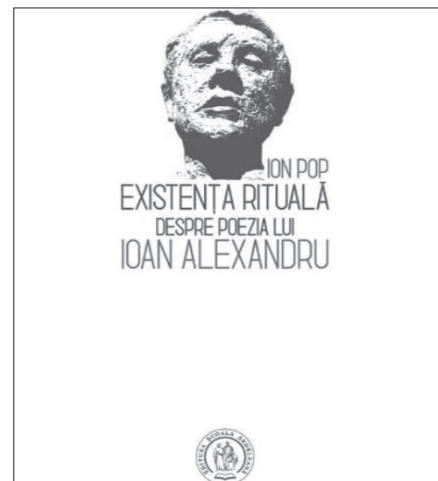
Ritualul lecturii

Viorel MUREȘAN

Cele cam o sută de pagini de critică literară propriu-zisă din volumul lui Ion Pop, *Existența rituală/ Despre poezia lui Ioan Alexandru*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, acoperă spațiul tipografic dintre două interviuri, realizate la o distanță în timp, unul față de altul, de 48 de ani. Spectaculosul interval înregistrează o înaintare aproape imposibil de întrezărit a unui scriitor și a unui destin literar. Primul e un dialog inițiat de autorul însuși al cărții de față, în 1972, și publicat în revista „Echinox”, cu poetul, atunci, aflat în plină ascensiune, dar și într-o metamorfozare decisivă. De la început, criticul remarcă frântura apărută între creația din momentul interviului și volumele anterioare. Drept răspuns, poetul asociază „această rostire imnică” tocmai cu pătrunderea sacrului în existența sa. Oricum, cei doi interlocutori înțeleg în chip diferit poezia, Ion Pop sesizând veridic evoluția ei, pe când Ioan Alexandru se îndreaptă de pe atunci, spre diluarea esenței poetice. În interviul de la sfârșitul cărții, Ion Pop e cel care răspunde întrebărilor lui Vasile George Dâncu, în august 2020. La început, se fac unele clarificări conceptuale, în virtutea cărora așază criticul opera în discuție sub formula „tradiționalismului actualizat”. Aflat în fața unui fenomen de subțiere dramatică a filonului liric inițial, criticul compensează într-un fel scăderile poetului, apelând la factori circumstanțiali: „...iar contribuția lui la «cultura» acestui fragment de timp nu se reduce la scrisul poetic, altminteri foarte bogat. Ioan Alexandru a publicat și un număr important de texte cu caracter programatic, de atitudine civică, de promotor al revalorificării «izvoarelor» tradiționale ale spiritualității naționale” (p. 126).

La finalul dialogului sunt reproduse două poeme ilustrând, în alegerea lui Ion Pop, marea vocație a poetului, în primele sale volume.

Iar acum, după cele două capitole dialogale care încadrează volumul, putem trece la descrierea propriu-zisă a acestuia. Mai întâi, un *Cuvânt-înainte* vine să elucideze caracterul ocazional al lucrării: „Prin retipărirea paginilor scrise de mine despre poetul Ioan Alexandru în ultimii aproape cincizeci de ani, răspund solicitării, foarte onorante și emoționante pentru mine, de a omagia astfel memoria unui poet de seamă al generației sale și al întregii literaturi române” (p. 5). Tabla de materii însumează cinci eseuri, dintre care două sunt extrase din cărți de referință despre poezia contemporană, apărute sub semnătura lui Ion Pop. Unul, cu titlul *Ioan Alexandru*, este capitolul consacrat acestuia în volumul care a contribuit esențial la consolidarea generației '60, *Poezia unei generații*, Ed. Dacia, Cluj, 1973. Celălalt, *Tradiționalism actualizat: Ioan Alexandru*, se desprinde din *Poezia românească neo-modernistă*, Ed. Școala Ardeleană, 2018, sinteză care extinde contextualizarea operei supuse analizei la evoluțiile poetice românești din ultimele șase decenii. Exercițiul hermeneutic din cele două studii, adăugându-li-se și textele ocazionale, devine unul de mare complexitate. Astfel, la scara întregii cărți, critica descriptivă stă alături de pagini de critică tematică sau, uneori, de critică de întâmpinare. Am îndrăzni chiar, ținând seamă de consistența operă poetică a lui Ion Pop, să susținem că am întâlnit și accentele unei critici „de atelier”, încă începând cu interviul din 1972. Pe de altă parte, vibrația patetică din unele pagini, avându-și rădăcinile în detalii de ordin biografic, per-

turbă pe alocuri arsenalul critic. Și se simte asta către finalul aceluiași „Cuvânt-înainte”: „Lecturile mele de sub aceste coperte privesc, desigur, scrisul poetului. N-am reținut tot ceea ce am publicat despre el, începând cu o recenzie la *Vămile Pustiei*, și nici articolele din dicționarele de scriitori și opere apărute pe parcurs, din motivul, întemeiat mi se pare, că acele glose sintetizau opinii și evaluări argumentate pe larg în alte pagini de eseu critic. Au rămas și în cele retipărite acum, unele inevitabile repetiții, nu foarte extinse totuși” (pp. 6-7).

Studiul din 1973, excerptat din volumul *Poezia unei generații*, rămâne până astăzi între cele mai comprehensive aplicate poeziei lui Ioan Alexandru. Compus din trei părți distincte: *Sentimentul tradiției*, *Infernul discutabil* și *Izvoarele imnului*, eseu pare scris după interviul din „Echinox”, sau cel puțin amendat din perspectiva acestuia, mai ales în privința concepției despre poezie. Aceasta se limpezește în prima parte a lucrării, cu trimiteri și la alte interviuri ale poetului. Se desprinde ideea apropierei de tragicul condiției umane, mai apăsător din unghiul mioritic de înțelegere, decât prin prisma unor scrieri existențialiste. Cu alte cuvinte, e

vorba despre „o biografie lirică crescută firesc pe un fond ancestral de sensibilitate ce-și caută expresia” (p. 22). Căutând a-l încadra într-o familie afină, criticul are mereu în vedere „componenta transilvană a spiritualității românești”, fără a neglija, totuși, posibile corespondențe cu universul țărănesc arghezian, chiar dacă lui Ioan Alexandru îi lipsește o dimensiune „artizanală”. Mai aproape de Nicolae Labiș prin respingerea modelelor, autorul *Vămile Pustiei* construiește din interior o biografie lirică. Următorul segment al studiului, purtând titlul unuia dintre volume, *Infernul discutabil*, găsește „o energie juvenilă de excepție” în descrierea analitică a primelor trei cărți de versuri. Confesivă, lirica din volumul debutului, *Cum să vă spun* (1964), are o „tonalitate de ritual tragic (cu elemente grotești)” și deschidere spre viziuni expresioniste. Văzând în poezia lui Ioan Alexandru o redutabilă modalitate de transcendere, criticul se entuziasmează atât, pe cât se va vedea nevoit să plece capul în perioada de accentuată descreștere a poetului: „Anunțând poate pe cel mai însemnat poet al generației sale, acest volum de debut rămânea, dincolo de inegalitățile de tensiune lirică și stângăciile de limbaj ale vârstei, expresia unui temperament viguros, în care se întâlneau fervorile și ingenuitatea adolescenței cu gravitatea și dramatismul vârstei mature” (p. 31). În pofida elanului său, exegetul presimte totuși, „un anume dezechilibru al expresiei”, „excesive crudități de limbaj”, ori, pe alocuri, „abstracțiuni artificial grefate” pe discurs. Înarmat cu acest sentiment se îndreaptă Ion Pop, în partea a treia a studiului său, intitulată *Izvoarele imnului*, spre analiza volumului *Vămile Pustiei* (1969). El constată aici evoluția spre imn a poetului, în urma unei disciplinări conceptuale, dar și a contaminării cu grandioasele viziuni ale stingerii din eminesciana *Memento mori*. Hotărâtoare i-au fost și apropiierile, prin traducere, ori prin studiu, de Pindar și Hölderlin. Studiul din 1973 se încheie într-o glorie de care puțini poeți au avut parte: „Nu

există însă un text în care vocea de ample rezonanțe a poetului să nu se lase auzită măcar în parte, și nu o dată sunetul atinge o puritate și o elevație spirituală fără egal în lirica noastră actuală” (p. 55).

Între *Poezia unei generații* (1973) și *Poezia românească neomodernistă* (2018) stau 45 de ani, timp în care opera lui Ioan Alexandru și-a ars toate etapele, inclusiv un început de receptare postumă. Prin urmare, perspectiva criticului din *Tradiționalism actualizat* nu doar că s-a lărgit, dar și-a putut dobândi multe din atributele obiectivității depline, unele înlesnite și de augmentarea biobibliografică. Obiectul cunoașterii din noul studiu, acum opera completă a lui Ioan Alexandru, își redimensionează parțial geneza prin raportarea la un înaintaș precum Aron Cotruș, dobândind totodată calificative estetice mai clar conturate: „lirism încordat” sau „existențialism *sui-generis*”. Mai vechilor impresii de lectură li se adaugă, în noile pagini, și alte ecouri, venite dinspre Nichita Stănescu, ori B. Fundoianu, iar din literaturile europene, de la Trakl și Gottfried Benn la T.S. Eliot. Trecerea la etapa imnelor se face cu dese trimiteri la eseurile poetului, unde „elogiază întoarcerea la izvoare, la mit și logos”. Numai că tot acum începe și declinul, în privința receptării întregii sale opere. Opțiunea pentru forma solemnă, dar cam redundantă, a rostirii, exprimată și la nivel teoretic, este, din păcate, definitivă. Încât, exegetul, oarecum fără voia lui, se vede silit să-și schimbe discursul critic, ajungând la formulări de felul acesta: „Lungi, aluvionare și cam prolix compuneri rezultă în aria evocărilor istorice...” (pp. 100-101). Sau, și mai dezamăgit, privind întreaga suită de „imne”: „...cele ce rămân în picioare întregi cedează ca număr în fața unor compoziții pletorice, insuficient controlate de o conștiință «critică» în stare să le elibereze de balastul verbal și să le concentreze în jurul unui ax ideatic-simbolic rezistent” (p. 108). Criticul, care a urmărit îndeaproape devenirea și destinul unei opere, legându-și de

ea mari și îndreptățite speranțe, nu poate pune decât, cu amărăciune, într-o sinteză definitivă, aceste cuvinte: „Scriind mult și grăbit (într-un fel de competiție oratorică, de la tribune totuși foarte diferite, cu Adrian Păunescu), autorul *Imnelor Maramureșului* (dar nu numai al lor) lasă în fluxul discursiv și destule aluviuni nedecantate, cu neglijențe surprinzătoare de ordin lexical și stilistic...” (p. 109). Deontologic, autorul *Poeziei românești neomoderniste* rămâne vertical până la capăt și obiectiv. Ceea ce poate fi, uneori dureros.

Alte trei articole, ocazionale, întregesc, din unghiuri diferite, paginile referitoare la poezia lui Ioan Alexandru. *Existența rituală* e o cronică literară din 1988 la volumul *Imnele Maramureșului*, care caută, cu instrumentele criticii de întâmpinare, un liant ce poate apropia piesele corpusului imnografic: „Programul poetului, schițat încă o dată într-o pagină introductivă, caracterizează și cartea de față ca pe o «parte dintr-un întreg»” (p. 58). Mai vechiul și stăruitorul exeget simte că filonul poetic s-a diminuat, iar lira cântă sec și în surdină. De-aceia, fraza critică e concesivă și eufemistică. Pentru „Caietele de la Putna”, 2014, a fost scris *Brâncovenii în „imnele” lui Ioan Alexandru*. Studiul încearcă, mai întâi, să pună ordine în tipurile de discurs din cele peste două mii de pagini de „imne”. Ar fi „unul concentrat, structurat de obicei pe câteva strofe”, alături de „«imnele» mai larg evocatoare ...cu dezvoltări discursive de anvergură”. Tematic, tot așa, există o arie foarte largă a istoriei naționale, care se intersectează uneori cu elogiul divinității. Imnele dedicate Brâncovenilor sunt cele mai numeroase, răspândite în toate volumele consacrate acestei specii. Analiza critică insistă cu precădere asupra a două dintre ele: unul din volumul *Imnele Moldovei*, iar celălalt din *Imnele Putnei*. *Ultimul mare poet al Transilvaniei* e un text încărcat de empatie, în care analiza face loc evocării. O astfel de carte, crescută în cercuri concentrice, arată că există un ritual al lecturii la mării critici de poezie.

Lirica sentimentelor sub un destin insular

Imelda CHINȚA

Optzeci de sentimente sub inimă este volumul semnat de Camelia Buzatu, apărut la Editura Colorama, Cluj-Napoca, în colecția Cercul Literar de la Cluj – secțiunea poezie, cu o prefață de Mihaela Meravei. Autoarea scrie un poem de notație a unor stări, un poem al sentimentelor demascate într-o senină geografie lirică, un poem autoreferențial într-o rostire tainică, aproape sacramentală. Iubirea ca evanescență, ca limită este tema în jurul căreia se coagulează cele optzeci de poeme, iar singurătatea este motivul central, aceasta nu e o mască, e însăși trăirea valpurgică, vitriolantă, convulsivă. O societate în criză determină un poem al unei crize anunțate discret, iar locul serenității este subminat de un univers amenințător, cu note grave, sfâșietoare. Sentimentele se vor reabilitate, însă sunt sufocate de cotidian. Volumul, construit în simetrie, începe cu *Ultimul sentiment* și se finalizează cu *Moartea iubirii*, iar între cei doi poli se țese un destin implacabil al unei femei în încercarea de a-și depăși limitările impuse de o mentalitate colectivă limitată: „Oare nu aceasta e menirea femeilor,/ să-și petreacă timpul făcând adunări/ având grijă de mici ori mai mari dăruiri neastâmpărate,/ ca un copil prins asupra faptului interzis/ (...) totuși va veni,/ într-un moment în care vei călca rufe/ părul îți va atârna în dezordine pe umeri/ el va deschide ușa cu piciorul./ Exact ca la cotațiile de la bursă/ iubirea lui va scădea sub zece la sută”. Universul interior este unul frământat, tensionat, un exil în care se simte captivă: „Convinsă că voi câștiga multe/ am rămas dezamăgită când m-am trezit cu libertatea/ legată cu o panglică roz”. Strigătul însingurat al lui Munch este strigătul deznădăjduit al poetului într-o lume descompusă de sentimente, desacralizată: „parcă o dată cu durerea de-a

nu fi cu mine/ crește nivelul de durere în întreaga lume,/ durere în pliurile gâtului/ și-n nimburi durere”.

Camelia Buzatu tânjește după un spațiu plener și este recognoscibilă cultivarea regresivității într-un trecut mai aproape de domestic. Iubirea are valențe homeopate, este percepută ca un catalizator ce ar putea salva ființa; este, *in nuce*, o condiție a existenței, a expulzării nimicului: „Dar dacă un om, zece mii de oameni, șapte miliarde/ s-ar înarma, fiecare de mână cu câte o iubire,/ l-ar urni cumva din loc, departe,/ deasupra lui Venus ori între inelele lui Saturn/ și-atunci nimicul poate ar înceta să mai doară”. Vocația plenarității este bine temperată de o analiză lucidă, de acceptare și, mai apoi, de o dureroasă resemnare: „Iubirea mea a murit și sunt în extaz,/ sunt fericită/ pentru că de-acum încolo n-o să mă mai tem,/ ce e mort nu va mai putea muri/ și nimeni nu va putea să mi-o fure/ (...) Pierderea noastră nu mă va durere/ pentru că în pierdere nu poate exista niciodată vreo lipsă!”. Recuzita cu ajutorul căreia își orchestrează discursul se află oarecum sub semnul limitei și plonjează într-o simplitate sinonimă cu nostalgia, cu gestul liturgic de purificare: „Când cade masca,/ în jurul aurei încep să danseze dramele,/ cu un ciob de iubire tristețea le tămâie/ dându-le ocol de trei ori./ Pregătindu-i scaldă într-o amintire”.

Lirismul este când blând, când temperamental într-o dinamică a stărilor, este un desen de „graffiti” care reclamă stări contradictorii, imagini al căror colorit sunt menite a surprinde, a disconforta: „Viața nu e decât un amalgam,/ desene în graffiti executate pe pereții cerului,/ o întâmplare precisă ca demonstrația unei probleme de geometrie/ alături de gura căscată a haosului./ (...) cântecul de leagăn și fanfara mortuară/ pe-același

portativ al secunde,/ o molie ucigând haina unui poet/(...)/ viața și moartea agitate în aceeași eprubetă a/ chimistului”. Însemnele morții pigmentează discursul liric: „Cu mâinile sub cer/ în anticamera morții aștept”. Amintirea este însă organică, întreține clipa de beatitudine a unei iubiri de mult apuse: „Stai liniștit că nu te voi urî,/ voi retrăi însă înzecit/ particulă cu particulă, moleculă cu moleculă săruturile/ crucificate pe fiecare celulă/ amintindu-ți că ai dat doar una din fâșiile tale de viață,/ în timp ce eu am dat și ultimul petic din mine”. Autoarea propune o terapie prin amintire, singura capabilă a salva timpul; se hrănește din secunde și păcălește alteritatea. Viața este un compus din „noduri și semne”, cotituri ce provoacă ființa, un nod ce o leagă într-o formă a unității: „nici nu vei simți însă când te voi înlănțui,/ cu un nod marinăresc te voi lega de mine”. Sentimentelor le sunt date un sens mozaicat, alcătuind un tablou pointilist al celor *optzeci de sentimente sub inimă*. Se proclamă un dor al depărtărilor, un dor de armonie, versul este un motiv de evadare dintr-o geografie tulburată ce disconfortează ființa.

Volumul anunță un destin insular, un exil într-un trecut rost(it) li-

ric, devine o experiență a alterității lumii și sentimentelor, a pierderii valorilor, conștiinței, umanității. Poeta sondează acribios realul, este un observator abil al cotidianului: „Sunt aici ca să iau pulsul conștiinței voastre și/ temperatura subconștientului”. Se conturează un topos al suferinței, poetul este un Iov însingurat, un Iona ce-și reclamă propriul ecou. Ființa se află într-un exil interior uneori asumat, alteori negat, iar încercarea de dislocare prin plonjarea într-un trecut dominat de armonii are un rol taumaturgic. O primă coordonată a acestui excurs constă în recuperarea unei biografii aflată sub semnul echilibrului, dominată de universul familiar: „mama și tata au mâinile legate c-un șnur de tăcere,/ pe asfaltul de nefericire ei desenează/ cu cretă albă/ palma mică a fericirii”.

Existența este o sumă de momente pe care poeta le trăiește efervescent, iar destinul este o „rentă viageră de clipe puține”, o rată permanentă ce împovărează ființa: „Aș vrea să pot scrie/ că toată lumea s-a purtat frumos cu mine/ iar timpul nu m-a privit niciodată cu ochi lacomi/(...)/ Aș vrea să pot scrie că de fapt/ adevărații mei prieteni au fost/ o umbră tăcută, înțeleaptă și lipsită de prejudecăți”. Volumul în întregul lui este un parcurs ce traduce absența, ruptura, neliniștea și frământarea, este un proces amplu de frământare a sentimentelor filtrate nostalgic. Regia poematică este articulată cu migală estetică, iar versatilitatea ideatică se conjugă într-o viziune originală în care coexistă pulsiunea și tensiunea camuflete într-un discurs calm.

Colecția de *optzeci de sentimen-*

te sub inimă este bine articulată și calibrată într-o încrâncenare existențială cu puternice note afective și autoreflexive. Este totuși discret recognoscibil patetismul frazării, al unor revolte mocnite ce se revarsă în rafinate combinații textuale, un histrionism ce încearcă să camufleze suferința: „Suferinței reușisem să-i dau o nuanță de pământ,/ chiar îmi venea să râd,/ arăta ca un oraș de provincie în noiembrie!/ Dar, iată,/ tocmai când să dau fericirii numele unui apus de Rembrandt,/ (...)/ deziluzia a aruncat o cupă cu vopsea roșie,/ și, da/ am vrut să șterg, să repar,/ să apăr cu trupul meu îndurerat”. Camelia Buzatu conturează un univers obscur în care claritatea este estompată, este o poetă a umbrei, a unui univers din care lumina este expulzată, respinsă, distilată.

Nicolae Mocuța, „Liniștea amurgului. Să fii medic veterinar în Sălaj poate fi fascinant”

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Memoria”, a apărut cartea semnată de dr. Nicolae Mocuța, **„Liniștea amurgului. Să fii medic veterinar în Sălaj poate fi fascinant”**, volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

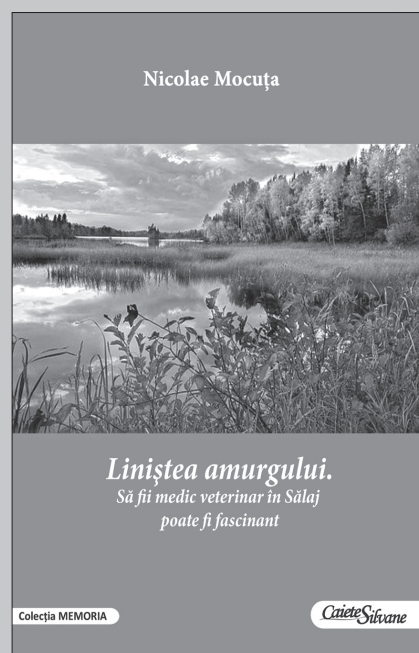
Cartea semnată de medicul veterinar Nicolae Mocuța, „Liniștea amurgului”, trebuie citită în cheie dublă: la primul nivel este o culegere de mărturisiri, o scriere autobiografică, o poveste a unei vieți ajunsă, după titlul cărții, în „amurg”; la cel de-al doilea nivel este o pledoarie pentru meseria de medic veterinar, pentru că, potrivit subtitlului cărții, „să fii medic veterinar în Sălaj poate fi fascinant”.

Reușitele profesionale ale dlui dr. Mocuța, prezentate în volum, cu modestie dar și cu responsabilitate, au făcut din domnia sa un model și un reper recunoscut în breasla veterinarilor, așa cum

povestește unul din colegii săi, care-l numește „un medic de nota zece”: „În calitate de director al IISPV București, am avut ocazia să cunosc îndeaproape activitatea domnului doctor N. Mocuța, ca șef de laborator de microbiologie alimentară și ca director adjunct al DSV Sălaj.

S-a evidențiat printr-o înaltă ținută științifică, printr-o exigență sobrietate, dublată de o rară și mare modestie. Se spunea, într-o perioadă, la IISPV că în cadrul DSV-urilor din țară, în domeniul microbiologiei alimentare, «soarele răsare la DSV Sălaj», datorită reușitelor sale științifice excepționale.

Doctorul Nicolae Mocuța face cinste profesiei de medic veterinar, în România și în străinătate, fiind cunoscut, recunoscut și citat în bibliografiile unor lucrări științifice de mulți autori români și străini. Bun coleg, a fost mereu apreciat, prețuit și stimat de colegi. Felicitări multe și la mulți ani, stimate prieten drag!” (prof.

univ. dr. Sergiu Meica).

„Liniștea amurgului” poate fi o lectură plăcută nu doar pentru familie, colegi sau prieteni, ci și pentru orice cititor care vrea să afle amănunte despre o viață de om împlinită și despre un parcurs profesional al unui cercetător care face cinste Sălajului.

Cvintetul poliedric

Carmen ARDELEAN

Unde așezăm plânsul copilului? Olimpiu Nușfelean

O jumătate de secol de poezie reprezintă, fără îndoială, un moment semnificativ în viața oricărui poet, mai cu seamă a unuia care excelează prin sensibilitate, prin atentă aplecare asupra esențelor. Înainte de a fi o dovadă a perseverenței, cei cincizeci de ani de poezie sunt o dovadă a vocației lirice remarcate și de juriile care i-au acordat numeroase premii și distincții. Nu poate fi, așadar, întâmplătoare această apariție editorială ce evidențiază, chiar de la textul-escortă, semnat de autor, direcțiile tematice ale volumului și, în fond, ale întregii sale creații: „Mi-am dat seama că sunt scriitor în momentul când conștientizarea scrisului meu s-a întâlnit cu conștientizarea morții. Mi-am zis atunci că aș putea găsi un mijloc prin care să înving moartea, sau măcar să o înșel. E o temă la care încă meditez”. De altfel, Irina Petraș, atunci când realizează o schiță a abordărilor morții în poezia românească (*Vitrăliul și fereastra. Poeți români contemporani*) îl plasează pe poetul bistrițean în secțiunea *Instalarea în trecere sau moartea adulmecată*, căci experimentarea sentimentală, nu mentală a morții e dominantă, alături de „un efort melancolic-elegiac al realizării iminenței sale”, o „relație naturală cu propria moarte”.

5 secțiuni poliedrice construiesc volumul ce trădează intenția de amplă profesiune de credință, chiar de la primele poeme. De fapt, primul și al patrulea grupaj liric supralicitează arta poetică,

realizând sensibile autoportrete, dar și portrete ale poeziei, în tonalități elegiace sau îmbrăcate în haina odei sau a incantației. Un nou neomodernism, vizibil în întreg volumul, ni se dezvăluie, dar și o asumată asimilare și reflectare a mării poezii. În linii mari, o istorie a actului poetic, a procesului de creație se țese odată cu fiecare pagină, o istorie contextualizată prin teme conexe precum iubirea, ființarea, familia, timpul, religiosul, moartea, la intersecția cărora se află nimburi precum uimirea, umbra, uitarea. Astfel, traseul existențial personal, refăcut începând cu primele acorduri – „plânsul copilului” –, secondează traseul actului creației, ambele evocate prin punctarea scindărilor și a cumpenelor majore.

„Unde așezăm plânsul copilului?” e un titlu și un volum ce se metamorfozează. Inițial incitant, mai apoi derutant și, în cele din urmă, cutremurător, interogația și simbolul din titlu trimit deopotrivă la plânsul nietzschean și la țipătul lui Munch, anticipând corola de metafore ce amprentează volumul. Deopotrivă semn al ființării, al revoltei, al identității, de asumare a „pregătirii pentru nefericire”, plânsul e și modul de verbalizare a preaplinului, a parcursului metamorfic: plâns-victorie, plâns-dor, plâns-miracol, plâns-inefabil, plâns-protest, plâns-neputință. E un plâns ce transgresează timpurile și spațiile, mai cu seamă cele personale.

Obsesia incompatibilității dintre formă și conținut, dintre imaterial și material e vizibilă mai cu seamă în prima secțiune ce fixează, cu fiecare poem, o altă ars poetica, în care se simt ecouri bliagene și stănesciene. „Trecă-

torul trup” prea strâmt are drept corespondent „haina strâmtă a tristeții”. Dematerializându-se și materializând stări și sentimente, poetul „se dezbracă de tristețe/îmbrăcând tristețea în cuvinte”.

„El, care nu poate fi altul” fixează un profil singular al poetului: profund, aplecat peste „marile întrebări ale lumii”, alungând precarul și adâncindu-se în sine, sângerând de „ghearele lumii” ce „se adună peste inima lui”. Mantia de care se leapădă e o interesantă dezbărare de grandilocvența artistului din *Oda eminesciană*. De altfel, raportarea la mit și livresc, revigorarea figurilor mitologice și a arhetipurilor religioase, fie că e vorba de Nessus, Euridice, Eva sau Narcis nu e un simplu construct, ci o ingenioasă re poziționare, resemantizare, cu aer postmodern. Cămașa lui Nessus e „luată de la/second hand”, Euridice e o figură accesoriată cu recuzita tipic feminină, Eva și Narcis sunt ilus-

trări ale arhetipului dublului, ale oglindirii, reflectării sinelui, în forme artistice, în icoană, tablou, oglindă. Nu departe de aceste reprezentări e și imaginea poetului, configurată ca eu empiric și eu abstract. Dublarea calității de scriitor cu cea de cititor („cititul meu e viu”), lumile posibile și lumile ratate („iluzia poposește/ pe vâsla abandonată”), Cartea și Cartea Vieții, nevoia de „tipar inconfundabil”, de ascundere în *in-creat*, de *A Doua Venire* confirmă dorința, nevoia de autoreflexie. Toate acestea derutează cititorul care înțelege că ipostazele feminine (inspirația? creația?) sunt sub semnul ambiguității, fiind subsumate, asemenea religioșului, actului creației.

O *realitate iluzorie*, onirică amintind de poemele lui Dimov e vizibilă în „Duminică dimineața”, poem ce transparentizează fan-tezia și povara creatorului, apocalipsa din fiecare zi, evadarea orașului în casă, evadarea poetului din propria viață: „Duminică dimineața. Bat/ clopotele bisericii din cartier.// Prin fereastra deschisă/ orașul îmi intră în casă frânt.// Farurile mașinilor sunt stinse de mult,// vitrinele sparte ignoră/ țipătul cioburilor adunate-n fărâș.// Cerșetorul, stăpân al tomberoanelor,/ numără mureci de țigară/ în loc de monede mărunte.// Ca un câine hămesit îmi intră în casă orașul,/ bucuros că geamul e deschis/ și nu trebuie să-i mai dea târcoale/ în timp ce clopotele prind în dangătul lor acoperișurile/ și le ridică spre cer (...) Furat de imagini,/ ies umilit/ dintre lucrurile mele diurne./ Cărțile se retrag în înțelepciunea literei,/ pe cărarea promisă a filelor încă netipărite...// Și eu ies, ies, ies,/ dintre cărți,/ din încăpere,/ ies din mine/ și mă las înălțat/ pe balonul de pădăie al credinței.” Poeme ce luminează cartea, frumosul, adâncirea în sine încheie primul ciclu, reiterând, asemenea altor poeme din volum, ideea autonomiei esteticului („De-ar fi

bună la ceva,/ cine ar mai iubi poezia?”), a gratuității, volatilității „fir de praf vorbitor/ cu vina mea nimănui de folos”.

Încărcat de note biografice, de evocări nostalgice, melancolice e al doilea ciclu al volumului. Deschis cu o odă-elegie dedicată „mamelor poetilor”, ingenios și emoționant poem, ciclul prinde, pe firul răsucit al memorărilor, copilăria cu reverberații religioase sau laice, casa și, mai cu seamă, dimineața, ca timp al revelației, al interogațiilor, al conectării la fantasmagorică lume de odinioară, cu „untul bătut de bunica din laptele casei”, al inspirației divine, dar, mai cu seamă, al conștientizării acute, dramatice că stă „într-o răscruce de întrebări/ ce nu duc nicăieri”.

Ecouri ale iubirilor trăite adolescentin sau matur apar în al treilea grupaj al volumului, în care sufletul e stindardul arborat cu obstinație, iar frumusețea e o monedă de schimb general valabilă. Evanescente, diafane, poemele de dragoste conturează, cu o tușă de penel plin de talent, o figură feminină volatilă, inefabilă, suavă, sinestezică, amintind, pe alocuri de arghezianul *Morgenstimmung*: „Unde e cântecul/ pe care și l-am dărui?// Gura ta l-a uitat/ iar inima ta nu-i o pasăre/ care să-l cânte pe limba ei...// Cântecul acela ar trebui/ și ia mereu forma trupului tău/ când te plimbi pe plajă/ și stropii sărați ai mării/ tot încearcă să-ți atingă/ sânul neîmblânzit...// Îmbrăcată/ în fastul stelilor/ când vara e pe sfârșite...// Și inima ta nu-i o pasăre/ pe care s-o ascult/ când se coace trifoiul./ Cu pulsul sângelui tău/ urcat prin nervurile degetelor mele,/ devenit deodată tactil...// Născut iarăși/ din osteneala iubirilor mele/ străin/ în sincopa/ când pământul/ își pierde gravitația/ și gândurile o iau razna spre nori...”. Doar figura poetului poartă, în continuare, aura neliniștii, a căutării, a travaliului: „eu sap/ catacombe-n cuvinte”, „nesfârșit e dru-

mul simțirii/ spre ochii mei”, „Ce să-ți mai spun/ când nu mai știu schimba/ nimicul în inocență”.

Un Babilon al poeziei, prins cu agrafele ludicului cuprinde al patrulea ciclu din volum. Asumându-și, chiar din subtitlu, calitatea de poem-joc, textele surprind tot ce ar fi putut fi privit ca ilicit în celelalte secțiuni. E o vanitas vanitatum, un univers desacralizat și decadent, în care chiar relația om-Divinitate e pe dos: nevoia omului de a comunica nemijlocit cu Divinitatea, din psalmii poetilor moderniști e înlocuită aici cu nevoia Divinității ce își mărturisește solitudinea, dorința de a comunica nemijlocit cu un om mult prea preocupat să tasteze pe Facebook, mult prea grăbit pentru un dialog autentic. Actul comunicării e profund alterat: „- Pa! Pa! Mă tot suni!.../ - Trece greu noaptea, voiam să te aud, pur și simplu!.../ Dar sunt ocupat,/ comunic concomitent cu vreo/ zece prieteni!... Mai lasă-mă!// El călătorește spre o destinație/ pe care acum n-o mai are în cap,/ dus către ea de un tren imperturbabil.// În vremea asta, Cel de Sus/ așteaptă spășit,/ de nimeni știut,/ să-l audă că dă măcar o dată/ un răspuns ca lumea, *sensibil*”.

O (pre)simțire cutremurătoare a morții, a neantului, în acorduri de doină sau în tușe de pastel se resimte în aproape fiecare dintre poemele care încheie volumul. Imprimând universul în sine, amprentându-se cu universul, poetul meditează la relativitatea vieții și a morții, la călători(r)ea prin lume, la dilemele și limitele poetului, așa cum se poate observa, poate cel mai bine, în poemul regăsit și pe coperta 4, „Împărțirea zilelor”: „Cum poate-un poet să ceară-ndurare?/ Și cui?// Viața îi e neștiută,/ chiar lui.// Împărțirea zilei cu ceilalți -/ istov sau iubire?// De ce să îmbraci un cuvânt/ în simțire?// Pe-o cruce de trandafir singur încătușat -/ ofrandă îi zici sau păcat?”. Dense, profunde, emoționante, de un tragism re-

flectat cu/din maturitate poetică, textele din a cincea secțiune par receptacule ale esențelor ce au impregnat întregul volum. Tragică emblemă a umanității ce s-a lepădat de atributele umanului, păpușa de cârpă, din poemul cu același titlu e una dintre imaginile care rămân în memoria afectivă a cititorului, mai cu seamă prin procedeul resemantizării: „Păpușa de cârpă vorbește/ despre o întâlnire ratată,/ despre politicianul palavrăgiu,/ despre cartea cu oame-nii de la salubritate.// Omul care

umblă/ cu gheare de tigru/ prin inima ta/ își cumpără diploma/ din piața de vechituri.// Păpușa de cârpă vorbește/ despre noaptea ce și-a agățat trena/ în ciulinii dimineții,/ despre sabia cu care cel spânzurat/ taie capetele privitorilor.// Eviscerată,/ nimic nu mai ascunde/ din ceea ce fascinează.// Descoperi asta la întoarcerea de la spital/ unde ți-a fost cauterizat/ spiritul critic.// În copilărie îți aninai la urechi/ cireșe încă necoapte.// Păpușa de cârpă vorbește, vorbește/ celor cu care se

joacă/ despre soarele ce se-mparte la tăinuitori”.

Ilustrat de Paul Târziu, apărut în colecția *Școala Ardeleană de poezie* a Editurii Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, volumul semnat de Olimpiu Nușfelean, omagiu adus creatorului și creației, nu va trece, cu siguranță, neobservat de critica literară actuală. Aș paria chiar că nu va trece neobservat de juriile diverselor concursuri de profil. Pentru că despre sensibilitate, trăire profundă și sinceritate este vorba.

Sâmbăta zidului și a ușii sfărâmate

Alice Valeria MICU

Suntem încă în perioada pas-cală, ne salutăm cu *Hristos a în-viat!* cei ce mai credem în înviere, dar, cu toate acestea, omenirea pare să bată pasul pe loc într-o nesfârșită Sâmbătă Mare, singura zi din an când, în mod simbolic, omenirea creștină nu îl are pe Hristosul viu. În această zi, al cărei început nu l-am simțit, dar al cărei sfârșit îl vom vedea, dacă nu de aici, cel puțin în spirit și în adevăr, El e în mormânt, iar locul acela al tenebrelor, întunericul pietrei, antecamera eternității, e chiar în noi.

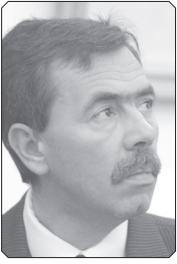
Poți crede în Dumnezeu sau nu. Poți crede într-un principiu creator, constructiv, aflat în permanentă confruntare cu unul distrugător, deconstructiv. Îți poți spune Dumnezeu Tată sau Mamă Terra, ocrotitori, înfruntând forțele întunericului cel de nerostit. Important este că pe arena vieții poți fi într-o singură galerie, nu ai cum să aclami cu vorba sau cu fapta ambii combatanți, și Lumina Creatoare și Întunericul ce dărâmă. Au spus-o plastic bătrânii noștri: „Nu poți fi și în car și în

căruță și cu Necuratu-n teleguță”. Așadar, dacă episodul Pascal al Patimilor și Învierii e pentru tine doar o metaforă biblică, te înțeleg. E mai ușor să vezi cele două principii opuse ca protagoniste ale unui conflict paradigmatic și nu te acuz, anatema nu face parte din mine. Dar te invit să vezi de unde vii, căci nimeni nu s-a născut din neant.

Cum nu există copac lipsit de rădăcini, nu există om fără părinți. Părinții de carne, cărora nu trebuie să încetăm a le spune *Mamă* și *Tată*. Unora le sunt grele amintirile copilăriei tocmai din cauza acestor două persoane, dar excepțiile nu trebuie să umbrească regula. Undeva, pe parcursul vieții lor, răsar alți părinți de suflet, de spirit, de adevăr, de iubire. Dar dacă renunți de bunăvoie la Libertatea care face din tine Om, dacă te aliniezi limitărilor, dacă accepți înlocuirea cuvintelor sacre *Mamă* și *Tată*, înseamnă că negi apartenența ta la familia principului constructiv. Negând noțiunea, negi filiația și negând această familie, a iubirii și bună-

tății, a generozității creatoare, o îmbrățișezi automat pe cea a principului distructiv, a urii, a segregării, a răului absolut. Când respingi referința te poziționezi dincolo de ea. Negând că îi ești fiu, îl negi de tată și îi conferi celuilalt atributul. Să nu uităm că lupta Creatorului cu distrugătorul se dă chiar în noi, nu pe un stadion intergalactic.

În această zi a omului fără Hristos viu în trup, vă invit la o clipă de luciditate. Evaluați stările patimilor voastre de fiecare zi și vedeți câtă iubire și câtă bună-tate aveți în voi, câtă generozitate și altruism, câte uși ați închis și de ce, câte ziduri ați ridicat și împotriva cui. Fiți cinstiți cu voi înșivă, nu vă găsiți circumstanțe atenuante și dacă răspunsurile vă vor plasa în casa Tatălui, atunci ziua aceasta este doar o retragere în umbră, pentru ca bucuria Învierii în lumină să vă fie deplină. Iar de veți găsi un zid, o ușă, acum e clipa dărâmării lor, singura distrugere creatoare, demolarea care vă va înălța din nou la rangul de *Om liber*.

Evadări ficționale

Marcel LUCACIU

Literatura (în special, Poezia) e mai mult decât o simplă „artă a cuvântului”. Dacă Poezia transpune „în gândiri și în imagini” o stare de suflet sau, altfel spus, un clar de inimă, Proza își propune o re-constituire a diferitelor ipostaze umane, fiecare dintre ele cutreierând marea vieții zburcimate, în căutarea tainicului port unde să-și ancoreze visurile. Dar visurile se dovedesc, de multe ori, himere...

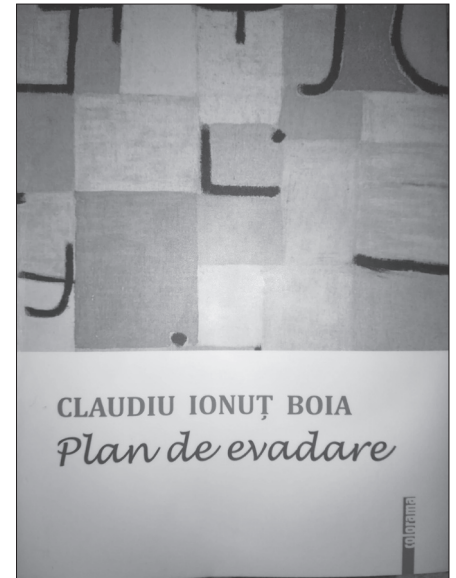
Preot paroh în comuna sălăjeană Fildu de Mijloc și doctorand al Facultății de Teologie din Cluj, tânărul Claudiu Ionuț Boia (n. 10 mai 1986, la Zalău) ilustrează tocmai o astfel de căutare, în majoritatea povestirilor din volumul ce marchează debutul său editorial: *Plan de evadare* (Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2021).

Însoțită de o *Prefață* pertinentă și concludentă, semnată de Emilia Poenaru Moldovan, cartea reunește douăsprezece proze scurte, remarcabile prin cursivitatea scriiturii, prin diversitatea tematică și, nu în ultimul rând, prin alura lor eterogenă. Astfel, textelor de factură realistă (*Plan de evadare*, *Sfântul*, *Trenul de stațiune*, *Autor necunoscut!*, *Ultimii cinci din primul milion*, *Ochii verzi*, *Clubul de șah*) li se alătură unele cu iz de legendă (*De ce are Moartea coasă?*), altele de sorginte religioasă (*Moștenitorul*) ori alegorică (*Bețivul care nu bea apă*, *Ce a pierdut Înțelepciunea?*, *Pictura*). Totuși, există o unitate de stil, în acest mozaic scilpitor, grație harului narativ și, mai ales, pătrunzătorului spirit de observație ce schițează, aievea, tipuri memorabile și înfățișează lumea (de ieri și de azi) ca pe o altă „panoramă a deșertăciunilor”...

Ochiul critic al prozatorului dezvăluie dramatismul condiției umane și eșecul ei repetat, în obsesiva

încercare de a-și redobândi adevărata libertate; o libertate transformată într-un etern prizonierat și resimțită ca o pedeapsă sisifică. De pildă, în povestirea *Plan de evadare*, Generalul și Sergentul împart detenția, scaunul și singurul pat din camera nr. 2. Jocul lor de șah e deopotrivă un prilej de cunoaștere și de autocunoaștere. Trufașul General nu concepe să piardă o bătălie nici măcar pe tabla de șah, în timp ce onestul Sergent se mulțumește cu „onoarea” de a-i fi subaltern. Vrând să pară un bun strateg, Generalul urzește evadarea, dar singura soluție pentru a trece de gardul de sârmă ghimpată e aceea de a-l sacrifica pe Sergent; un Sergent care nu-i mai ascultă ordinele, fiindcă nu dorește să fie „carne de tun”. Nedusniciodată până la capăt, planul Generalului e cel puțin straniu, dacă nu absurd. Abia la finalul povestirii, aflăm că așa-zisa închisoare este, de fapt, un azil cu peste o sută de pacienți care „trăiesc liniștiți în lumea lor...” Nu există gardieni, nici uși ferecate. Sunt doar câțiva supraveghetori de noapte, un asistent și un doctor care îl compătimentează, zâmbind, pe Generalul fără stele: „Planul lui nu e gata. Mintea lui e cea care-l ține închis. Altfel ar putea pleca oricând, nu există niciun gard de sârmă ghimpată, suntem în mijlocul orașului”. Merită apreciate, aici, pe de o parte, rafinata glisare a planurilor narative (subconștientul celor două personaje și realitatea azilului), pe de altă parte, crearea unei atmosfere oarecum similară cu aceea din celebrul roman *Zbor deasupra unui cuib de cuci* al lui Ken Kesey.

Într-o proporție însemnată, personajele din această carte (scrisă cu o melancolie blajină) sunt niște visători incurabili ce se izbesc de cruda

realitate precum fluturii de lampă. Ei luptă cu soarta mereu potrivnică și sunt prinși, fără scăpare, în vârtejul năucitor al deziluziilor. De exemplu, Jicu, profesorul de matematică din povestirea *Ultimii cinci din primul milion*, este „lefterul profesionist” care visează la o croazieră în jurul lumii. El crede că numai un câștig la Loto i-ar putea asigura fericirea, însă descoperă că algoritmul lui de calcul îi va aduce varianta câștigătoare... peste 132 de ani. Alina, frumoasa adolescentă din textul melodramatic *Ochii verzi*, pleacă la muncă în străinătate pentru a-și putea întreține fetița lăsată acasă, în grija bunicii, dar cade în plasa unei rețele de proxeneți. Doamna din *Trenul de stațiune* visează să ajungă vedetă de cinema, dar sfârșește la... croitorie. Sunt multe destine frânte în textele lui Claudiu Ionuț Boia, de la singuraticul Valer care moare cuprins de flăcări, încercând să protejeze cărțile bisericești (*Sfântul*), până la editorul de succes al cărui trup neînsuflit este incinerat, fiindcă n-are cine să-l ridice (*Autor necunoscut*). Tonalitatea ingenioaselor povestiri cu final deschis sau neașteptat ne amintește,

deseori, de zădărniciile amare ale *Ecleziastului*...

Fina ironie (a Înțelepciunii care „a pierdut Prostia”) și spiritul mulcalit (oglundire a jovialului Creangă) mai luminează, în răstimpuri, amalgamul cenușiu al existențelor lipsite de orizont printre care se strecoară, iată, și o povestire surzătoare. Chemată de urgență la Sacerdot alături de alți Vestitori (Tineretea, Dragoste, Lenea ș.a.), Moartea hotărăște că ar fi bine să întârzie, deoarece „întotdeauna i s-a reproșat că vine prea

repede”. Pentru a se arăta oamenilor „care nu se mai conduc prin spiritual, ci prin palpabil, prin vizual”, toți Vestitorii trebuie să-și aleagă hainele potrivite și unealta specifică misiunii lor. Moartea sosește ultima, iar Sacerdotul îi repartizează o pelerină neagră și o coasă. Doar atât i-a mai rămas (*De ce are Moartea coasă?*)...

Dincolo de iscusita prezentare a unei întâmplări semnificative pe care o presupune, de obicei, povestirea, autorul descrie vestimentația protagoniștilor, le analizează mimi-

ca, ticurile ori tabieturile, dovedindu-se totodată și un bun cunoscător al psihologiei umane, îndeosebi atunci când pătrunde în meandrele sufletului feminin prin intermediul monologului sau al introspecției.

Transfigurând, cu multă delicatețe, văzutul și (aparent) nevăzutul unei lumi a nuanțelor temporale și spațiale, *Plan de evadare* este o carte subtilă, inteligent cumpănită, ce probează un talent autentic, de o maturitate artistică surprinzătoare pentru un debutant.

D.A. Doman în 366 de zile

Alexandru JURCAN

Cărticica a poposit tonică în cutia mea poștală. Scrisă de Dumitru Augustin Doman, care se plângea cândva, într-o proză, că în cutia sa poștală se țese implacabila pânză de păianjen. Uite că eu am scăpat de tristețea asta, dar admirația mea pentru Bunin n-a dispărut, că doar împărtășesc aceeași dulce dependență ca Doman, conștient că scrisul e „libertate, libertinaj, destrăbălare de creator”. Preocupat mereu de Bunin, aflu că a emigrat în Franța, s-a ocupat de agricultură și pe ogor l-a găsit poștașul ce-i aducea vestea că a primit premiul Nobel. Asta da veste, aflată din cartea lui Doman – *366 de însemnări din anul pandemiei*, Ed. Grinta, Cluj, 2021.

Cartea cuprinde însemnări succinte din anul 2020. Se citește repede, cu încântare, speranță, semne de întrebare, asociații, revelații. Am remarcat deja câteva cronici în diverse reviste, care se opresc asupra cărții, așadar ecoul e pozitiv și durabil. Doman ar putea fi mulțumit, chiar dacă e un sceptic, „dar abia acum mi-am dat seama că sunt un sceptic care vrea mereu să fie dezamăgit în scepti-

cismul lui” (p. 5). Citind cartea, mi-am deschis caietul cu însemnări de lectură și, ca un școlar ordonat, am desenat dreptunghiuri, denumite cam așa: politică, literatură, pandemie, peisaj, aforistic, ironie, revoltă, moarte, umor, cifre, religie, vot etc. Notam apoi acolo paginile care se încadrau în tema respectivă.

Dumitru Augustin Doman se consideră un resemnat, iar „politicienii, analiștii, jurnaliștii și gunoierii au grijă ca profesia mea de resemnat să nu degenereze” (p. 98). Zile de izolare, infectați, morți, vești vitriolante. Ca să uitate, scriitorul se plimbă în livadă, printre vișinii înfloriți și florile galbene de păpădie, apoi evocă nume din bibliotecă: Cioran, Bunin, Labiș, Tomozei, Poe, Mircea Horia Simionescu, Grigurcu, Marquez, Caragiale, Tolstoi, Eminescu, Socrate, Dostoievski etc. În stil aforistic notează că „optimismul este în aceste zile o formă de revoltă împotriva sistemului” (p. 39). Nu suportă incultii, incompetenții, mârlandii, hoții, dar nici bășcălia dusă la extrem. De la realitatea adesea ridicolă, autorul se întoarce spre sine, convins că „nu te

cunoaște pe tine însuși, că te va apuca disperarea” (p. 82).

Bine scrie Adrian Alui Gheorghe în *Argeș* nr. 4, 2021, că Dumitru Augustin Doman „ia în răspăr lumea din jur, realitatea pe care o trăiește, dar pe care o iubește” și că „are sentimentul politic al pandemiei”. Deodată, surpriza surprizelor, la pagina 65. Da, despre mine nota: „Alexandru Jurcan are o povestire unde un tată din Ardeal îi trimite scrisori băiatului lui mort din America. Asta e impresia mea, că scriitorii români scriu cărți pentru cititorii lor morți din America, Spania, Italia, Germania și România”. Chiar dacă bănuiam, m-am întristat a nu știu câta oară. Așa face Doman, schimbă registrul, te determină să empatizezi cu râsu`-plânsu`, fiind un dezabuzat tonic, un războinic vulnerabil. Îmi amintesc de titlul altei cărți concepute de Dumitru Augustin Doman: *Zbateri facile, strădăanii futele*. Pentru că „prostia pătrunde peste tot, ca apa și ca aerul... (...) în special în clasa politică e la ea acasă” (p. 160). Și totuși – ciudat! – după lectura cărții efectul terapeutic e maxim. Trăiască mereu domnul Catharsis!!

Poetul devorat de cuvinte

Menuț MAXIMINIAN

Creația este cea care îl însoțește pe scriitor de-a lungul timpului, dându-i aripi pentru a zbura, cu ajutorul cuvintelor, spre zări nebănuite. În perioada aceasta tulbure în care izolarea a fost cea care ne-a făcut să ne punem multe semne de întrebare asupra lumii, scriitorii au așezat, pe coala de hârtie, gânduri și imagini care, împreună, conturează starea vremii, într-o lume în care socializarea față către față a dispărut.

Poetul s-a salvat prin aducerea în fața cititorilor a noi proiecte, astfel încât putem afirma că starea de urgență nu a încurcat planurile acestuia, fiind prin definiție solitar. E adevărat că nu au mai fost lansări de carte, că poetul nu a mai recitat versuri în piața publică, toate transferându-se în mediul online, însă rodnicia s-a văzut prin cărțile editate. Este un an de când, speriați, trăgeam obloanele și încercam să ne acomodăm cu spațiul din casa noastră, de unde nu mai ieșeam decât arareori. Se spune că s-a citit mult mai mult în această perioadă, depinde însă și ce s-a citit, pentru că scriitorii aceștia de ocazie nu vor fi fideli peste timp literaturii.

În aceste timpuri, Ion Cristofor a conceput un nou volum pe care ni-l prezintă sub genericul „Poeme canibale” la Editura Casa Cărții de Știință.

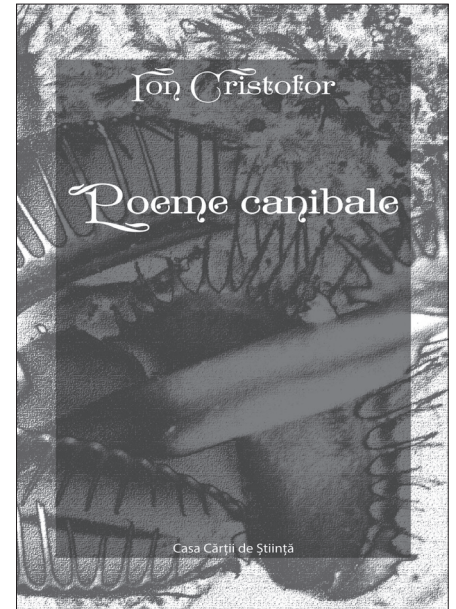
Cu o carte de vizită bogată, Ion Cristofor, doctor în filologie cu lucrarea „Aron Cotruș între revoltă și rugăciune”, s-a impus în rândul colegilor de generație, poezia fiind împletită cu cronică literară (redactor la revistele „Echinoc”, „Tribuna”, „Bucovina literară”, „Cetatea culturală”, „Orașul”). Poeziile sale au fost traduse în limbile engleză, germană, spaniolă, catalană, suedeză, sârbă, japoneză, macedoneană, slovenă, cehă, maghiară, italiană, bulgară, portugheză, slovacă, aromână, turcă etc.

Edificatoare pentru stările prin care trecem este poezia „Nopti cu lună”: „Uneori/ în nopțile cu lună plină/ sâțul de atâta singurătate/ bunul Dumnezeu/ dă norii adunați pe cer într-o parte/ ca pe halatul de mătase al unei femei/ lăsându-ne să ne bucurăm/ că zărim pentru câteva clipe/ sânul lunii./ În timp ce grăbită trece pe stradă/ călugărița cea tânără târând/ un geamantan de carton/ în care duce capul tăiat/ al sfântului Ioan Botezătorul”.

Câte nopți n-or fi trecut din viața poetului în atelierul de creație al acestuia, uneori acompaniat de muză, alteori fără ca aceasta să-l însoțească. Prozatorul Liviu Rebreanu declara că scrie în miez de noapte însoțit de câte o oală mare de cafea și că doar o parte din rodul muncii lui rămâne pentru proiectele sale. „Mai întâi de toate, trebuie să am liniște completă și, fiindcă n-o găsesc decât noaptea, scriu noaptea, ca să pot trăi realmente cu personajele mele pe cari vreau să le evoc. Dorința de cât mai multă liniște mă face să scriu în diverse locuri... Iau loc la birou, între orele 9 și 10 seara, în fața unei pagini albe. Scriu până la 6-7 dimineața... Ca să pot rezista atâtor nopți albe, mă întretin cu cafele și țigări. Aceasta nu înseamnă că dacă iau loc la birou scriu neapărat. De multe ori nu izbutesc decât să înșir câteva rânduri și, recitându-le în zori, să mă văd nevoit de a le arunca la coș. În medie, într-o noapte scriu cam patru, cinci pagini”, mărturisea Rebreanu în interviul dat în 1933.

În poezia sa, Ion Cristofor este însoțit de puterea cuvântului care, parcă, se naște odată cu frământările lumii ancestrale: „Toate acele negre cuvinte urlă amarnic/ Alergă ca o haită flămândă de lupi pe urmele mele/ Și nu știu dacă le auziți și voi”.

Pentru a înțelege poezia lui Ion Cristofor trebuie să ai cunoștințe

despre pragurile lirice, să vezi dincolo de fereastra acestuia pentru a descoperi „bătrânii noștri dascăli de înțelepciune”.

Împletindu-se între imediatul din apropierea poetului și trecutul identității noastre, poeziile lui Cristofor sunt o alternanță între teme și lumile care îl însoțesc pe om de la leagăn la mormânt și dincolo de acesta, în veșnicie. „Bate vântul peste întunecatele câmpii ale provinciei/ Singur, cufundat în mușenie/ Scribul scuipe în propria-i călimară./ O îndoială s-a furișat între psalmi/ O albă fantasmă trece prin încăperea/ Amintindu-ți o oră de dragoste/ Ce a trecut cândva peste tine ca o herghelie de cai în galop,/ Ca un tulbure val de ocean./ Și iată că stoluri de grauri te proclamă guvernator al provinciei/ Și norii îți trimit ambasadorii întunecați către seară/ O ploaie mărunță te caută în capul albit înainte de vreme/ Cu mâinile ei de copil./ O împărăție se prăbușește la picioarele femeii îmbrăcate în negru”.

„În recentul volum al lui Ion Cristofor, atitudinile grave în fața realității sint susținute și motivate de o conștiință poetică marcată în

ultimă instanță de imaginarul și de sensibilitatea poeziei dintotdeauna”, spune Mircea Moț într-un eseu din „Observatorul cultural”.

În construcția lirică, Ion Cristofor folosește o proiecție care trece dincolo de trăirile personale, aducând, parcă, pe un ecran de cinematograf, pe fiecare dintre noi, în parte. Poetul arde precum o lumânare, până la epuizare pentru creație, renăscând prin cuvânt. „Se aude prin zid cum lucrează de zor mașina de cusut/ verbe, oceane, oameni și morți/ a marelui, îngrozitorului poem./ De obicei tac sau urlu neauzit/ printre imensele roți mecanice ale singurătății/ în văgăuna în care m-am retras/ să-mi număr rănilile, să-mi cântăresc înfrângerile/ ca și cum aș număra silabele unui vers./ Număr și plâng pe umărul vecinului meu Homer/ tocmai acum când despre înaltele virtuți ale simplității/ mai vorbesc doar tâmplarii și cioplitorii în piatră/ Când deodată moartea îmi șuieră la ureche/ nu te mai lamenta, nu e politicos să vorbești/ cu gura plină de vorbe, de pământ și de sâmburi” (Marele, îngrozitorul poem).

Literele, adunate în cuvinte, vor ajunge, în cazul poetului adevărat, să facă parte din fibra acestuia: „În tristețe m-am îmbăiat, în tristețe m-am întors/ În timp ce luna taie orașul în două./ În loc de inimă, am doar un pumn de cuvinte/ Mi-am pierdut dinții, mi-am ratat definitiv cariera de canibal/.../ În tristețe

m-am îmbăiat, în tristețe m-am întors și acum/ În timp ce luna roșie taie orașul în două/ În loc de inimă, mai am doar un pumn de cuvinte”.

Deși uneori nu este împăcat cu propria-i soartă („mi-am dat seama că poezia nu servește la nimic/ Că versurile pentru care bucur mi-aș fi dat viața în tinerețe/ Nu sunt decât un trist apendice al singurătății”), care cere sacrificii, poetul știe că aceasta-i este menirea și că, până la urmă, nu poate să se opună unui dat de la Cel de Sus: „Câteva săptămâni la rând/ I-a tot povestit devotatei femei/ despre intenția lui de a scrie o carte/ numită «Poemele canibale»./ Retras în camera lui de lucru/ A tot scris și scris câteva zile la rând./ Când într-o zi, în vremea amiezii/ Doamna Ersilia a auzit un răcnet animalic/ Însăpăimântat, soțul ei, delicatul poet,/ a ieșit din camera sa fără mâini./ Bietul om a constatat cu uimire/ tocmai pe când se pregătea să pună punctul final/ că ambele brațe până la umeri/ i-au fost devorate de cuvintele canibale” (*Poemele canibale*).

Așezat cuminte, așteptând versurile să se așeze pe foile așezate ca ofrandă creației, poetul adresează incantații către divinitate: „Doamne, uneori cred că și tu ai oboșit/ să privești cum piaptăn cuvintele/ Cum se piaptână morții./ Uneori cred că și tu, Doamne, ai oboșit/ Privind cum luna albastră sau stelele/ Lasă un ban în mâna cer-

șetorului adormit./ Uneori cred că și tu, Doamne, ai oboșit/ cum te plimbi cu cârja de lemn pe ulița pustie./ Îngerii tăi coboară asupra-mi/ Din altă viață, din alt ev/ ca stolul de grauri în vie” (*Creion de toamnă*). Cu vremuri senine sau cu furtuni în propria-i viață, poetul își continuă existența purtându-și crucea prin grădina creației: „preotul bătrân care murmura ca pentru sine/ «Nimeni nu știe ce ascund domnii poeți/ în poemele lor neînțelese»” (*Vreme de ploaie*).

Reflexivitatea, sinceritatea, temele grave fac parte din creația poetului optzecist, Ion Cristofor aducând în fața noastră o poezie sensibilă, fragilă precum florile câmpului. O istorie a lacrimilor presărate în dragoste, a stelelor ce se pot așeza cumiți pe masa de lucru a poetului, a dansului „cu norii pe un vârf de deal în copilărie”, este poezia adusă „pe povârnișul dealului/.../ Dintr-o parte în alta a cerului”. Vorbeam de sacrificiul și de jertfa care trebuie aduse la temelie poeziei, la fel ca la fiecare lucru mare: „Sunt ceasuri ale zilei când pietrele plâng neauzite/ Sunt ceasuri ale nopții când arborii îți vorbesc ca unui frate/ Sunt clipe în care răstignit ești între paie”.

Ion Cristofor surprinde imaginea lumii în versuri memorabile, volumul de față înscriindu-se în rândul celor care merită a fi așezate în biblioteca noastră de poezie contemporană.

O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: Ioan-Vasile Bulgărean, „Veșnicia de o zi”

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Poesis”, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a apărut cartea „Veșnicia de o zi” de Ioan-Vasile Bulgărean.

Autorul s-a născut în 1961 la Zalnoc, jud. Sălaj și a debutat literar în 1982 în revista „Pentru patrie” a M.A.I. Locuiește în Șimleu Silvaniei. La Editura „Caiete Silvane” i-a mai apărut volumul „Mi-e dor de mine” (2019). Ioan-Vasile Bulgărean este membru al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj.

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro

Dumitru Drinceanu și poezia reflexiei sfărâmate

Carmen DĂRĂBUȘ

Volumul de poezii al lui Dumitru Drinceanu, *Îmblânzirea oglinzii*, apărut la Editura Tibiscus din Uzdin, Serbia, avându-l ca referent pe Florian Copcea, cu o Prefață semnată de acad. Mihai Cimpoi, vine în peisajul liricii românești cu o vibrație cuprinzătoare, a topirii în natură până la fuziunea regnurilor, într-un adevărat elan panteist, cum observă și prefațatorul cărții de față: „actul poetic se identifică cu actul misterios al caznei zeului Pan de a întreține viu focul trăirilor afective intense”.

Lumea sa e una a reflexiei sfărâmate, amintind de ideea pură, platoniciană, ajunsă pe pământ disipată-n simboluri și recompusă prin actul artistic: „ascuns/ și tot numai mister,/ e ochiul lumii/ înfrunzind/ în ciobul de oglindă/ sfărâmat” (*ochi înfrunzind*). Un ochi imens face și desface lumi prin căutătura furișată, împresoară cu ziduri și despresoară prin forța nevoii de **a fi** plenar. Cu tonalități de predestinare greacă, scapă convulsiilor vieții, reprezentate metaforic de umbra unei aripi de vultur, care stârnește lava cosmică a distrugerii; cu toate acestea, „în palmă-mi sclipesc linii,/ prin cuvinte-mi tremură fiori/ lumile uitate în tăceri” (*aripa de vultur*). Timpul, ca „un lup bătrân”, își lasă haitele în stepile lumii, ale trecutului, prezentului și viitorului, semănând spaimă – istoria cu fețele ei curge peste destine, necruțător.

Recompunerea cuplului adamic se petrece în apropierea mării, într-un peisaj exotic, care dezmarginăște. În momentul reîntregirii, timpul va stagna, astfel că iubirea are funcția de a eterniza: „nu va mai curge ostil/ timpul/ pe mări/ doar tu și eu” (*onirică*). Fantezia, onirismul, specifice arsenalului suprarealist, fac parte din modalitățile de raportare la lume ale eului liric. „Caii divinei fantezii” rup

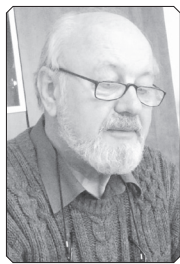
frâiele și fac suportabilă o realitate mai greu de asumat; ea e un panaceu al durerii și al inacceptării. Asemeni unei torțe, amintind de arghezienii străbuni care urcă „prin râpi și gropi adânci” până în prezent, și aici urcă, prin argila facerii, responsabilizând și dând conținut prezentului, pornind de la rădăcinile înaintașilor. De altfel, substantivul „olar”, alături de „aripi”, este recurent, iar semnificația lui e efortul artistic al modelării – de la vers la formele voluptuoase ale iubitei. Aici roata olarului modelează „ecoul amforei din grai/ și cerul ochiului primit în dar” (*vis de olar*). Iubita e sublimată-n gutuia ce crește pe ram, sub formă de inimă, iar amintirea ei e ecou peste timp (*rustică*), venind din tinerețea zdrobită de umbra pietrelor. Amintirea e un „drum al mătășii” pe care sângeră aducerile-aminte.

Cuvintele ies la iveală prin comparații genuine; glasul „iese din cuib de gând” asemeni păsărilor din ou, suprem act al facerii, înainte de a sâmburi „sub cerul așteptării” (*cuvintele*). Călătoria printre stele e totuna cu cea prin „ungherele ființei”, amintirea a lăsat un oximoronic dulce foc, activat, din vreme-n vreme, odată cu asfințitul. Caii aleargă prin iriși căutând „oasele cuvintelor”, iar captura este rama unui vis (*vis înrămat*). Brodând poemul final pe aceste rămășițe ale logosului, artistul își creează scenariul retragerii din lume. Decorul amoros favorit este cel din apropierea mării, necuprinsă ca însăși iubirea de neuitat. Chiar în explozia înflorii pomilor, străbate sunetul valului din cochilia care conservă clipele de intensitate afectivă. Păsări biblice poartă, peste ere, amintirea altor și altor iubiri contopite în Iubirea dintâi. Vorbele, strigăte sculptate în piatră, aduc, ritmic, trecutul în prezent, pentru că amin-

tirea e mereu întreținută „aruncând un vreasca de vers/ în focul nemuritor” (*foc*), în memorie nu există separări definitive. Scări în spirală vin și pleacă dinspre trecut spre prezent și invers, repetând, la nesfârșit, alternanța extaz/suferință din orice dragoste. În poezia *fantasmă* marea are culoarea magnoliilor, pașii ei de pe dune îl atrag magic când spre cer, când spre abis, fără a i se permite să acosteze pe vreun cheu. Mai apoi, în alte poeme, marea e baie de oglinzi din care ies turme albe, fantastice, asemeni gândului invaziv, secundat de strigătele pescărușilor.

Poezia care dă titlul volumului e o tânguire captată de natură și retransmisă de ea: „Dincolo, în apele străvezii,/ o amintire/ ca un cocor zburând/ și doi ochi privindul-./ de undeva pari și tu/ întoarsă de valul/ care te-a depărtat de la mal./ vreau să-ți strălucească în palmă lacrima ce a uitat/ arsura ochiului./ e timpul să arunc cu o piatră/ în visul oglinzii/ ar trebui toate lucrurile/ și lumea/ să rămână/ cum încă mai trăiește în mine/ și în tine” (*îmblânzirea oglinzii*). Poemul este o incantație pentru alungarea dorului și chemarea iubitei pierdute, așa cum sunt multe poeme ale volumului.

Șase decenii; e mult, e puțin?

Viorel Gh. TĂUTAN

Dacă s-ar învrednici vreun temerar de bună credință să inițieze un eseu inedit având drept temă **Timpul**, îl intuiesc în fața unui impact al surprizei marcate de realitatea mult prea ades agresivă: dificultatea de a mai fi original în afara calculelor matematice, a artelor plastice și a muzicii (cele trei limbaje universal-terestre care nu au nevoie de traducători) este facil perceptibilă; bănuim că poezii, filosofii și teologii istoriei milenare a culturii au cam epuizat paleta interpretărilor îmbelșugate acoperite de această „enigmă”!

Noi, ceilalți, vorbim în maniere diferite despre Timp, în funcție de posibilități genetice sau doar sociale moștenite, așa cum am fost informați și educați să-l identificăm. Câți și cât știm, bunăoară, despre dihotomia antinomică Timp cosmic – Timp terestru (pentru a „glumi” oximoronic)? Se fac aprecieri conotativ distractive prin speculațiile naive ale emițătorilor. Oarecum, de același statut pot fi intuite comemorările și aniversările, în asociere cu epitete și/sau metafore iscate, cu mai mult sau mai puțin har, să sprijine persuasiunea. Slabi cum suntem, o parte dintre noi ne amăgim că am putea deveni nemuritori, doar pentru că, înzestrați cu haruri mai numeroase decât semenii noștri, lăsăm prezumtivei posterității roadele eforturilor, a frământărilor sacrificiale, a speranțelor unui viitor cât de cât previzibil și, da, pendulăm între stoicism și epicureism. Și, chiar dacă voi fi taxat de rea-credință, trebuie să-mi manifest uneori doza de scepticism, sau atemporalitate, afirmând că istoria, trecutul, nu le-a slujit la nimic oamenilor, de prea multe ori. Apoi să mă alătur epicureicilor; sunt pe timp ce trece prins de teoria Prezentului continuu. Carpe diem! Bate fierul cât e cald! Ajutat, poate, doar de Trecutul recent! Și atunci...

Gaudeamus igitur! Să ne imaginăm că am fi pe la mijlocul lui Cireșar, 1961 (primul an al deceniului șapte, secolul al douăzecilea). Comuna urbană Jibou pierduse cu doi ani înainte, la o restructurare administrativ-teritorială, calitatea de reședință de raion în favoarea orașului Zalău. Însă jibouanii trăiau agitația unui eveniment istoric inedit. Prima promoție de absolvenți ai Școlii Medii Mixte (azi, Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu”), marcați de emoție, pregăteau scenariul festivității de absolvire, mândri de a fi primii. Din cei patruzeci și trei, care și-au început studiile liceale în toamna anului 1957, rămăseseră douăzeci și nouă. Ceilalți paisprezece, fie se transferaseră la alte licee, fie se retrăseseră, fie se îmbolnăviseră și, după perioada mai lungă de spitalizare, reveniseră să-și continue studiile cu promoția următoare. Dar au sosit, prin transfer de la alte unități școlare din județ, la începutul celui de-al treilea an de studii, șase noi colegi, fiind împreună cu majoritarii

„statornici” la Sărbătoarea Absolvirii. Pe platoul amenajat în curtea interioară a Castelului Wesselényi-Teleki (transformat în unitate școlară cu Internat-Cămin), treizeci și cinci (35) de tineri răspuseseră atunci „prezent” la ultimul apel din catalog, citit de profesorul Titus Virgil **Budu**, dirigintele unicei clase de absolvenți ai primei promoții, care urmau să se prezinte pentru Examenul de Maturitate la Zalău, în clădirea Școlii Medii „Goga-Ady”, azi Colegiul Național „Silvania”. Au trecut de atunci șaiszeci de ani! E mult, e puțin?

Pentru cei interesați, voi face acum apelul și, ca în urmă cu cincizeci de ani, la întâia revedere programată sub jurământ de „fidelitate” (10 ani de la absolvire) am să adaug și profesia, ori îndeletnicirea, și cum, sub „emblema” căreia au contribuit la propășirea neamului, la emanciparea proprie, precum și a poporului (vă sună cunoscut?), nu înainte de a menționa adevărul că toți au venit pe lume în anii celui de-al doilea război mondial (1940-1944):

[Bârnea Ana] – voia să devină profesor de educație fizică; n-am reușit să aflăm nimic despre ea, n-am mai întâlnit-o, sau, dacă s-a întâmplat, n-am recunoscut-o, **Bodea (Oros) Doina** – profesoară de limba și literatură română, s-a pensionat de la Școala Gimnazială „Octavian Goga” din Jibou, **Bodea Ludovic (fost Osek)** – medic veterinar, s-a mutat în Ungaria, **Bota Ioan** – profesor de istorie-geografie, **Cernucan Ioan** – inginer energetician, a fost până la moartea-i prematură Director al RENEL Brașov, **Chiș (Bica) Șarlota** – învățătoare, **Cosma (Lupșa) Maria** – învățătoare, **[Crișan (Mureșan) Maria]** – profesoară de chimie, decedată la scurt timp după căsătorie, **Daroczi (Pista) Maria** – funcționară, n-am mai întâlnit-o după aniversarea la 10 ani de la absolvire, **Ghimbuluț (Dan) Onoria** – cadru medical secundar, **Gherman (Bărdașu) Ludovică** – cadru medical secundar, **Gorun Radu-Daniel** – inginer minier, a fost director al IJCL Sălaj și, pentru scurt timp, după 1989, Primarul municipiului Zalău, **[Jecan (Furdui) Victoria]** – farmacistă, nu a participat la nici o întâlnire aniversară, **Lolici (Roman) Cornelia** – funcționar, secretar șef al Liceului de Telecomunicații din Baia Mare, **Lupșa Ștefan** – inginer horticol, Director al Fermei Horticole din Șomcuta Mare, MM, apoi al Fabricii de conserve de legume și fructe din Baia Mare, **Miclea Radu** – profesor de geografie la Hida, apoi specialist hidrolog, la Direcția Apelor Române Ialomița, **prof. dr. Mândru Gheorghe** – matematician, cadru didactic universitar la Universitatea Politehnică din Cluj-Napoca, **Molnár (Păușan) Eva** – cadru medical secundar, **Moș Gheorghe** – funcționar, **Mureșan (Bacociu) Ana** – economist

contabil, **Mureșan Emil** – inginer agronom în județul Botoșani, apoi Șef de Fermă agro-zootehnică la Jibou, **Mureșan (Rusu) Felicia** – cadru medical secundar, **Mureșan Nicolae** – ofițer de poliție, a fost Comisar-șef al Serviciului Județean de Evidență a populației Satu Mare, **Pintea Rodica** – profesoară de istorie și geografie, **Pop Alexandru** – inginer proiectant-șef energetician, în Brașov, **Pop Constantin** – economist cu studii superioare, contabil șef la Întreprinderea de Materiale izolatoare Turda, apoi la Spitalul Municipal de Urgență, **[Pop (Bădoi) Maria]** – profesoară de istorie și geografie, **Pop Teodor** – profesor de biologie, Inspector la Direcția Județeană a Cooperativei de Consum Sălaj, **Sabo Ioan** – cadru didactic auxiliar, funcționar, comerciant, **Sână (Borcilă) Rozalia** – profesoară de limba și literatura română, bibliotecar universitar, **Szabó (Kasza) Éva** – funcționar, **[Șerban (Savu) Maria]** – profesoară de limba și literatura română, **Taloș Cornel** – profesor de istorie, **Tăutan Viorel Gheorghe** – profesor de limba și literatura română, actor, scriitor, **Teglaș Irina** – medic pediatru.

În decursul celor șase decenii, Timpul și-a oprit măsurătoarea pentru optsprezece dintre noi, „cei din linia întâi”. Ceilalți cincisprezece, care mai respirăm aer terestru, suntem răspândiți, la această dată, prin Transilvania și Ardeal (Cluj-Napoca – 3, Turda – 1, Zalău – 3, Jibou – 5, Voivodenii Mari - Bv. – 1, Bistrița - 1 și Someș Guruslău – Sj. – 1).

Dacă cineva ar dori să organizeze o Aniversare a celor șase decenii de la absolvirea studiilor liceale de către prima generație de elevi ai liceului jibouan, invitându-i pe toți cei unsprezece (11) veterani care mai măsoară cu pașii timpul rămas până la „marea trecere”, i-ar fi aproape la fel de „facil” precum celui care ar avea nesăbuința să creadă că poate scrie un eseu inedit având ca temă Timpul.

Notă: Numele subliniate aparțin celor care au plecat în cealaltă parte a vieții, iar cele aflate între paranteze drepte sunt ale colegilor pe care nu i-am mai întâlnit de la terminarea studiilor liceale.

Un nou volum la Editura „Caiete Silvane”: Viorel Mureșan, „Camera cu insomnii”

Colecția „Scriitori sălăjeni”, volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

Privite în ansamblu, textele critice ale lui Viorel Mureșan, deși publicate inițial în reviste, se apropie mai mult de studiul doct decât de foiletonul literar propriu-zis. Apreciem la el cel mai mult, dincolo de înclinarea autoreflexivă, subtilitatea gândirii și precizia în exprimare, în linia unui discurs critic consistent, în multe privințe memorabil. //...// Nu ne îndoiim nicio clipă că timpul va confirma multe din contribuțiile critice ale poetului Viorel Mureșan. Acestea converg pe deplin cu sensibilitatea și ideile unei întregi generații de scriitori, care au reușit să impună – nu fără dificultăți – o nouă paradigmă literară în cultura noastră. Cu atât mai mult lecturile critice din „colecția de călimări” a poetului au șansa perenității.

Cornel Moraru

Viorel Mureșan

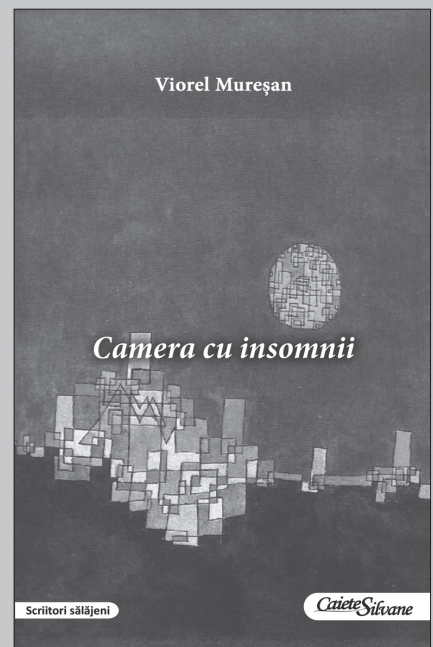
Poet, eseist și critic literar.

Născut la 1 aprilie 1953, în localitatea Vicea, comuna Ulmeni, județul Maramureș.

A urmat clasele primare în satul natal (1960-1964), gimnaziul în Someș-Uileac (1964-1968), Liceul Teoretic Cehu Silvaniei (1968-1972), Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, secția Limba și literatura română – Limba și literatura rusă (1974-1979).

Profesor de limba și literatura română la Școala Gimnazială Lemniu, comuna Letca, jud. Sălaj (1979-1982), la Liceul Industrial din Jibou (1982-1986), între 1987-2008, la Școala „Lucian Blaga” Jibou; din 2008 revine la Liceul (acum teoretic) „Ion Agârbiceanu” din Jibou.

Debut absolut în revista „Am-

fiteatru”, nr. 1, ianuarie 1972, cu poezie, în paginile pentru elevi.

Prezent în mai multe antologii naționale și locale. Membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj. Locuiește în Surduc, județul Sălaj. Redactor-șef adjunct al revistei „Caiete Silvane”.

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro

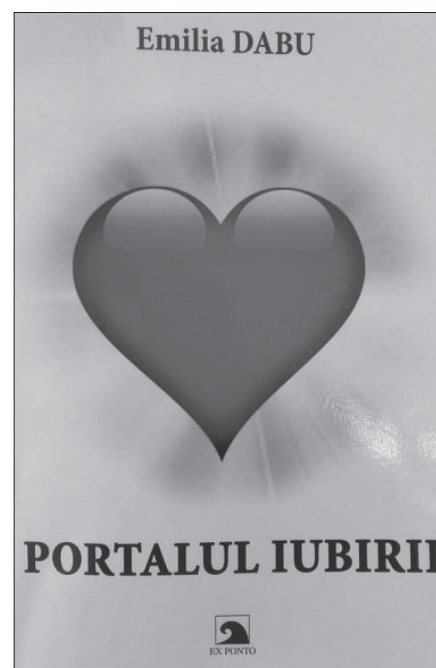
Poartă către sufletul cititorului

Mihaela MERAVEI

În ultima vreme auzim vorbindu-se tot mai des despre trecerea într-o nouă dimensiune metafizică, o dimensiune a conștiinței aflată în afara constrângerilor spațio-temporale, o dimensiune în care iubirea este forța propulsoare a vieții. Aceste deziderate sunt tot mai mult reflectate în spațiul liric, în care sufletul și sensibilitatea artistică tind să atingă această dimensiune. Volumul de versuri „Portalul iubirii”, apărut la Editura Ex Ponto în 2018, al cunoscutei scriitoare de la malurile Pontului Euxin, Emilia Dabu, membră a Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor din România, dar și a Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Quebec, Canada, inițiatoare și coordonatoare a Clubului Artelor „Solteris” din Mangalia, autoare a zece volume de poezii și două de proză, se încadrează perfect în trăsăturile acestei noi dimensiuni, ea aflându-se permanent sub semnul luminii și al iubirii, atât pentru semenii, cât și pentru viață, natură, divinitate, de aici și strîngenta dorință de a descifra tainele și adevărurile acestei lumi, dar și necunoscutele unei lumi celeste. Prin aceste scânteii ale iubirii și ale nevoii de cunoaștere s-a deschis o imensă poartă christică spre adevăr, un *Portal al iubirii*, cum l-a definit poeta, prin care odată intrat, fie ca autor, fie ca și cititor, te simți ocrotit de puritatea luminii, astfel încât poți să ajungi la un echilibru cu tine însuși: „Măreț mister albastru, portalul nemuririi/ În universul vieții ai fost doar al iubirii./ Cuvântului, tu cheia din veacuri aducând/ Drumul ascuns luminii, sufletul ocrotind” (*Portalul iubirii*, p. 11).

Adeptă a pozitivismului și empatiei față de semenii, poeta Emilia Dabu se lasă în voia propriilor sentimente, necenzurând nimic din ceea ce trăiește și simte, oferind cititorului tabloul sincer al unui eu poetic în curgere. Temele predilecte ale volumului sunt iubirea, lumina, Universul, credința în Dumnezeu, efemeritatea umană, sufletul, toate îmbrăcate în „albastrul vinovat de veșnicie”, în jurul lor gravitând meteoric motive lirice precum: stelele, îngerii, pasărea, zborul, visul, ninsoarea, nelumescul, copilul rămas în sufletul neatins de trecerea timpului, „copilul prins la scuturat gutui din cer”.

Volumul, fără a fi fragmentat, este alcătuit din poezii scrise în două note distincte. Pe de o parte avem poeme cu ritm și rimă, în vers clasic, care ne relevă o poetă romantică, ale cărei versuri stau sub semnul lui Eminescu, prin temele și motivele literare folosite, dar și prin metrică, rimă și accent: „Între Alfa și Omega stau albastrele mirări/ Se bat clopote de rouă, peste vise, disperări./ Rugăciunile sfințite chiar la porțile iubirii,/ Tu le-ai învățat pe toate din tărâmul nemuririi” (*Duminica de vineri*, p. 7); „Din muntele uitării te-am smuls din cremene/ Și te-am redat luminii, râvnind să-ți semene/ Chiar stelele uimite întreabă cum de pot/ Să te iubesc atât de nelumesc de tot” (*Târziu și târzie poveste*, p. 8); dar și sub semnul poeziei păunesciene, prin intensitatea versului, a trăirilor și sentimentelor, ori prin starea de nostalgie imprimată de un dor ancestral: „Se preschimbe zâmbetul în ură,/ Soarele devine stacojiu./ Oamenii-s loviți fără măsură/ S-a făcut în lume prea târ-

ziu/ Și e marea ninsă de lumină/ Și e marea vifor și iubire/ Renăscând cuvintelor destine/ Se înalță valuri din ruine” (*Trecere*, p. 9). În poemele în vers fix eul liric este într-o adevărată expansiune, evadarea din realitate într-o lume a iubirii celeste, la care aspiră instanța lirică, fiind posibilă. De cealaltă parte avem poeme moderniste, de cunoaștere și de contemplare a lumii, autoarea fiind înclinată spre reflexie și meditație, făcând apel la funcția simbolică a mesajului, eul liric fiind prins între trăiri contradictorii: iubire-dezamăgire, tristețe-speranță, dor-împlinire, visare-amintire etc. În poemele în vers liber, poeta Emilia Dabu ne surprinde cu un limbaj într-o continuă metamorfoză, aproape că goleşte cuvintele de semnificațiile lor, atribuindu-le noi sensuri. Ea construiește cu acribie universuri posibile, care se supun propriei sale imaginații: „Ultimul examen de scufundare în zădărnici clipi/

Și el care se uitase cândva într-un țipăt/ Ultimul surâs în dimineața încețoșatei plecări,/ Sufletul trecea grăbit spre iluminare./ (...) / Pașare de timp fugărită/ Rătăcită în regatul viselor înghețate de zbor/ Vreascurile minciunilor trosnind/ În palmele focului purificator,/ Ninsori peste marea veșniciei/ Strigându-ne mereu pe numele cosmic” (*Zămbind*, p. 89).

Poezia Emiliei Dabu te inundă cu o maree de sentimente în culori lirice explozive. Iubirea devine un fluviu viu prin care curg emoții pe care instanța lirică și le asumă, fie că scrie despre o iubire demult apusă, care a lăsat urme adânci în sufletul său: „Plecarea lui m-a-nge-nuncheat hapsână,/ Nu mai vedeam nimic în jurul meu/ Chiar trenul l-azvârlisem de pe șină/ Și m-am certat mult timp cu Dumnezeu./ De-atunci, nu mai există primăvară,/ Nu mai conduc pe nimeni, nici n-aștept/ S-a prăbușit în mine orice gară,/ Nici trenuri nu mai sunt, nici un regret” (*Poveste de dragoste și dor*, p. 34); fie că scrie de o iubire ideatică propulsoare a stării de fericire și împlinire sufletească: „Iubirea noastră, nobilă, celestă/ A înflorit mereu, neîncetat/ În astă lume ce ne-a condamnat./ Și-n iarnă când ninsorile colindă/ Întregul Univers l-am înviat în tindă./ De veșnicii în soare îmbrăcați,/ De mari mistere sacre ocrotiți,/ Păream cu toții, îngeri fericiți” (*Îndrăgostiți de frumusețe*, p. 33).

Purificarea nu poate să vină decât prin arderea dorului și ostoirea nevoii permanente de întregire. Dorința iubirii superioare, care depășește limitele lumescului, a unei iubiri care poate fi materializată fie și telepatric, naște trăiri puternice care aduc poeta la pierderea de sine. Sufletul trecut prin *furcile caudine* ale iubirii durute, neîmplinite, devine înțelept, se resemnează, bucurându-se de amintiri: „Azi mi-e dor de-un veac de pace și de-o oră de iubire/ Am nevoie azi de mine să mai pot să mai zâmbesc/

De-un înalt de mugur viu, poate chiar de-o infinire/ Că-n privirile mirate, m-ai zidit ieri nelumesc./ (...)// Dar tăcerile se sparg, e prea mică nemurirea/ În credința înțelepciunii, de-a fi totuși împreună/ Din a cerului icoană, blând coboară amintirea” (*O nouă nemurire*, p. 24). Divinitatea devine adăpostul în care instanța lirică își găsește pacea și echilibrul, pentru că „Dumnezeu/ Credința ne-a lăsat și sacra rugăciune”, iar iubirea divină este izbăvitoare, eliberatoare, prin ea producându-se iertarea, fie a iubitului plecat din tabloul zilnic al vieții, fie al propriului suflet înrobit de dor și singurătate: „Războiul meu cu mine s-a încheiat de-o vreme,/ Coroana fericirii pe fruntea unei flori/ Între o noapte fostă și o zi abia sosită/ Stă ea îmbrăcată în taine, sacre, vii./ Chiar fluturii tristeții de-o vreme au plecat./ Singurătăți străine și altele locale/ Războiul meu cu mine s-a încheiat de-o vreme” (*Adevăruri cu priviri albastre*, p. 78).

Nu doar viața iubitului plecat o preocupă pe poetă, ea îndreptându-și adeseori gândul spre acesta ca spre un idol nelumesc: „Tu ce mai faci, fascinație mereu incandescentă/ Te mai ocrotește veșnic Dumnezeu?”; poeta este preocupată atât de viața mundană, cât și de cea divină, nevoia ei de cunoaștere fiind evidentă: „Oare noi cum vom mai fi/ Peste lume, noapte, zi/ Și ce suflet vom purta/ Și ce stele vom avea?” (*Tainele iernii*, p. 48); „Oare și Dumnezeu a fost copil cândva? Oare măicuța Sa, cine era.../ A plâns și el certat de al său tată.../ (...) / Își reamintește gustul trădărilor din Nazaret/ Grădina Ghetisimani, condamnată vânzare” (*Și m-am întors*, p. 83).

Autoarea volumului „Portalul iubirii” are un bagaj vast de cunoștințe literare, dar și eclezias-tice, ori din sfera filozofică, pe care le împletește cu inedit în versurile sale, ridicând valoarea poeziei, dar și acaparând interesul lectorului: „Infernul necuprins de nici

un geniu încă/ Tărâmul neființei zbatându-se mereu/ «Ghilgameș», «Odiseea», «Divina comedie»,/ «Lucaefărul» și «Hamlet», «Sărmanul Dionis»/ Lupii stingheri privind orașul disperării/ Natura în veșnicii nu minte./ Urmele lui Dumnezeu pretutindeni surâd/ Și rânile prin frunze rătăcesc/ «Ecleziast», cireșul nemuririi,/ Preziceri pline de plecări/ Și «Zidul plângerii» rodind sfinte împliniri” (*Amintiri sculptate în tăceri*, p. 88); „Ascultând Chopin și citind Eminescu/ Dumnezeu însuși ne ocrotea” (*Început de lumină divină*, p. 93); „Păduri blând înflorite, cuvintele dau roade,/ Chiar Alexandru Macedon, surâde/ În drumul spre o nouă-nțelepciune/ Șeherezada mi-a spus o poveste./ Și Micul Prinț, în lumea sa m-a dus/ Și Dante, Kipling ori Shakespeare/ Metafore țeseau lumii celeste/ Din totdeauna, pentru totdeauna./ Iubirea mai presus de ceruri am ales,/ Pitagora ori Platon, ori poate Amon Ra/ Chiar Cezar, Ramses își mai aminteau/ Planetele prin care hoinăreau” (*Zboruri uitate*, p. 107).

Poezia este un spațiu al intensităților, tema iubirii o regăsim la foarte mulți poeți, însă ceea ce face diferența este intensitatea versului și a trăirilor manifestate în poezie. În volumul „Portalul iubirii” această intensitate afectivă rămâne constantă de la prima până la ultima poezie. Emilia Dabu nu este un poet cerebral care își construiește metodic poezia, ea este precum o flacăra, își pune în versuri tot sufletul, poezia ei fiind ardentă, de aceea nici nu revine asupra unui poem cu minuțiozitate, pentru a-i cenzura forma. Trăirea, sentimentul și emoția sunt elementele de bază ale *ars poeticii* sale. Poezia din volumul „Portalul iubirii” este o poartă către sufletul cititorului. Este o poezie epidermică, fiecare cititor simțind fiorul poetic, palpând zbaterele interioare ale instanței lirice, inspirând odată cu autoarea lumina creației.

Sárkány Béla Farkas

(1894-1958)

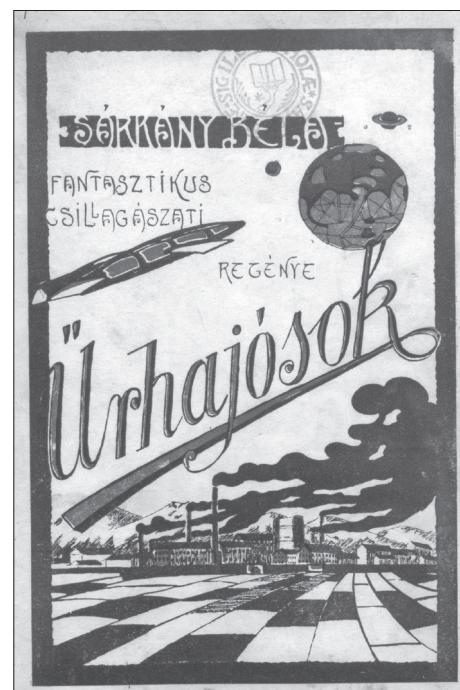
Marta CORDEA

Romanul științifico-fantastic semnat de Sárkány Béla, *Ūrhajósok* (Astronauții), tipărit în Satu Mare, la tipografia Gloria în anul 1928, devenit azi o raritate bibliofilă, se găsește la Biblioteca Județeană Satu Mare, Compartimentul *Fond de patrimoniu, Carte rară, Cercetare, Conservare* și apare menționat în „Magyar Könyvtermelés Romániában 1919-1940”, poziția 5198¹, a lui Monoki István și în mai multe semnalări editoriale ale cărților apărute în 1928.

Sárkány Béla Farkas (n. 11 martie 1894 la Fehérgyarmat² – d. 18 ianuarie 1958 la Satu Mare) a terminat Liceul Reformat din Satu Mare în 1911, fiind elev la această instituție școlară sătmăreană din anul școlar 1903-1904 și până la absolvire, în anul școlar 1910-1911³. Evenimentul bacalaureatului, fiind un examen serios în epocă, a fost menționat și în ziarul local „Szamos” din 26 iunie 1911. Se consemnează rezultatele celor 54 de absolvenți din acel an, fiind amintit și Sárkány Béla cu calificativul „Bine”⁴. Ca o curiozitate din timpul anilor de studiu, îl găsim menționat în grupul celor pasionați de esperanto⁵.

Despre familia din care provine, am aflat câteva lucruri interesante, care ar putea motiva devenirea ulterioară a romancierului Sárkány Béla. Tatăl, Sárkány Dániel (1 noiembrie 1856 – 19 mai 1927), născut în localitatea Penyige din Ungaria, știm că a fost preot reformat (capelin), învățător⁶, apărând apoi într-un document ca fiind și ofițer superior crăiesc preceptor⁷ (kir. adóhivatali főtiszt) și consilier superior financiar (pénzügyi főtanácsos). Bunicul dinspre tată, Sárkány Ignácz (26 aprilie 1818 – 3 octombrie 1867) a fost de asemenea preot reformat, soția lui, Fekete Julianna (24 martie 1821 – 13 ianuarie 1874), provenind dintr-o altă localitate din Ungaria, Kömörö. Mama, Liszkay Etelka (n. 4 august 1874, Fehérgyarmat – d. 24 mai 1965, Satu Mare⁸) s-a născut și ea într-o familie de intelectuali. Bunicul dinspre mamă, Liszkay János (11 septembrie 1828 – 10 decembrie 1902) era cantor învățător, iar bunica, Illyés Eszter (n. Fehérgyarmat, 23 februarie 1837– 29 decembrie 1917) a fost învățătoare.

Sárkány Béla a fost primul copil născut în familia întemeiată în 8 octombrie 1893 la Fehérgyarmat, și a avut mai mulți frați și surori: Margit Lujza căsătorită cu Polyánszky Géza, Blanka, Zoltán și Elemér, acesta din urmă trăind până în 1991 (n. în Satu Mare, 2 februarie 1907 – d. Satu Mare, 4 ianuarie 1991)⁹.

Szülöttek és megkereszteltettek anyakönyve										a fehérgyarmati egyházba				
Folyószám	Éve és napja		A szülött				A szülő			A keresztelők és anyak neve, polgári állása, lakhelye	Szülésznő neve	Keresztelő lelkész	netellőzés	
	a születésnek	a keresztelésnek	Nev		Nem	törvényes	törvénytelen	Nev, születéshelye, vallása és polgári állása						lakhelye, utca, házászám
	fiú	leány	fiú	leány										
32	1894	11 26	Sárkány Béla					Sárkány Dániel, Penyige és ref. székelykeresztény	Liszkay Etelka, Fehérgyarmat, ev. ref.	Piacaker 174		Berman Johanna	Sárkány Dániel	

După terminarea studiilor, cunoaștem destul de puține lucruri despre parcursul profesional al lui Sárkány Béla. L-am găsit menționat ca director, în 1941 la Fabrica „Ilka” Festék és Vegygyár – Szatmárnémeti (Fabrica de Vopsele și Chimicale din Satu Mare) și în 1942 la Egyesült Fémárugyár, Szatmárnémeti (Fabrica de Metale din Satu Mare). Tot în anul 1942 îl găsim printre sublocotenenții în rezervă¹⁰.

Pe lângă faptul că a fost scriitor și romancier, probabil că a fost funcționar, căci așa apare și consemnarea

din momentul morții sale¹¹. Este înmormântat în Cimitirul Reformat din Satu Mare, în mormântul familiei Sárkány.

1958. ianuarie 18.	Sárkány Béla kintorcsolt	ref.	Szatmár, Baján. H.	59	-	-	1.	-	hidóvesz	Gábor Gyula kintorcsolt	20/1958
1958. ianuarie 20.	Sárkány Béla kintorcsolt	ref.	Bongorbagos, Szatmár,	64	-	-	1.	-	hidóvesz	Borsos Benő n.l. Nóta Bechtalan n.l. Gábor Gyula kintorcsolt	5/1958

Din activitatea sa de scriitor, putem semnala câteva lucrări de mai mică întindere, precum și un alt roman, *Szellemek világa* (Lumea spiritelor), pe care la apariția romanului *Űrhajósok* îl avea în lucru și despre a cărui apariție nu am putut afla nimic.

A scris povestiri fantastice, jurnale de călătorie de la Riviera Franceză la Monte Carlo, la Nisa, Paris, Elveția, dintr-o călătorie făcută cu avionul; *Vitorlával Szatmártól Ombodig* (Cu velierul de la Satu Mare la Ambud), *Vigéciskola*, *Amikor nem megy az üzlet a biztosításban* (Când nu merg treburile în asigurări), povestiri umoristice: *Emma néni*, *Jucika*, *Ha azt a sorsjegyet kihuzzák* (Dacă se extrage acel loz), scrieri artistice provenite din observarea ciudățeniilor de zi cu zi: *A művész álma* (Visul artistului), *Csak a halál után...* (Doar după moarte), *A másik dimenzióban* (În a doua dimensiune) etc.

Pe baza informațiilor de mai sus, putem conchide că a fost o personalitate deosebit de interesantă, având preocupări și cunoștințe în domenii multiple, fiind preocupat atât de cotidian, de observarea oamenilor din jur, din proximitatea sa, cât și de alte locuri mult mai îndepărtate, din străinătate sau chiar și dintre stele...

Ilustrațiile la romanul de aventuri marțiene *Űrhajósok* (*Astronauții*), Satu Mare, 1928, scris de Sárkány Béla au fost realizate de pictorul sătmărean Polyánszky József (1886-1945), cu care familia Sárkány era înrudită prin alianță. El a studiat artele plastice la Roma, apoi a participat la mai multe expoziții colective sau personale. A ilustrat și volumul „Az élet egy görbe vonal (humoros írások)” de Ádám Ferenc (Editura Kölcsey, Carei, 1924).

Note:

1 <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/3210758>.

2 Registrul parohial de stare civilă. Născuți și botezați 1894, Fehérgyarmat, p. 131.

3 A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1903-1904. évi (XXXIV) értesítője, Szerkesztette Borsos Benő, igazgató, Szatmáron, Nyomtatott a „Szabadsajtó” Könyvnyomdában, 1904, p. 23; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1904-1905. évi (XXXV) értesítője, Szerkesztette Borsos Benő, igazgató, Szatmáron, Nyomtatott a „Szabadsajtó” Könyvnyomdában, 1905, p. 39; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1905-1906. évi (XXXVI) értesítője, Szerkesztette Borsos Benő, igazgató, Szatmáron, Nyomtatott a „Szabadsajtó” Könyvnyomdában, 1906, p. 41; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1906-1907. évi (XXXVII) értesítője, Szerkesztette Bakcsy Gergely, igazgató, Szatmáron, Nyomtatott a „Szabadsajtó” Könyvnyomdában, 1907, p. 39; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1907-1908. évi (XXXVIII) értesítője, Szerkesztette Bakcsy Gergely igazgató, Szatmáron, Nyomtatott a „Szabadsajtó” Könyvnyomdában, 1908, p. 50; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1908-1909. évi (XXXIX) értesítője, Szerkesztette Bakcsy Gergely, igazgató, Szatmár-Németi, Nyomtatott az „Észak-keleti Könyvomda”, 1909, p. 52; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1909-1910. évi (XL) értesítője, Szerkesztette Bakcsy Gergely, igazgató, Szatmár-Németi, Nyomtatott az „Észak-keleti Könyvomda”, 1910, p. 45; A Szatmár-Németi államilag segélyezett Ev. Ref. Főgimnázium 1910-1911. évi (XLI) értesítője, Szerkesztette Bakcsy Gergely, igazgató, Szatmár-Németi, Nyomtatott az „Észak-keleti Könyvomda”, 1911, p. 36.

4 „Szamos”, Satu Mare, an XLIII, nr. 143, 25 iunie 1911, p. 4.

5 „Szamos”, Satu Mare, anul XLII, nr. 14, 19 ianuarie, 1910.

6 Registrul de stare civilă. Căsătorii 1893, Fehérgyarmat, p. 10.

7 „Szamos”, Satu Mare, an XLIX, nr. 310, 30 decembrie 1917, p. 3.

8 Registrul parohial de stare civilă. Morți 1965, Satu Mare, p. 7.

9 Arborele genealogic a fost întocmit de ing. Ioan Graur, căruia îi mulțumim și pe această cale pentru prețioasele informații și documente din partea familiei, puse la dispoziție.

10 *Honvédségi Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára – Személyes Ügyek*, 1942, anul 54, nr. 42, p. 934.

11 Registrul parohial de stare civilă. Morți 1958, Satu Mare.

Pe Marte, în 1928

GYÖRFI-DEÁK György

Romanul astronomic fantastic („fantasztikus csillagászati regény”) „Űrhajósok” (Astronauții), scris de Sárkány Béla și publicat în 1928, la tipografia Gloria din Satu Mare, a fost până în 2020 o carte uitată, cu totul necunoscută iubitorilor de aventuri cosmice, deși constituie o apariție valoroasă în epocă.

Elsurprinde de la primul rând, deoarece acțiunea debutează în viitor (17 iulie 1940), la Piatra-Maramureș (Ferencvölgye, Valea lui Francisc, în apropiere de Săpânța), un loc aflat pe atunci la granița cu Cehoslovacia, azi în apropierea Ucrainei. Puțini știu că, după divizarea regiunilor istorice ca urmare a Tratatului de la Trianon, pentru a ajunge în perioada interbelică de la Satu Mare la Sighet (Sighetu Marmăției) se călătorea pe firul Tisei, pe o porțiune de câteva zeci de kilometri, situată literalmente pe granița României (cine scotea brațul pe fereastră ajungea deja în afara hotarelor). Inedita situație a fost rezolvată abia după al doilea război mondial, prin terminarea căii ferate Salva-Vișeu.

Ei bine, centenara fabrică de sticlărie (fondată în 1811, a funcționat până în 1990), aflată în mijlocul unei imense păduri, a devenit hangarul „Fulgerului” construit de o echipă de ingineri condusă de frații Nemes Zoltán și Dezső. În vreme ce se deconectau la Monte Carlo, ei i-au întâlnit pe tinerii inventatori Félix Miklós și Veér Sándor, care născociseră un motor magnetic capabil să miște fiecare kilogram cu o putere de 44 kilowați și căutau finanțare pentru perfecționarea lui. Sándor, un geniu care iubea femeile și acțiunile riscante, a reușit să-și multiplice economiile la cazinou. Tinerii tocmai plănuiau să tragă un chef, când i-au auzit pe cei doi Nemes discutând despre asteroidul Mira, care în 3 mai 1941 urma să treacă atât de aproape de Marte, încât ar fi provocat prăbușirea lui Phobos, unul dintre cei doi sateliți naturali ai Planetei Roșii. Cum ei aveau tehnologiile necesare, au propus construirea unei nave cosmice și salvarea situației.

Acțiunea debutează prin întoarcerea de la Paris a ficei de 18 ani a lui Zoltán, Tessa. Vreme de 10 ani, ea a fost educată de călugărițele de la Sacré Coeur, dar este o fată suficient de îndrăzneată ca să ceară participarea la expediția cosmică pusă la cale de tatăl și unchiul ei. Ca să nu se plictisească de una singură pe drumul lung, vine și prietena Irén, o bălăucă cu vi-

no-ncoace, mărunțică, leneșă și iubitoare de plăceri. Pe parcursul acțiunii, tineretul se va polariza, astfel încât fetele și băieții vor forma în cele din urmă două cupluri cu evidente semnificații astrologice și mitologice: Soarele și Luna („aspectele” pure), Marte și Venus (aspectele dinamice, cu mai vârstnicul pilot Bolda István ca Pluto).

Contrabanda cu bunuri extrem-orientale, necesară pentru acoperirea cheltuielilor de construcție, va provoca o separare a planurilor narative. O acțiune diplomatică determinată de capturarea unor spioni chinezi la granița româno-maghiară va avea ca efect decolarea urgentă a „Fulgerului” și mutarea echipamentelor de urmărire a zborului în Marsopolis, o enclavă muntoasă inaccesibilă din Mexic. Cine a citit romanele lui Jules Verne cu Robur Cuceritorul, va recunoaște imediat „zănoaga” Great-Eyry din „Stăpânul lumii”. Spre plăcerea cititorilor, care iubesc haiducii și hackerii, echipa de la sol va intra de aici pe frecvența abia înființatului post de radio maghiar, ca să transmită reportaje despre viața de pe „a patra piatră pe cer”.

Decolarea a avut loc în 2 august 1940 și zborul a durat trei luni de zile, răstimp în care echipajul a fost supus neplăcerilor provocate de accelerația mărită. Cum lumea a vegheat în ture la respectarea traiectoriei planificate, n-a apărut oportunitatea unor complicații erotice, deși unii și le-ar fi dorit. Nu atât oboseala sau claustrofobia, cât frustrarea sexuală a unui membru din echipaj a provocat un sabotaj al sistemului de propulsie, astfel încât amartizarea a fost brutală. „Fulgerul” s-a prăbușit și i-a rănit serios pe eroi.

Dacă în partea relațiilor dintre personaje apar aranjamente surprinzătoare și întorsături capricioase, gen telenovelă, nu întotdeauna susținute epic, nemotivate emoțional, Sárkány Béla excelează în privința descrierii unei lumi / unor civilizații extraterestre și a derulării acțiunii. Speciile metamorfe, care își schimbă sexul, amintite în roman, vor fi reinventate de Ursula K. Le Guin abia peste patruzeci de ani, în „Mâna stângă a întunericului”. În ciclul John Carter, început în 1917, Edgar Rice Burroughs creează un Hercule imbatabil într-o lume fantasy strămutată pe o altă orbită circumsolară, dar într-un decor de basm. Alexei Tolstoi mută pe Marte revoluția bolșevică, tot de dragul aventurii (Aelita, 1923), dar fără risipa de

imaginație a autorului de pe Someș.

Sătmărenii noștri întâlnesc două specii inteligente, deloc agresive, cu aspect umanoid: robete (care se transformă în nilie, un soi de libelungi grămes-cieni) și ogule, un fel de mineri mai din topor. Deoarece au avut o experiență nesatisfăcătoare cu semenii pământeni (nu arătați pe nimeni cu degetul!), exploratorii nu și-au propus să-i învețe ungurește pe reprezentanții robete, ci propun o limbă artificială, creată pentru o deprindere facilă: esperanto.

Robete sunt asexuați, longilini, au ochi imenși, ieșiți în afară, trăiesc fără pasiuni circa 100-120 de ani, apoi le cresc aripi, devin de un gen sau altul, zburătăcesc bezmetic, se împreunează, trăiesc pentru plăceri și mor după un an sau doi. În perioada puritană, până să-și aleagă perechea și sexul, sunt ca vulcanienii din Star Trek: se îmbracă uniform, cu mici diferențe de colorit, au o viață organizată foarte riguros (dureros de perfect pentru sufletele rebele), o supraveghere perpetuă și niște nume formate din cifre și litere parcă adunate cu furca, gen B49K3855 (alintat 3855) sau B43P988. În urmă cu 4100 de ani au vizitat Pământul și au construit piramidele egiptene, ca să se poată înmulți prin ouă, dar n-au rămas aici, deoarece nu s-au putut adapta gravitației mult mai mari. Știința lor medicală produce minuni, reface rapid țesuturile și oasele rupte. Sunt telepați și își pot impune voința asupra spiritelor mai slabe. În matematică și astronomie, beneficiază de avantajele unei culturi multimilenare, cu un învățământ bine organizat. Și ei au calculat prăbușirea satelitului Phobos și au determinat precis punctul de impact, dar s-au ocupat doar de minimalizarea pagubelor, deoarece au considerat că nu dispun de resursele necesare pentru devierea asteroidului Mira. Noroc cu pământenii puși pe fapte mari, care stăpânesc perfect „tehnica pașilor mărunți”.

Cum miezul planetei s-a răcit, subteranul a fost populat de o specie mai veche, sexuată, săpătoare de tuneluri, asemănătoare nouă, absolut compatibilă genetic, precum se va vedea din aventurile submarițiene ale Don Juan-ului din echipaj, nevoit să evadeze din lumea de la suprafață și să se ascundă în „underground”. Transportul dintre târâmurii este asigurat de o rețea de căi ferate, pe care circulă vehicule mișcate de energia înmagazinată ziua în acumulatori de căldură, care tractează vagoane cu roți amplasate și jos, și

sus – ca la un lift. Prima calitate a vieții din adânc este stabilitatea termică, lipsa variațiilor de temperatură și a expunerii la intemperii. Ogule arată ca oamenii, au maxim doi metri înălțime, nasc câte un copil o dată, care însă începe să umble după o lună și să vorbească după două. Trăiesc numai 40-45 de ani. Vorbesc o altă limbă și folosesc un alt sistem de scriere. Ei asigură funcționarea rețelei energetice și aprovizionarea cu materii prime pentru robete-nilie. Constituie o societate mult mai empatică și mai tolerantă.

Întoarcerea acasă a fost întârziată de mecanica planetară, pentru că între timp Pământul ajunsese în opoziție, s-a plasat dincolo de Soare și urma să se apropie de Marte abia peste un an. Din fericire, după dobândirea independenței și asigurarea unei apărări inexpugnabile, echipa terestră din Marsopolis a construit o serie de nave cosmice noi, mai rapide și mai sigure, bazate pe propulsia gravitațională, astfel încât tatăl Tessei a venit pe Marte să-și recupereze „naufragații”: fiica și ginerele, plus tovarășii lor. Fiind depășit tehnic, „Fulgerul” a fost dus la muzeu, ca simbol al intermedierei primului contact interplanetar.

Beneficiar al aportului unor tehnologii superioare, bătrânul Nemes Zoltán a încercat să atragă popoarele de pe Pământ către ceea ce azi numim „ideea europeană”: adoptarea unei monede și unei limbi comune (evident, esperanto, doar au priceput-o și extraterestrii), dispariția granițelor și restricțiilor vamale, libera circulație a cetățenilor, îngădirea imigrației asiatice și africane. Tuturor acestor doleanțe foarte actuale, au răspuns vocile ultranaționaliste: „Nu ne vindem țara!”, „Nu acceptăm tutela nimănu!”, „Vom lupta până la ultimul strop de sânge împotriva descreierăților din Marsopolis!” Nimic nou sub Soare?

În 2028, la un secol de la publicare și la 70 de ani de la moartea autorului, cartea va deveni un bun public, astfel încât va putea fi tradusă fără complicații, spre plăcerea celor dornici să evadeze din lanțurile gravitației terestre. Chiar dacă Marte este azi planeta pustie descrisă de Ovidiu Șurianu și vizualizată de Sandu Florea în „Galbar”, aventurile celor plecați să împiedice o catastrofă cosmică și să lege prietenii interplanetare nu-și vor pierde farmecul și vor oferi o lectură plăcută următoarelor generații.

Cuvinte oarbe^{*} (cugetări și aforisme)

Paul PĂȘTEAN

Paul Păștean (n. 12 octombrie 2000, la Zalău) este absolvent al Liceului Pedagogic „Gheorghe Șincai” Zalău, profil filologie, engleză intensiv (promoția 2019) și frecventează cursurile Facultății de Drept din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.

Desprinsă dintr-un jurnal atipic, cugetările sale decantează întinse lecturi filozofice și dezvăluie o sensibilitate aparte. Viața, iubirea, timpul, moartea sunt prilej de reflecție, în aceste zigzaguri ale unei inimi adolescente, ușor răvășite de melancolie și atinse de aripa scepticismului.

Ne aflăm în preajma unui talent care merită susținut nu atât de noi ori de alții, cât, mai ales, de o permanentă și o exigentă exersare a scrisului.

Marcel LUCACIU

Un cerșetor înțelept ar rămâne pe străzi, dacă ar vedea câtă sărăcie se află în palatele unora.

*

Ultimul scop pe care-l are viața e să te facă să trăiești. Să exiști, să fii în ea. E mai simplu decât pare.

*

Tablouri – capcane atemporale. Odată ce te-au prins, scurg timpul din tine până când e prea târziu.

*

Responsabilitatea – sfidarea morții. Thanatos își pierde influența în fața celui care are de dus la bun sfârșit un lucru.

*

Jung – un bunic al tuturor. Cel care eliberează orice suflet din suferința pe care o simte, dar nu o poate articula. Cel care șterge orice fel de limite ale minții. Acela care aduce lumină până și acolo unde nu se știa că există întuneric. Acesta e Carl Jung.

*

Nu ancora contează, ci în ce se agață ea.

*

A-ți oferi o parte din timpul tău, într-un secol nerăbdător. Iată un adevărat exemplu de umanitate.

*

Timpul n-are forța să despartă aripile păsării. Ele se prăbușesc împreună.

*

Cât de norocoși suntem că nu primim de fiecare dată ce dorim! Câte regrete ne-ar umple lumea atunci...

*

Izolarea este un medicament pentru suflet. Iar prea mult tratament te omoară.

*

Prietenul – un al doilea Eu. În caz contrar, un intrus.

*

Dacă opinia ar fi un început al cunoașterii și nu un final al ei, poate ne-am urî mai puțin.

*

Tragismul Ființei – a da viață unei lumi care te va uita.

*

Iluzia majorității – peste tot e cer senin și la mine plouă neîncetat.

*

Cel care știe să vorbească, indiferent dacă nu știe ce anume vrea să spună, va avea toate urechile din jur la picioarele sale. Și cel care cunoaște lumea, dar nu știe s-o arate și celorlalți, va deveni un mit: cel al Cassandrei.

*

Furia – o ultimă încercare de a scoate sufletul din lumea care nu-i e pe plac.

*

Răspunsul pe care-l oferă tradiția în fața haosului reflectă valoarea pe care aceasta o poartă cu sine.

*

Rușinea e pentru cei nesiguri de faptele lor.

*

Suprema formă de manipulare – a aduce un suflet pe lume, când lumea în care se naște e pe terminate.

*

Nimic nu unește mai puternic decât conștiința.

*

Un cerc vicios mă face jucăria sa – dorința de a termina pentru a începe.

*

Mitologia – culegere de stări sufletești.

*

„Mai târziu” și „niciodată” sunt copiii aceleiași neputințe.

*

„Dumnezeu n-a murit...” S-a metamorfozat în cele mai subtile lucruri omenești.

*

Câteodată, cel mai naiv lucru pe care-l poți face e să crezi în ceilalți mai mult decât în tine.

*

Simbolul va rămâne ceva indispensabil Ființei, atâta vreme cât sufletul va gândi în imagini.

*

Kierkegaard ne reamintește faptul că noi ne aflăm cu adevărat numai dincolo de ceilalți.

*

Să fugi mâncând pământul din calea celui care nu te contrazice niciodată.

*

Nu degeaba doar bufonul îl înștiința pe rege: adevărul se poate spune, de cele mai multe ori, numai cu-n strat fin de umor.

*

Luciditatea rațiunii e un mic copil pe lângă cea a iubirii.

*

Ești o poezie melodioasă într-o lume analfabetă și surdă.

*

Nimic nu-mi va arăta mai clar cu cine stau la masă decât amintirile sale.

*

Nu-ți urma pasiunea, dacă aceasta nu te urmează la rându-i.

*

Dacă acela pe care-l admiri este îngropat în întuneric, nu te aștepta să poți vedea lumina.

*

Un dialog nu e un dialog, dacă nu plec alt om din el.

*

„Lasă că ai timp...” e una dintre cele mai mari minciuni pe care ți le poate vinde cineva.

*

Cunoaște valorile celui de lângă tine pentru a-i cunoaște viața și viitorul.

*

„Invizibil și singur, dar remarcat pentru ceea ce fac.” Uite ce aude cel mai des o stea căzătoare în secolul XXI.

*

Fă din fiecare om ce-l întâlnești, o poveste minunată.

*

Un pedagog bun n-are nevoie de cuvinte pentru a educa. Simpla-i prezență e o lecție.

*

Foaia și stiloul: cei mai buni terapeuți din lume.

*

Ce nu scriu, mă scrie pe mine.

*

Oricât te-ai minți, viața mereu îți va spune adevărul.

*

Cuvintele tremurânde sunt cele dătătoare de viață.

*

Blestemul umanității: să trăiești o mie de vieți și să nu poți povesti niciuna.

*

Trecutul nu e niciodată trecut, dacă încă e printre noi.

*

Amintirile sunt rămășițele sufletului.

*

Nu surzi ritmurile inimii pentru aplauzele rațiunii.

*

Eroul e iubit doar atunci când balaurul e aproape.

*

Nicio mânie nu-i mai periculoasă decât aceea a unui suflet răbdător.

*

Sufletele maturizate precoce n-au avut plăcerea de a gusta din naivitatea vieții.

*

Atâtea am a-mi spune, dar nu știu dacă mă voi înțelege...

**(Fragment citit la ședința Cenaclului literar „Silvania” Zalău, în seara zilei de 22 aprilie 2021)*

Cenaclu în Răstoțu Mare

Ședința din luna mai a Cenaclului „Silvania” s-a desfășurat într-un cadru inedit și pitoresc, în Răstoțu Mare, acasă la unul dintre membrii săi, poeta Angela Maxim, care ne-a și citit din creațiile sale. Însă nu doar atât. Angela, împreună cu familia ei, ne-a primit cu bucurie și ospitalitate, plăcintele făcute de mama ei fiind unul dintre punctele importante pe agenda întâlnirii.

Într-un cadru pitoresc, în casă de oameni primitori, membrii Cenaclului „Silvania” și ai Asociației Scriitorilor din Sălaj au vizitat întâi Muzeul Etnografic din Răstoțu Mare, fondat și întreținut de Angela Maxim, pasionată de mică de tradițiile locale și de obiectele reprezentative ale acesteia.

După care s-a citit poezie.

Corina ȘTIRB COOPER

Munții

De trei ori mi-am întors lung privirea
către munții-argințați de zăpezi
Să le cer cu-mprumut nemurirea
și secretul de-a ști s-o păstrez...

Dar un glas ca un vuiet departe
mi-a răspuns răsunând pe poteci:
- Nu-i pe lume nimic fără moarte
au un capăt chiar munții cei reci!

Mi-am ascuns ochii-n palme grăbită
să nu văd cine-mi strigă din nori
„Ce ușor poți cădea în ispită
când și munții-s ca noi – muritori”.

Doar atât: că-mpărțim timpul lumii
și pământul ne crește pe toți
Dar nici omul, nici stânca... nici unii
n-au puteri peste-a lor triste sorți.

Câteodată-mi întorc lung privirea
contemplând piscuri albe-argintii
De la cine să-nvăț nemurirea
când și munții-s mai morți decât vii?

Angela MAXIM

Silvia Bodea Sălăjan

Vârste

cândva cerul era mereu senin
și ploile veneau toate la vreme
pe prispa timpului nu se ofilea nicio floare
și anii nu ne puneau pe la trecere semne
cupola albastră deschidea aripi noi
în seri cu povești și cu zâne
nu ne-ntrebam dacă lumea-i lumită
știam că ne-așteaptă o nouă zi lămurită de ploi

din ramuri de sălcii și din ploi
scuturam clopoței pe cărare
nimic nu cernea nici tristețe nici lacrimi
când culegeam zâmbet din scoică de soare
pe vatră mirosul de pâine chema
un stop pentru-un joc ne-nterupt
dar timpul viclean ne urca ispitit către vârste
ce-n față aveau povârnișul abrupt

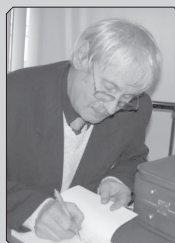
acum s-a desprins depărtarea
ca drumul ce-și rupe cărarea din el
rămâne nostalgia ce ascunde regretul
că niciodată nu va mai fi la fel

Aripi inutile

Vine o vreme când ne privim în ochi
și ne rugăm pentru încă o lumină
când lăsăm în urmă trecutul
în care-au căzut tronuri
înghițite de apele unui potop necheltuit
în care-au ars nădejtile în locuințele lor
când torțele vulcanilor
consumați în disperarea unui incendiu universal
poartă în ochii ascunși
cenușa iubirilor toate
vine o vreme
poate că a și venit
când verdele viperelor
înghesuit în cuvânt
ne bântuie tristețile cu nefirescul veșmânt
al respirației nopților

în aerul încremenit al ceasornicului
nisipul irosit
se-așază în locul inimii
în timp ce catargele vremii
cad peste lutul nears
strivindu-l cu cea din urmă chemare

de-acum
aripile coborâte în bernă
au devenit inutile

Parodie de Lucian Perța

Silvia Bodea Sălăjan

Vârste

Cândva învățământul era învățământ
și profesorii se pensionau la vremea lor,
talantii* pentru cultură nu se **risipeau** în vânt
și se puneau preț și pe tot omul muncitor –
tineretul își avea clubul lui și întinerea
acolo ascultând povești cu eroi
în fiecare săptămână, totdeauna joia,
și știam că de poveste vom putea fi cândva și noi

din ramuri de sălcii și din papură
știam să facem lucruri utile,
nu eram triști fiindcă știam că ne apără
legea meritocrației, de impostori și pile –
pe vatră pâinea mirosea a pâine,
o aveam la tichet stând la coadă,
dar știam că are același preț și mâine,
ba, uneori speram chiar să și scadă

acum ne-am deprins cu depărtarea,
tot pe drumuri, **căutăm Graalul** în alte țări,
nu mai întreb unde-s vremurile acelea, întrebarea
e doar dacă va mai fi cine să pună-ntrebări!

*Cuvintele **cu bold** reprezintă sau fac aluzie la
titluri de volume ale autoarei.

Ana Ardeleanu

biciul unui fulger

fulgerul de noapte
nu reușește să-l separe pe unu de doi
iar doi este prea mult pentru o simplă plăcere
din care un singur dar ar putea fi oferit
și-un singur fir de ață
poate fi trecut
ca o veste
prin urechile animatorului
ce nu a renunțat la ideea de-a o coase
pe mâneca largă

însă biciul
ce m-a ajuns din urmă
ca un blestem
este despre ceea ce nu am promis niciodată
pentru că niciodată n-am practicat
teoria relativității
nici a punerii apei în vin
nu pentru că nu ar fi necesar
ci pentru că am strica modelul de viață
oricui ar întinde mâna după câștig
după ceea ce abține rostul
de la o moarte mai ușoară

am gustul dulce

al infinitului tău
îmi umplu cană roșie cu vin
și mai rămâne

inima bate ritmul
în toba mare
irosind albastrul din tubul de oxigen
încât rațiunea să nu poată demonstra
în următorul capitol
că oxigenul refuză a treia ofertă
și chiar pe a doua
asta nu pentru că albastrul ar fi vinovat
ci felul cum stau păpușile gonflabile
cu pieptul dezgolit
pentru a primi oxigen
cu o rată de salvare foarte ridicată
ascunzând sub pleoape
un întreg popor de dorințe și remușcări
scrise în rețete unice
pe care numai infinitul tău
le poate elibera

Rodica Dragomir

Ochiul plâns

Stăm cu mâinile întinse
peste golul dintre noi –
fiecare în partea lui de timp.

La zidul plângerii ne-au rămas
umbrele nepăzite.
Singurătățile noastre s-au rătăcit
pe puntea suspinelor.

Atârnăm parcă, scuturați de țărână,
de aripile unor heruvimi osteniți.

E timpul tainei
ce se cere dezlegată,
dar zboru-i ofilit și
ochiul plâns.

Camelia Buzatu

Camera de egalizare

Aș avea nevoie
de un spațiu asemănător camerei de egalizare a presiunii,
ceva între o colibă și un „mansion”, de exemplu,
ca să nu ard treptele spre următoarea destinație
cu matca aceasta nouă va fi nevoie să mă obișnuiesc.
Atentă ca nu cumva eul meu plutitor
să se-ncurce în fâșiile de aer
despicate de îngeri cu vârful aripilor
pe ușa menită o să intru în genunchi,
scuturându-mă de gânduri ca de promoroacă,
sufletul meu va trebui să se acomodeze
cu-acel cuier în care se-agață toate învelișurile
lumești,
cu papucii în care se vor îndesa
toți pașii făcuți cu și fără rost
și fereastra de la care o să-mi scutur
inima de toate emoțiile vechi.

Ca să meșteresc un zbor frumos
ar trebui să iau cu mine amintirea unor pescăruși
sau porumbei,
și cântul mai multor păsări,
cea mai puternică dorință lumească a mea
va ține loc de motor, doar știți,
nu poți elibera o inimă din trupul unei păsări
fără să-i ucizi zborul!

Otilia Ardeleanu

inima mea

fântână adâncă

o cățea de viață căzută
din ironie
se luptă să trăiască
își mai trage sufletul pe o burtă de piatră
ușor la îndemână
terenul este alunecos
în meandrele sfoiegite
înoată până la epuizare
într-o speranță la care probabil mulți
nu ar mai fi nutrit

dar
vii tu cu năvodul de iubire
cobori până în genunea inimii mele
și o salvezi

Miruna Mureșanu

ascult cum noaptea mi se naște înăuntru

lovindu-se de pântecul îngrijorării mele
și prelungind fără motiv o odisee fulgurantă
prin libertatea inimii nevindecate de un eden ascuns
plin de sincope-ale speranței și (de) nuanțe

de tandre închinări și osteneli crucificate
de litere-ngropate de bunăvoie în veacul următor
cum printr-un dor de bucuriile învinse

printr-o singurătate de culoarea neodihnei
care se naște-ntruna înlăuntru

salvându-mi doar lirismul desuet
în biblioteci extrem de singure și treze

încât târziul ar putea-nnopta trufaș în ele
fără-a mai putea cândva să evadeze

prin lecția patriarhală de-nțelepciune a luminii

prin jocul hazardului cu ziua de mâine

încât păcatul meu de-a nu mă bucura
poate părea un pact stângaci cu o lacrimă
care migrează duios în cripta cuvintelor

iertându-i (parcă) lumii nevindecarea de-un infern

scrijelit asimetric într-o pagină goală

care poate lăsa mărturie doar o tăcere de scrum
și-o odisee a iernii în care m-adun

și care se încăpățânează să fie tandră cu mine

încât păcatul meu de-a nu mă bucura
poate părea un pact stângaci cu lumina

care născând prin moarte clipa dinainte

o prelungeste-ntruna în taina din cuvinte

(printre litanii prelungi spovedanii și imne)

Nicolae Nistor

Hades adormise în poartă

nu știa ce să spună la capătul drumului
bătătorit în disperare
totul din el și din lucruri deveneau inutile
se înlocuiau lampadarele vechi
să nu vadă fiecare pas căzut
asculta muzica pe care o iubea

calmă până la lacrimi
apoi vocile oamenilor
în adierea anotimpului
care l-a prins ca un trofeu
a făcut ordine în lucruri
ca în zilele de sărbători
costumul era prea mic
de unde să știe
că magazinul lui de himere este închis
obosit a adormi în lumină
așa ca soarele care se întoarce
pe partea cealaltă
iar Hades la fel de obosit
adormise în Poartă

Gabriel Nan

Copiii

Trei copii se joacă mereu lângă mine.
Ecolul lor răsună-n armuri de soldat.
Trei copii, trei umbre, trei păreri fulgerate în gheață
trei lovituri de pumnal.

De vrei să-i ajungi.
Se-ascund într-o beznă, într-un ceas de pământ.
„Ocolește-i de departe, spunea tata
sunt trei vraci într-un joc pe mormânt!”

Câmpul sub pasul lor înverzește
dar ei rād și se-aleargă mereu.

Când viața îmi amputează căldura și zborul
ei se-ntrec să prindă cadavre din zbor.
Și parcă lumea toată e un joc cu trei glasuri,
un ceas de pământ cu trei limbi

Trei copii dintr-o specie moartă.
Trei prinți ce se curtează în joacă
se-njunghie-apoi, se sărută. Se vând.
Când valsul își înfige pumnalul și-s singur
trei copii mi se joacă în gând.

Sunt trei lacrimi ce cad și se-adună
ca o joacă murdară în piept.
Trei păreri, trei zgomote sure de gheață,
trei zale pe-o rază ce se joacă ursuz.
Trei stâlpi ce țin viața și moartea-ntr-un joc.

E lumea un zgomot acut de cătușă,
trei stâlpi ce țin viața și moartea într-un joc.
Un ceas de cenușă ce răsând ne răsare
și-i înghite, și-i naște, și-i dansează la rând.
Trei limbi ce vibrează ca moartea din clopot
trei jocuri, trei vorbe, trei trâmbițe de ceață
tresar și se-ascund ca răsul de mort.

Trei copii sub fereastră la mine
se joacă mereu

iar unul dintre ei are chipul tatălui meu.

Petru Istrate

Ne strângem

Ne strângem duși ca prin coperte
un pur surâs, în plină vară
te-aștept așa, și-o să mă doară
paloarea frunzelor incerte
i-un pur cu gri bătut pe palmă
și-un greiere în orice umblet
dar noaptea poate pare calmă
și-al inspirației răsuflet
te-aștept cu dor la colț de streșini
pe unde candelă mă sună
într-o chemare mai prelungă
cu colț rotund de pui de lună
mă bură-n timp cu ametiste
de cum te vād că luneci oarbă
ca-ntr-o derivă fără piste
și făr-un țel să mi te-absoarbă
i-un tot acel și-un orișicare
care te-așteaptă după vise
și un complot în fiecare
urzește tainic din culise...

Mihaela Aionesei

Libertatea de-a fi asemeni mie

Sunt un om liber. Liber să cad,
să mă ridic. Liber să-mi înalț temerile
dincolo de colțul blocului
unde seara răsar șchiopătând stelele
și toți îngerii se adună pentru o rugă
în jurul unei firimituri de pâine
care arde ca o candelă
în timp ce luna se-ntrece în neliniști
cu greierii aciuaiți
într-un plâns de mandolină.

*

Lumea de azi e întoarsă pe dos
ca un rug de trandafir din care
se mai văd doar spinii triumfători
peste cupolele amiezii de iulie,
fierbințeala și ploile ei aruncându-se
ca două potcoave de cal aproape prăbușit
peste mulțimile otrăvite cu fiere.

Îngrădit în largul lumii se simte
doar cel căruia îi este teamă
să umble desculț în văile lungi și sticloase
ale lăuntrului. Cel care face și desface
drumuri întortocheate cu aceeași încăpățănare
cu care un oftat se rupe de inimă
și năvălește spre coaste. Cel care refuză

să fie prizonier în propria singurătate ori
stăpân peste propria noapte.

*

Ca un ocnaș condamnat să caute în stânci lumina,
îmi strivesc emoțiile de buza primului sărut
primit pe furiș în clasa a treia când credeam
că așa naivă și duioasă e dragostea,
trec din femeie în copil și invers
cu ușurința delfinului de a face în aer tumbe.
Cad, mă ridic. Mă smulg ca un ghimpe
din urletul zilei. Ce fericire întâmplătoare
să pot da numele tău anotimpurilor
crescute în podul palmei
din sămburele rătăcit al unei toamne!

Fac semnul crucii până la umbra furnicii
sărut lutul bătătorit de pe vremea când
săream într-un picior fără să simt
cum se strâng în jurul trupului cercuri.
Dintr-o icoană pictată-n albastru
izbucnesc psalmi sortiți să schimbe
deșertăciuni într-o duminică. În zile pare bat
clopote. În zile impare spinii. Înțeleg că e
prea puțin să inventez un motiv
să mă vând ori să schimb planeta.

*

Sunt un om liber. Liber să râd, să plâng.
Liber să alunec prin fereastra larg deschisă
ca o lacrimă scăpată din ochiul unui copil orfan
ori ca un strigăt de luptă dintr-o haită de lupi.
Liber să prind soarele de piept să-l duc la tâmplă
și să cred într-o alunecare de moment
că tu ești miezul de lavă care mi se cuibărește
în piept. Liber să-i smulg timpului masca de fier,
în aburii lui roșii să plutesc ca și cum
privirea ta mi-ar ține loc de cer.

Ioan Oros-Podișan, „Riposta Poliției”, Editura Caiete Silvane, colecția „Memoria”, Zalău, 2021

Volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Cartea *Riposta Poliției* aduce în prim-plan o frumoasă poveste de dragoste a doi tineri, înmugurită undeva într-un sat, ca atâtea altele de pe meleagurile ardelene. Aceasta se interferează cu preocupările echipei de polițiști judicariști și criminaliști, pentru elucidarea misterelor unor crime cumplite.

În partea a doua a narațiunii se ia contact cu terifianta lume

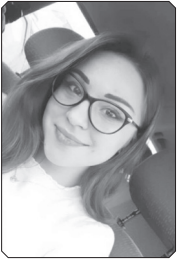
a crimei organizate transfrontaliere. După destrămarea Uniunii Sovietice, membrii unor structuri militare specializate în operațiuni de diversiune – căliți în luptele din Afganistan, deveniți șomeri ca urmare a desființării sau reducerii unor unități militare – s-au constituit în grupări de crimă organizată, acționând pe teritoriul fostelor țări socialiste, nefiind ocolită nici România.

Poliția, aflată într-un amplu proces de restructurare și organizare, într-o perioadă de instabilitate politică și legislativă, se confruntă cu un nou gen de pericole care atentau la viața și siguranța cetățenilor, fenomene pentru care nu fusese pregătită profe-

sional și logistic, să lupte. Totul trebuia învățat și adaptat „din mers”...

Ioan Oros-Podișan

Timeea Ivan

Stă sus printre luceferi și stele cu ochii în șapte să

păzească versul ce zburdă din
filă în filă din caiet în caiet
din editură în editură din
mână în mână cum
aleargă în goană calul lui
harap-alb în goană când el strigă precum
o domniță la ananghie cu
părul lăsat până în călcâie
și cu rochia scurtă până la genunchi
căci spânul aleargă printre casele oamenilor
și oferă cărbuni copiilor nevoiași și
se strâmbă la oamenii bolnavi și se

plimbă din susul în josul străzii
și intră pe geam și deschide ușa ca să
aerisească în casa întregă și
iese prin horn ascultând cu ochii și văzând cu
urechile
fiecare mișcare și faptă rea ca să
poată răsplăti fiecare copil cu o joardă
iar poetul se miră de mișcarea ritmică a
stihurilor ce dansează tango și trec în
tandem trecerea de pietoni de la
colțul purgatorului dintre carul mic și carul mare
ca să ajungă tot mai aproape de stele și
să ajungă tot mai mult în mințile oamenilor și
să șadă în dreapta tatălui de vers
lângă eminem al veacului de nesfârșit
care cunoaște ordinea fiecărei litere și a
fiecărui sunet

căci cu eminescu a început poezia
căci prin eminescu nu se va sfârși
căci cu eminem al poeziei
poezia se cunoaște de la sunet până la vers
și se întinde spre sorii zilei de apoi

A apărut o nouă carte la Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Poesis”: Lucian Perța, „Poeme paralele II”, cu o prefață de Daniel Săuca, volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Lucian Perța (n. 23 noiembrie 1953, Gâlgău, județul Sălaj), scriitor, poet. Colaborator permanent al revistei „Caiete Silvane”. Volumul prezintă selecțiuni din poeziile și parodiile publicate de Lucian Perța în perioada 2010-2021 în revista „Caiete Silvane”.

Poeți parodiați: Menuț Maximilian, Ovidiu Pojar, Adrian Alui Gheorghe, Cristian Contraș, Alice Valeria Micu, Alexandra Mureșan, Vasile Muste, Carmen Ciumărnean, Ioan Pinte, Daniel Săuca, Mircea Petean, George Vulturescu, Ioan Moldovan, Daniel Hoblea, Maria Pal, Traian Ștef, Cosmin Perța, Olimpiu Nușfelean, Viorel Mureșan, Alexandru Jurcan, Adrian Suci, Sebastian Reichmann, Ion Scorobete, Rodica Marian, Radu Vancu, Ruxandra Cesereanu, Szentmártoni János, Ștefan Baghiu, Dinu Flămând, Ion Pop, Mihai Măniu-

țiu, Dumitru Ichim, Gheorghe Vidican, Gellu Dorian, Vlad Moldovan, Andrei Codrescu, Victor Munteanu, Marcel Lucaci, Ștefan Manasia, Nicolae Coande, Vasile Dâncu, Ștefan Jurcă, Lucian Blaga, Marta Petreu, Dumitru Chioaru, Ion Cristofor, Terék Anna, Vasile Gogea, Ioan F. Pop, Ion Pițoiu-Dragomir, Emilia Poenaru Moldovan, Fekete Vince, Letiția Ilea, Ștefan Drăgan, Teodor Dume, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Eugen Barz, Ioan Radu Văcărescu, Robert Șerban, Carmen Ardelean, Simona-Grazia Dima, Rodica Dragomir, Gheorghe Mircea Covaci, Viorel Tăutan, Ioan Es. Pop, Daniel Dăian, Lucian Scurtu, Liviu Ioan Stoiciu, Ioan-Pavel Azap, Ion Mureșan, Adrian Popescu, Liviu Antonesei, Aurel Pantea, Nicolae Băciuț, Gheorghe Pârja.

„Îl prețuiesc pe Lucian Perța și pentru un aspect poate mai puțin evident. Mă întrebam oare câtă poezie românească a citit de-a lungul vieții pentru a-și scrie parodiile. Destul de probabil, cantitatea e greu comensurabilă. Lucian Perța lucrează cu «materialul clientului», dar și cu formele ironiei. Iar ironia nu are legătură, cum se știe,

cu vulgaritatea ori cu prostul-gust. Nu știu dacă la Vișeu de Sus lui Lucian Perța i se va ridica măcar un bust. Aș îndrăzni să afirm că domnia sa merită o statuie... literară măcar din partea confrăților, dacă nu cumva Lucian Perța e chiar... o statuie în viață (ei, uite cum mă atrag mrejele parodiei...). Să nu mai lungesc inutil «cuvântarea» mea. Vă invit să degustați parodie de cea mai bună calitate, marcă înregistrată Lucian Perța. Clienți: poeți publicați de revista «Caiete Silvane».”

Daniel Săuca

Poetica niponă a lui Vasi Cojocaru-Vulcan

Florica PĂȚAN

Pentru o sensibilitate artistică precum aceea a poetului Vasi Cojocaru-Vulcan, creator de poezie niponă, a contempla, a privi în adâncul sau în înaltul realităților, a medita în templul muntelui, al naturii cu miracolul și inefabilul său, o lume de o fastă cuprindere, toate acestea devin hrană spirituală, adevarat izvor al poemelor sale, acolo, în solitudine și reflecție. Ochiul atent deschis asupra frumuseții miraculoase a poienilor sau a pădurii foșnitoare, cu poteci pătrunzătoare în mirific, în vârtejul copleșitor al imaginilor, cu văzutele și nevăzutele de noi, oamenii cetății, a surprins pentru „a ne arăta” clipa de față, scena, instantaneul din mijlocul naturii, momente din experiența personală pe care poetul nu le evocă, ci ni le arată în chiar spațiul săvârșirii lor, simultan cu fenomenul care le-a produs, acum și aici.

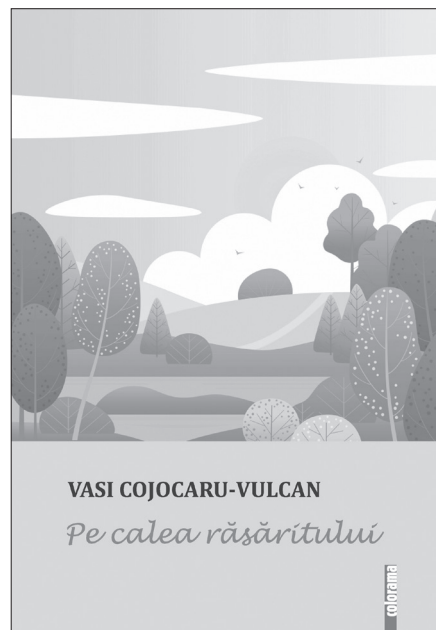
Auzim în haiku-urile sale, clasice sau de tip contemporan, de la scârțâitul ușii, la glasul clopotelor în noaptea de Paști, auzim chiar în momentul producerii „toaca bătrânului schit”, pentru că poetul ni le arată, apoi buciul, „briza prin cetini”, „clipocitul stelelor” sau, altădată, țârâitul de greier, șoapte peste trestii, ori tunete. Noaptea e neagră, serile albastre, dar mușcatele sunt albe și, în general, lumea lui Vasi Cojocaru-Vulcan este un univers în alb, în care vezi nufăr plutind vara, sau ninsoarea iarna, când „trosnește jarul” în liniștea colibei, afară simți o pală de vânt, arșița nopții de vară sau ploaia, toate văzute și „arătate” în dimineața, amiaza, amurgul sau asfințitul zilei, când au fost trăite cu inteligența de a se sustrage împrejurărilor lipsite de ochiul căutător, care are răbdarea și finețea observației și a consemnării atente: „Vrei să cunoști

rostul vieții?/ Prinde în pumnul tău vântul,/ du pumnul la ureche/ și, în tăcere,/ ascultă” (Gogyohka).

Apar răzlețe atingeri ale trăirilor personale, dorul sau suspinul, lacrima sau regretul, și acestea mai mult sugerate, căci poetul vede clocotul și splendoarea lumii miniaturale (Mono no aware – un patos al lucrurilor), acolo, în firele de iarbă sub salcâmie scuturați și razele de lună, sau simte, întrevede o lume nerăbdătoare să fie rostită, pornind de la ceaiul din ceașcă, până în depărtări orientale, originare ale stilului său poetic: templul Shoji, Casa de ceai, Marea Galbenă, gheișa cu evantai, kimono-ul, fie ca imagini concrete, fie ca simboluri: „Marea Galbenă – un lan de răsărită/ vălurit de vânt”.

Vasi Cojocaru-Vulcan scrie poezie niponă, de la Haiku, la Senryu, Sedoka, Tanka, până la Katauta și Gogyohka. Dintre direcțiile sau categoriile estetice ale poeziei nipone, prin care poetul configurează spațiul lui „acum și aici”, ne aplecăm atenția în mod special asupra a două concepte definitorii: estetica Frumosului (Aware) și Efemeritatea (Ryuko). Dacă în estetica occidentală, Frumosul este un concept al admirației pentru conținutul său intrinsec, în estetica niponă el este perceput din perspectiva a ceea ce aduce el ca folos și prezentat ca accesoriu al grației și al calității.

În unicitatea destinului său, poetul simte respirația lumii, atent în afara sinelui, la ambientul existențial, dispoziția sufletească a zilei sau a scenei aflate „în obiectiv”, în vremuri sofisticate; având libertatea interioară și vocația de a trăi impactul cu miraculosul, cu fascinația lumii, el surprinde un spațiu al măreției care înflorează, o forță care copleșește cu impresia tonică a firii stăpânitoare, ca o lecție

unică a naturii ce pecetluiește taina primordialității: „Ceruri și ape –/ maculând albastrul/ un pescăruș alb”.

Conceput în formula clasică de 5-7-5 silabe, acest haiku este structurat în două planuri unite estetic prin Kireji și vizual, prin fenomenul reflectării cerului în ape, primul este fragmentul care proiectează privirea spre Unde? (pe linia imaginată în universul mare, între apele și cerul reflectat), cu o sugestie de Kigo; Când? (Vara). Spațiul sugerat este linia imaginară care unește pe verticală apele cu cerurile, realități reprezentând eternul, ceea ce este constant, dimensiunea atemporală a universului nostru (Fueki). Expresia descriptivă sau Sintagma, „un pescăruș alb”, reprezintă răspunsul la întrebările Cine?/ Ce? ca dimensiune trecătoare a naturii, efemeră (Ryuko); apariția aici și acum a pescărușului pare că nuanțează albastrul într-un degradé cu alb, dând tabloului acea măreție și splendoare, un Aware intens, armonios.

continuare pe www.caietesilvane.ro

De la „fiu de Domn” la „băiat de bani gata”

Gheorghe MOGA

Accentuarea pe ultima silabă și recunoașterea lui *bei*, termen întâlnit și explicat, până mai ieri, în bibliografia școlară (N. Filimon – *Ferească Dumnezeu bei-mu, zise Dinu*, I. Creangă – *Cerbul se culca acolo pe loc și dormea cât un beiu*, G. Coșbuc – *Văzut-au și beii că fuga e bună*), i-au ajutat pe mulți cititori/asculțatori să încadreze substantivul *beizadea* în șirul cuvintelor de origine turcă (precum *basma*, *bidinea*, *para*). Precizări etimologice a adus Al. Graur în *Cuvântul înainte al Dicționarului de cuvinte călătore* (Albatros, București, 1978, pp. 7-8). Aplecându-se asupra celor 14 elemente de origine turcească pe care le-a admis în fondul principal lexical al limbii române, Al. Graur a observat că numai cinci sunt originale turcești (*chior*, *ciomag*, *hal*, *para*, *soi*), celelalte fiind împrumutate de turci de la arabi (*cafea*, *chef*, *chirie*, *cântar*, *moft*, *tăbăci*) și perși (*dușman*, *murdar*, *zor*). Constatând că și cuvintele primite de limba română din polonă sunt și acolo, de cele mai multe ori, împrumutate din alte părți, că în engleză cuvintele luate din franceză fuseseră luate de francezi din alte limbi, Al. Graur a ajuns la concluzia că „se împrumută cuvinte împrumutate”.

Între cuvintele pentru care limba turcă a servit românei numai ca intermediar se află și *beizadea* care este înregistrat în DA ca „învechit”. Substantivul este format din tc. *bey* „domnitor” și pers. *zādā* „născut, fiu”, așadar el denumea un „fiu de domn” așa cum se desprinde, bunăoară, din paginile *Letopisețului* lui Ion Neculce: [Constantin Cantemir] „ave doi ficiori, *beizadele*, pre Antiohie și pre Dumitrașco...”. Fiindcă „îi era ficiorul la Poartă zălog, Antiohie-vodă *beizadeoa*”, domnitorul trebuia să fie atent la stabilirea relațiilor cu vecinii. Nu toți fiii de domnitori erau preocupați de soarta domniei, unii..., după cum citim într-o altă pagină din *Letopisețul* lui Ion Neculce, cea referitoare la domnia lui Antonie Ruset: „Fost-au și feciorii lui Antonie-Vodă desmierdați, fără de frică; umbla pin țară cu mulți feciori de mazăli nebuni, strânși cu dâșșii, de făceau multe jocuri și beții și nebunii prin târguri și

prin sate boierești, de luau femeile și fetele oamenilor cu de-a sila de-și râdeau de dânsule, ce nu numai a oameni proști, ce și a oameni de frunte și de cinste”. Indulgența tatălui („Și deși oblicea Antonie-Vodă, încă nu le zicea nimică și nu-i certa cu cuvântul, ca un părinte ce le era”) avea să-l coste tronul pe domnitor, căci va fi pârât de boieri la poartă și își va sfârși viața în „sărăcie și cazne”. Ba mai mult, „păcatul și osânda” cad și asupra urmașilor: „și feciorii lui la mare lipsă au agiuns”. Destinul unuia dintre feciorii lui Antonie Ruset, ne gândim la *beizade* Alecu Ruset, cititorul îl poate descoperi în paginile romanului *Zodia Căcerului sau Vremea Ducăi-Vodă* (1929), a cărui sursă de inspirație o constituie cronică și legendele lui Ion Neculce. Unul din firele epice ale romanului urmărește dragostea nefericită a lui Alecu Ruset pentru Catrina, fata domnitorului Duca. Ultimele „nebunii” ale prințului (încercarea de a o răpi cu forța pe domniță și cea de a împiedica desfășurarea nunții scoțându-l pe viitorul ginere noaptea din pat) îi vor aduce sfârșitul sub buzduganul lui Duca.

Sextil Pușcariu, în *Limba română*, I, Privire generală, p. 315, referindu-se la evoluțiile semantice petrecute pe teren românesc, notează faptul că „multe turcisme au primit la noi o notă glumeață sau batjocoritoare”. Exemplelor menționate de lingvist *marafet* (în turcește „știință, talent”), *tertîp* (în turcește „proiect, plan”) li se poate adăuga și *beizadea*, fiindcă acesta, astăzi, înseamnă „copil de bani gata”. În DA expresia *fecior de bani gata* este explicată astfel: „copil de oameni avuți, din părinți bogați, cheltuitor, risipitor” (s. v. *fecior*). Sunt „onorați”, azi, cu titlul de *beizadea* fiii altor „domni” aflați în fruntea bucatelor (politicieni, primari, parlamentari, parveniți) care, ajunși în fața justiției pentru faptele lor „vitejești”, sfidează cu aroganță legea, mizând totul pe... puterea de cumpărare a părinților. Poate că în viitoarele dicționare, *beizadea* va fi ilustrat și cu citate din publicistica actuală, în care termenul este folosit doar cu nuanță ironică.

O lucrare de referință

Gheorghe GLODEANU

Din cele mai vechi timpuri, oamenii și-au imaginat existența unui ținut paradisiac, în care pot trăi într-o fericire deplină. Un asemenea tărâm al făgăduinței este Cucania (sau Cuccagna), țara unde curge lapte și miere. În comparație cu austeritatea Paradisului biblic, acesta este un topos ce se caracterizează printr-o formidabilă abundență alimentară, locuitorii lui trăind într-o sărbătoare continuă. Spre deosebire de confrății lor din Occident, mitul Cucaniei nu i-a inspirat prea mult pe scriitorii români. În mod surprinzător, el nu este prezent nici în celebrul *Dictionnaire des mythes littéraires* coordonat de Pierre Brunel. Acesta se ocupă doar de un subiect apropiat, cel legat de *Eldorado*, faimosul oraș de aur. Cucania figurează însă în *Dictionnaire des lieux imaginaires* elaborat de Alberto Manguel și Gianni Guadalupi. Un capitol consistent și foarte bine documentat îi dedică și Umberto Eco în *Istoria târâmurilor și locurilor imaginate*. Bibliografia problemei este foarte vastă. Povestea nu l-a lăsat indiferent nici pe celebrul pictor Pieter Bruegel cel Bătrân, care a imaginat *Cuccagna, țara bunătăților* într-un cunoscut tablou din 1567.

Cu toate acestea, criticii literari de la noi s-au ocupat mai puțin de acest topos utopic. O excepție fericită reprezintă lucrarea Izabellei Bejan-Krizsanovszki, *Itinerarium in Cucania*, apărută la Editura Tipo Moldova în 2015. Deși a trecut aproape neobservată din cauza slabei difuzări, cartea rămâne o referință în domeniu. Mai mult, ea se găsește în prelungirea investigațiilor dintr-o altă lucrare majoră, inițial teză de doctorat, intitulată *Fascinația enogastronomică în literatura română* (2010). Studiul consacrat Cucaniei are două secțiuni aproximativ egale ca întindere. Prima parte, cea teoretică, reunește șase studii consistente, în timp ce a doua se transformă într-o amplă antologie de texte din cele mai importante scrieri dedicate acestui spațiu miraculos. Cartea se încheie cu o bibliografie bogată, ce tinde către exhaustivitate, în ciuda precizării că este vorba doar de o selecție.

Ideile care au stat la baza elaborării cărții au fost expuse într-un *Post-scriptum*. Izabella Krizsanovszki precizează că studiul reprezintă rodul unor preocupări mai vechi și foarte dragi. Demersul a fost favorizat și de interesul limitat al criticilor literari români față de acest subiect fascinant, concretizat în observații sporadice și fragmentare. Este vorba de exegeți precum G. Călinescu, Mircea Vaida, Ovidiu Papadima, Ovidiu Bîrlea. Printre autorii unor studii mai consistente sunt menționați Al. Ciorănescu, George Achim și Bogdan Crețu. Drept consecință, lucrarea are o vădită intenție reparatorie, încercând să compenseze lipsa de interes a cercetătorilor români față de această temă captivantă. Parcurgerea unei bogate bibliografii străine i-a facilitat autoarei accesul la un amplu tezaur cultural, îndeosebi medieval. Mai mult, ea a permis sistematizarea unui vast material existent în creațiile literare, muzicale și ico-

nografice ale Cucaniei. Exegeta urmărește originea, desti-nul, configurația, proteismul și mutațiile suferite în timp de acest motiv literar. Reprezentările lui sunt urmărite atât în literatura universală, cât și în cea română. Atenție se acordă și terminologiei, destul de imprecisă în limbajul critic autohton. Până la urmă, autoarea studiului optează pentru forma autohtonizată Cucania și derivatele ei.

Izabella Bejan-Krizsanovszki relevă meritele lui G. Călinescu în introducerea conceptului în critica literară românească atunci când analizează *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu. Faptul nu este întâmplător, având în vedere studiile urmate de reputatul istoric literar. Reputatul istoric literar este urmat și de alți exegeți, precum Mircea Vaida sau Ovidiu Papadima.

Minuțioasa exegeză teoretică este urmată de o amplă antologie de scrieri din literatura română și universală, intitulată *Cucania redivivus (Appendix)*. Fapt important, textele sunt precedate de niște competente introduceri, având menirea să contextualizeze fragmentul în interiorul operei și al problematicii discutate. Din literatura universală, Izabella Krizsanovszki se oprește, printre altele, la *Istoria adevărată* de Lucian din Samosata, *Carmina Burana*, unde apare prima mențiune scrisă cunoscută a Cucaniei, *Le fabliau de Coccagne*, *The Land of Cokaygne*, *Decameronul* de Boccaccio, *Textul L*, *Das Narrenschiff* de Sebastian Brant, *Ger de Burchiello*, *Storia di Campriano contadino*, *Il Chaos del Triperuno* de Teofilo Folengo, *Das Schlaraffenland* de Hans Sachs, *Gargantua și Pantagrue* de François Rabelais, *Capitolo di Cuccagna*, *Piazza universale di tutte le professioni e i mestieri* de Tommaso Garzoni, *L'isola di Cuccagna* de Quirico Rossi, *Pentameronul* de Giambattista Basile, *Il paese della Cuccagna* de Goldoni-Galuppi, *Călătorie în Italia* de Johann Wolfgang Goethe, *Juliette sau deliciile viciului* de Marchizul de Sade, *Spărgătorul de nuci și regele șoarecilor* de E.T.A. Hoffmann, *Prada* de Émile Zola, *Pinocchio* de Carlo Collodi, *Orașul fericit* de William Butler Yeats etc.

Din păcate, capitolul dedicat literaturii române este mult mai sărac. Textele selectate aparțin următoarelor opere: *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir, *Țiganiada* de Ion Budai-Deleanu, *Frații Jderi și Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* de Mihail Sadoveanu, *Femeie, iată fiul tău* de Sorin Titel, *Clopotul scufundat* de Livius Ciocârlie, *În țara lui Mură-n gură* de Nina Cassian, *Levantul de Mircea Cărtărescu*.

Bogăția textelor reușește să exprime foarte bine cât de viu este mitul Cucaniei în literatura universală, dar ilustrează și ecurile lui în literatura română. Având în vedere absența studiilor de anvergură din critica literară românească, lucrarea realizată de Izabella Bejan-Krizsanovszki se transformă într-o fascinantă incursiune într-o „spectaculoasă Terra Beatitudinis”.

Evoluția socială și demografică a Șimleului (II)

Marin POP

Continuăm studiul nostru dedicat evoluției demografice a orașului Șimleu Silvaniei, cu perioada de după Marea Unire, până în zilele noastre.

Conform recensământului din anul 1920, populația orașului Șimleu Silvaniei era de 6.926 locuitori, din care 1.792 români, 3.441 maghiari, 38 germani și 1.580 evrei¹, restul, probabil, populație de etnie rromă. Se observă o creștere relativ scăzută față de perioadele precedente, dar trebuie ținut cont și de perioada Primului Război Mondial (1914-1918), care a însemnat pierderi de vieți omenești, natalitate scăzută, mortalitate foarte mare, în special cea infantilă foarte mare, boli, mizerie, sărăcie etc.

Informații mult mai vaste despre mișcarea populației orașului găsim pentru anii 1925-1926, publicate în presa șimleuană, pe baza informațiilor obținute de la oficiul stării civile.

În anul 1925 s-au înregistrat în Șimleu 181 nașteri. Dintre copiii născuți, 179 s-au născut vii, iar doi morți. Pe sexe, s-au născut 94 băieți și 87 fete. Din căsătorie legitimă s-au născut 158, în afara căsătoriei sau ilegiteime au fost 23. După religie, s-au născut 4 ortodocși, 55 greco-catolici, 38 romano-catolici, 35 reformați și 49 evrei.

În decursul anului 1925 au decedat 115 persoane, dintre care 59 bărbați și 56 femei. După religie, au decedat 32 greco-catolici, 25 romano-catolici, 32 reformați și 26 evrei. Bolile care au cauzat moartea au fost: tuberculoză (oftica plămânilor) în 11 cazuri; nefrită (boală de rinichi) în 11 cazuri; pneumonie (aprindere de plămâni) în 12 cazuri; boală organică a inimii în 5 cazuri; catar al stomacului (enterită) în 4 cazuri, bătrânețe („marazmul senil”) în 26 cazuri; apoplexie în 11 cazuri, „înveninarea sângelui” în două cazuri; meningită („aprinderea pielii creierilor”) în 5 cazuri; cancer (rac) al stomacului în 3 cazuri; arterio-scleroză un caz; ocluzie intestinală („ileus”) un caz; febră tifoidă un caz; atrofia măduvei spinării în două cazuri și peritonită („aprinderea, inflamația peritoneului, a pielii stomacului”) un caz.

Așadar, prin nașteri, populația orașului Șimleu a sporit cu 66 persoane, dintre care 35 băieți și 31 fete.

Căsătoriile au fost în total 41, dintre care în 26 mirele și mireasa au fost de aceeași religie, în 15 cazuri de căsătorie au fost de confesiuni mixte. De aceeași religie au fost: romano-catolici – 7, reformați – 3, greco-catolici – 8 și evrei 8. Dintre cele 15 căsătorii mixte, între greco-catolici și ortodocși un caz, între greco-catolici și romano-catolici un caz, între ortodocși

Șimleul interbelic - magazine evreiești

și romano-catolici tot un caz, între greco-catolici și reformați trei cazuri și între romano-catolici și reformați 9 căsătorii.

În privința religiei copiilor, au ajuns la înțelegere 10 cazuri și anume: un caz în favoarea religiei greco-catolice; în 6 cazuri în favoarea religiei romano-catolice; în două cazuri în favoarea religiei reformate și un caz în favoarea religiei ortodoxe.

În anul 1925, pe baza sentințelor judecătorești, s-au înregistrat 4 divorțuri de căsătorie.²

În anul următor, în registrul stării civile pentru nașteri s-au înregistrat, în total, un număr de 177 nașteri, mai puține cu 4 decât în anul 1925. Dintre aceștia, născuți vii 170, născuți morți 7, legitimi 166, iar nelegitimi 11. Pe sexe, născuți vii 91 băieți și 79 fete. Pe religii, greco-catolici 58, romano-catolici 47, reformați 35, evrei 30. Parohia ortodoxă n-a înregistrat nici un caz de naștere.

În registrul stării civile pentru morți s-au înregistrat 128 cazuri, dintre care de moarte naturală 126, iar prin sinucidere două cazuri. Pe sexe, au decedat 70 bărbați și 58 femei, iar după religie 28 greco-catolici, 42 romano-catolici, 31 reformați, 26 evrei, ortodocși un caz.

Căsătorii în cursul anului 1926 s-au înregistrat 40, mai puțin cu una decât în anul precedent. Dintre perechile înregistrate de aceeași religie, ambii soți, au fost 24 de perechi, de diferite religii 16 perechi. De aceeași religie a ambilor soți au fost 8 perechi de greco-catolici, 4 romano-catolici, reformați 5 perechi și evrei 7 perechi.

Din cele 16 perechi de căsătorii de diferite religii

s-au înregistrat următoarele cazuri: greco-catolici cu romano-catolici 5 perechi; greco-catolici cu reformați 3 perechi; romano-catolici cu reformați 8 perechi.

Pe baza sentințelor judecătorești ridicate la valoare de drept s-au înregistrat 6 cazuri de divorț, mai mult cu două decât în anul 1925.³

În perioada interbelică, populația orașului a crescut constant, ajungând la 7.320 locuitori în anul 1928, și la 7.997 în anul 1937. La populația locală s-au adăugat și o serie de funcționari și profesori stabiliți în Șimleu, iar aceasta se poate observa la apartenența religioasă a populației, cei veniți fiind, în marea lor majoritate, ortodocși.

În ceea ce privește natalitatea, în perioada 1928-1937, cel mai mare număr de copii s-a născut în anul 1929, când s-au înregistrat 179 născuți vii și doi morți. De asemenea, în anul 1930, când s-au înregistrat 179 născuți vii și 5 morți. Cel mai mic număr de născuți s-a înregistrat în anul 1933, respectiv 152 născuți vii și 8 morți.

În privința mortalității, cel mai mare număr de decedați s-a înregistrat în anul 1929, respectiv 158 de persoane, iar cel mai mic număr în anul 1928, 83 de decese. Mortalitatea infantilă cea mai ridicată s-a înregistrat în anul 1929 (31 de decese), iar cea mai mică în anul 1933, când au decedat 13 copii. Pe sexe, la bărbați, cele mai multe decese s-au înregistrat în anul 1929, 76 decese, iar cele mai puține în anul 1930, 46 decese. La femei, cele mai multe decese s-au înregistrat în anul 1932, 88 de decese, iar cele mai puține în anul 1928, respectiv 38 decese. În acest context, excedentul natural cel mai mare s-a înregistrat în anul 1936, 68 de persoane, iar cel mai mic în anul 1929 (179 născuți vii și doi morți, 158 decese).⁴

În ceea ce privește cauzele deceselor, cele mai numeroase decese se înregistrau din cauza pneumoniilor. Cele mai multe cazuri s-au înregistrat în anul 1929 – 24 cazuri, iar cele mai puține în anul 1936 – 5 cazuri. Alte boli cauzatoare de moarte des întâlnite erau: tuberculoza aparatului respirator – 12 cazuri în 1930 și 11 în 1936; celelalte tuberculoze – cele mai multe cazuri în 1929 (11 cazuri); cancer și alte tumori – cele mai multe în anul 1936 – 8 cazuri. Sinucideri s-au înregistrat aproape în fiecare an: 2 în 1928; 1 – 1929; 3 – 1931; 2 – 1934; 1 – 1936. De asemenea, în perioada 1928-1937 s-au înregistrat și 3 omucideri: un caz în anul 1928 și două cazuri în anul 1930.

În privința bolilor contagioase, au existat ani în care s-au înregistrat epidemii de rujeolă (155 cazuri în 1937 și 114 în 1930, nici un caz în 1031-1933, un caz în 1936). Scarlatina înregistra și ea numeroase cazuri în fiecare an, cele mai multe cazuri înregistrându-se în anul 1935 – 53 cazuri. De asemenea, au existat doi ani în care a izbucnit epidemia de gripă: 1935 – 1.156 cazuri și 1937 – 147 cazuri.

Era o epocă în care mai băntuiau și maladiile sociale, precum sifilisul (cele mai multe cazuri în anul 1928

– 37 cazuri și un singur caz în anul 1934), tuberculoza (până la 10 cazuri pe an), malaria (până la 7 cazuri pe an), cancerul (până la 7 cazuri/an).⁵

Pe sexe, în anul 1938, din totalul populației de 7.997 persoane, 3.868 erau bărbați și 4.129 femei, iar după starea civilă, 1.186 erau căsătoriți, 6.534 necăsătoriți, 263 văduvi, 14 divorțați.

Pe grupe de vârstă, se înregistra următoarea situație: 0-1 ani = 166; 1-4 = 450; 5-9 = 440; 10-14 = 420; 15-19 = 400; 20-24 = 380; 25-34 = 995; 35-44 = 980; 45-54 = 970; 55-64 = 960; 65-74 = 920; peste 75 = 926.⁶ Sintetizând pe trei categorii de vârstă, respectiv copiii până la 20 de ani, populația activă și pensionarii, avem următoarea situație: 0-19 = 1.876 persoane; 20-64 = 4.285 persoane; peste 64 de ani 1.846. Așadar, se poate observa că predomina categoria populației active, implicate în producție, dar și creșterea speranței de viață a populației, față de începutul secolului XX.

După religie, la începutul anului 1938 situația se prezenta astfel: ortodocși – 162; greco-catolici – 2.399; romano-catolici – 1.806; reformați – 1902; unitarieni – 2; bapțiști și adventiști – 12; mozaici – 1.702; necunoscută – 4; la 10 persoane nu se înțelege exact religia.

După naționalitate, în orașul Șimleu Silvaniei trăiau în bună conviețuire 2.561 români, 3.720 maghiari, 1.702 evrei, patru germani, alții – 10 persoane.⁷

Densitatea populației, se spune în „Monografia sanitară” a Șimleului, întocmită de către doctorul Nicolae Cotoi, era mai mare în centrul orașului, față de cartierele periferice, în medie de casă/familie 5-6 persoane.

Starea de sănătate a populației era influențată de gradul de civilizație, igienă, serviciile sanitare, apa de băut etc. Față de mediul rural, în orașe, în general, starea de sănătate era mai bună. Orașenii din zona centrală aveau locuințe confortabile, camere mari, lumină electrică, sobe de zid sau fier, apă de băut din fântâni proprii. Se ocupau mai îndeaproape de igiena personală, iar vara mergeau mulți dintre ei la „băi”.⁸

Tot la modul general vorbind, pentru orașenii care făceau parte din elita societății românești, spălătul devenise un ritual. Pentru cei din zona mediană a orașelor, sau orașelor de provincie, cum era și Șimleul, locuitorii se preocupau de igiena locuinței și de o alimentație rațională. Cam o dată pe lună, mergeau cu întreaga familie la baia comunală, în cazul Șimleului la baia rituală evreiască. Acești cetățeni își cumpărau medicamente, iar în situații critice se prezentau la doctor.

Cei mai mulți dintre locuitorii de la periferia orașului trăiau în sărăcie. Dimineața se spălau cu apă dintr-un lighean din tablă, vara dezbrăcându-se până la brâu, iar pasta de dinți era pentru ei o raritate.

Un aspect important pentru o igienă sănătoasă a locuitorilor era spălarea lenjeriei de pat și a celei in-

time, care cădea în „fișa postului” femeii. La vremea respectivă nu existau mașini de spălat, așa că această activitate era una foarte istovitoare pentru femei.⁹

În orașul Șimleu Silvaniei exista un medic de oraș pentru 8.000 locuitori. De asemenea, 6 moașe, dintre care una de stat. Există și un oficiant sanitar la serviciul sanitar al orașului, pregătirea personalului fiind considerată una bună. Există un spital, înființat de vrednicul de pomenire doctor Ioan Bârcă, organizat pe secții, într-o clădire dată statului de către conducerea județului. Mai exista un dispensar condus de către doctorul Nicolae Cotoi.

Ca măsuri de profilaxie, se făceau ocazional la cerșetori și la azilul de bătrâni, cu etuva orașului, care era însă foarte veche și se deteriora repede. Cuptor de deparazitare nu era, deși s-a propus să se construiască unul.

Controlul alimentelor se făcea des în măcelării sau abator. Laptele se controla zilnic în piață cu densimetrul. De asemenea, fructele și legumele erau controlate în piață și prăvălii.

În privința cantității de băuturi consumate, în Șimleu predomina vinul, consumându-se în medie 751 hl anual, 46 hl bere, 71 hl țuică, alte băuturi 11 hl.

În privința ocrotirilor sociale, în oraș exista un orfelinat de fete, înființat de către Cornelia Maniu, sora lui Iuliu Maniu, care avea în îngrijire 10 fete orfane. El era susținut de către Centrul de Ocrotire din Oradea și de către Reuniunea Femeilor Române Sălăjene.

Bugetul serviciului public de sănătate, în anul 1937 a fost cheltuit în felul următor: 16.000 lei pentru personal, 120.000 spitale, 12.000 ajutoare, 6.000 lei pentru copiii părăsiți, 2.500 lei pentru I.O.V.R. (invalizi, orfani și văduve de război), orfelinate 2.000, combateri epidemii 2.000, salubritate 125.000 lei. Costul sănătății per capita era de 43 lei.

Alimentarea cu apă a orașului se făcea din fântâni particulare și publice, cele mai noi fiind construite din tuburi de beton sau piatră. În Șimleu existau 367 fântâni cu grinzi de lemn, 98 cu grinzi de piatră sau ciment, iar 90 erau cu pompă. Dintre cele 555 fântâni, 531 erau situate la case, iar 24 erau publice. Calitatea apei era „mulțumitoare”.¹⁰

Clădirile și edificiile publice erau corespunzătoare din punct de vedere igienic. Școlile erau igienice și cu un cubaj corespunzător de aer.

În oraș exista o baie rituală evreiască cu 12 cabine, care era și la dispoziția populației creștine, a școlilor secundare etc. Clădirile nou construite erau prevăzute cu baie. Se prevedea ca și în școli să fie construite băi, care să fie dotate cu dușuri.

Canalizare nu exista în oraș, decât câteva canale colectoare de ape murdare, care erau deversate în râul Crasna.

Cimitirele erau situate la marginea orașului, împrejmuite cu gard, „frumos îngrijite”, și nu aveau în apropiere surse de apă, pe care să le infesteze.

Șimleul interbelic - stradă înainte de pietruire

Viața de zi cu zi nu era una ușoară. Mari proprietari erau 184, iar populația săracă trăia în cartierele marginase. Pentru cei care munceau ca zilieri, ziua de lucru era de 10-12 ore, câștigând, în medie, 50 lei/zi.

Ocupațiile principale erau cele de comercianți și industriași (263 persoane), agricultori 184, funcționari 172.¹¹

La începutul anului 1938, în Șimleu Silvaniei existau 1.400 case, din care 1.228 erau din zid, 135 din pământ, 22 din lemn și mai erau încă 15 bordeie. Cu o singură cameră erau 60 de case, cu două camere 706, cu trei camere 344, cu patru sau mai multe camere 290 de case. Ferestrele erau mobile la 1.376 case, și doar 24 case mai aveau ferestre fixe. Acoperișul era din tablă la 58 case, țiglă sau olane la 1.277, cu șindrilă nu era acoperită nici o casă, iar cu paie mai erau acoperite 70 de case. Sobele erau din fier, la 1.152 case, din zid la 188, iar 60 de case mai aveau încă vatră. Gradul de civilizație reiese și din numărul latrinelor pe care le aveau casele. Astfel, în Șimleu 1.305 case aveau latrină, dar 95 încă nu aveau. Totuși, față de zona rurală, situația se prezenta bine.

O mare parte din casele șimleuanilor aveau și grădină de zarzavat (1.202), iar 600 case aveau și pomi fructiferi.¹²

A venit, însă, vara anului 1940, cea mai neagră din istoria României, când, pe lângă Basarabia și nordul Bucovinei cedate URSS, și Cadrilaterul cedat Bulgariei, în urma Dictatului de la Viena, din 30 august 1940, Ardealul de Nord a fost cedat Ungariei horthyste.

La un an după ocuparea județului Sălaj, a fost efectuat recensământul populației, din păcate viciat de presiunile noilor autorități. Astfel, din cei 7.448 locuitori, doar 1.523 se declarau români (față de 2.561 în 1938), 7.328 maghiari (față de 3.720 în 1938), 32 germani, 81 evrei (față de 1.702 în anul 1938!), 27 țigani, 41 slovaci.¹³

Din analiza acestor cifre se poate observa „creșterea” spectaculoasă a populației de origine maghiară, marea majoritate a evreilor și mulți dintre români fiind forțați să se declare maghiari. De asemenea, foarte mulți dintre intelectualii români, în

frunte cu Ioan Ossian, profesori, avocați, medici, dar și cetățeni de rând, s-au refugiat în România, sau au fost expulzați de către noile autorități.

După cel de-al Doilea Război Mondial începe o nouă etapă în evoluția socio-demografică a orașului Șimleu Silvaniei, în special după anul 1948, când țara noastră intră definitiv în sfera de influență sovietică și în „noaptea totalitară”.

În acest context, la debutul regimului totalitar comunist, în anul 1948, populația orașului Șimleu Silvaniei a ajuns la 7.931 locuitori, din care 3.275 români, 4.189 maghiari, 15 germani, 311 evrei (câți au mai scăpat cu viață din lagărele de exterminare naziste, din cei 1.702 evrei câți trăiau în Șimleu în anul 1938).

La recensământul populației din anul 1956, Șimleul avea 8.560 locuitori, o creștere destul de importantă, respectiv 629 locuitori în doar opt ani. Una dintre explicații ar fi aceea că după septembrie 1950, când este adoptată noua lege administrativ teritorială, după model sovietic, Șimleul devine centru de raion și aparține de regiunea Oradea. Practic, în anul 1950, județele au fost desființate, locul lor fiind luat de regiuni și raioane.

După naționalitate, din cei 8.560 locuitori ai Șimleului 3.950 erau români, 4.489 maghiari, 7 germani, 106 evrei și 11 slovaci.¹⁴

În deceniul următor se înregistrează o creștere a populației și mai spectaculoasă. Explicația ar fi că după încheierea procesului de colectivizare forțată a agriculturii în 1962, țăranii rămași fără pământ au migrat masiv spre orașe, în căutarea unui loc de muncă, în contextul unei industrializări forțate, care s-a făcut tot pe spinarea țăranului român, dezrădăcinat și ajuns acum „proletar”. Astfel, conform recensământului populației din anul 1966, orașul Șimleu avea o populație de 10.452 locuitori (1.892 de locuitori în plus față de anul 1956), dintre care 5.733 români, 4.507 maghiari, 13 germani, doar 8 evrei, 143 țigani, un ucrainean, doi sârbi și 40 de slovaci.¹⁵ Tot în contextul exodului populației rurale și al industrializării forțate, se observă că, pentru prima dată în istoria Șimleului, numărul populației de etnie românească îl depășește pe cel al populației de etnie maghiară.

Până în anul 1977, populația orașului Șimleu a ajuns la 12.532 locuitori, dintre care 7.766 români, 4.615 maghiari, 19 germani, 5 evrei, 79 țigani, 3 ucraineni, 3 sârbi și 29 slovaci.¹⁶

În anul 1987 nu a mai fost efectuat recensământul general al populației din România, el fiind realizat abia în anul 1992. Conform recensământului, orașul Șimleu Silvaniei a ajuns la o populație de 15.233 locuitori, din care 10.018 români, 4.885 maghiari, 25 germani, 232 țigani, un ucrainean, 6 sârbi și 59 slovaci. Împreună cu satele aparținătoare (Bic, Cehei și Pusta), Șimleul a ajuns la 17.642 locuitori, din care 11.472 români, 4.894 maghiari, 25 germani, 1.117 țigani, 3 ucraineni, 6 sârbi și 59 slovaci.¹⁷

La recensământul populației din anul 2002, orașul Șimleu avea o populație de 13.547, în scădere evidentă față de 1992 (1.686 locuitori mai puțin în doar 10 ani), din care 6.552 de sex masculin și 6.995 de sex feminin. Împreună cu satele aparținătoare avea 16.066 locuitori, din care 10.553 români, 4.010 maghiari, 1.425 țigani (marea lor majoritate din localitatea Pusta), 2 ucraineni, 14 germani, 1 turc, 3 sârbi, 39 slovaci, 2 evrei, 1 ceh, 3 italieni, 12 alte etnii și 1 de etnie nedecларată. Pe confesiuni, situația se prezenta în felul următor: 9.998 ortodocși, 1.577 romano-catolici, 985 greco-catolici, 2.580 reformați, 2 evanghelici luterani, 6 unitarieni, 8 creștini de rit vechi, 764 bapțiști, 40 penticostali, 57 adventiști de ziua 7, 1 creștin după evanghelie, 1 musulman, 29 alte religii, 6 fără religie, 1 ateu și 11 de religie nedecларată.¹⁸

Scăderea drastică a populației continuă, astfel că la recensământul populației din anul 2011, Șimleul, împreună cu satele aparținătoare, avea 14.436 locuitori, din care 60,47% români, 20,78% maghiari, 8,94% rromi, iar pentru 9,47% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (51,96%), reformați (13,38%), romano-catolici (8,76%), bapțiști (7,68%), greco-catolici (5,76%), penticostali (1,58%), 9,84% apartenență necunoscută.

În anul 2019, conform unor date estimative publicate de către Primăria orașului Șimleu Silvaniei, populația orașului era de 12.276 locuitori, din care 11.240 români, 3.553 maghiari, 2.439 rromi, 25 slovaci.¹⁹

Note:

- 1 Varga E. Arpad, *Szilágy megye településeinek etnikai (anyanyelvi/nemzetiségi) adatai*.
- 2 *Plugarul*, nr. 2-3, 16-23 ianuarie 1926, p. 1.
- 3 *Poporul sălăjan*, nr. 4-5, 31 ianuarie 1927, p. 2.
- 4 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (în continuare S.J.A.N. Sălaj), fond Prefectura județului Sălaj. Monografii sanitare, dosar 210/1938, tabela III și V.
- 5 *Ibidem*, tabela VI.
- 6 *Ibidem*, tabela I.
- 7 *Ibidem*, tabela II.
- 8 Ioan Scurtu, *Istoria civilizației românești. Perioada interbelică (1918-1940)*, București, Editura Enciclopedică, 2012, p. 214.
- 9 *Ibidem*, p. 215.
- 10 S.J.A.N. Sălaj, fond Prefectura județului Sălaj. Monografii sanitare, dosar 210/1938, tabela IX.
- 11 *Ibidem*, capitolele Geniul sanitar și administrația sanitară.
- 12 *Ibidem*, tabela X.
- 13 Varga E. Arpad, *op. cit.*
- 14 *Ibidem*.
- 15 *Ibidem*.
- 16 *Ibidem*.
- 17 *Ibidem*.
- 18 Gheorghe Chende-Roman, *Dicționar etimologic al localităților din județul Sălaj*, Zalău, Editura Sylvania, Editura Caiete Silvane, 2006, p. 274.
- 19 Site-ul oficial al Primăriei Șimleu Silvaniei.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Pentru inteligență, prostia este un *aliat* inocent, pentru prostie, inteligența este un inamic periculos. Inteligența se poate folosi bine și de prostie, prostia se folosește rău chiar și de cea mai strălucită inteligență. Paradoxul prostiei constă în faptul că ea rămâne constantă chiar dacă scade vertiginos numărul proștilor. Indiferent de număr, ea funcționează la maximalitatea posibilităților ei. Pe când înțelepciunea evoluează doar în relativul posibilității, în marja de eroare a prostiei.

Înțelepciunea este prostie *învinsă*. Grea e prostia care se crede inteligentă, insuportabilă cea care delirează în savanterii. Prin definiție, prostia e ostentativă sau nu e deloc. Prostia este tautologia absolută a vieții, fundătura ei hipnotizantă. Stadiul final al prostiei este chiar elogiul *inteligent* adus clipă de clipă acesteia, înăbușirea totală a oricărei diferențieri făcute pe criterii riguroase de competență. Când aproape toate gesturile o adevăresc, când mințile se lasă pradă vortexului ei aneantizant, prostia devine normă, pedanterie socială, succes irefragabil. Căci ce este mai nostim decât să fii mai prost decât un buștean și să trăiești belferește chiar pe seama acestui fapt? Întotdeauna prostia s-a bucurat de cele mai bune perspective, dar acum s-a ajuns la apogeu. Niciodată nu s-au aliat atâtea minți retarde pentru a-i asigura acest statut inamovibil. A ajuns să *lucreze* bine și profitabil chiar și cu divinitatea. După lupte seculare de contraselecție valorică, noua „elită” a devenit mediocritatea venală, a cărei nesimțire obeză inhibă și înlătură orice competență și meritocrație. Prostia și incompetența produc cele mai rapide consecințe. Toți cei care și-au falsificat destinul prin tot felul de tertipuri lucrează cu sîrg și cu maximă incompetență la delabrarea generalizată, care ne cuprinde ca un turbion. Valoarea și competența rămîn deziderate fantasmagorice, îmbrățișate de tot mai puțini, în timp ce simplitatea și superficialitatea voioasă au devenit unitatea de măsură a succesului măsluit, garanția oricărei parveniri. Cu asemenea ipochimeni malonești la cîrmă, nu ne putem îndrepta decât spre un colaps previzibil. Poate că ar fi mai bine să capotăm dramatic forțînd limitele valorii decât să dănuim veseli din eșec în eșec.

Asistăm la cea mai josnică fraudă socială: prostia dîndu-se drept înțelepciune, ocupîndu-i acesteia locul printr-o perversă substituție. Prostia a devenit cel mai rentabil liant social, unul practicat în mod cucer-

nic, cu o suspectă deschidere ecumenică. Nu este mult pînă cînd majoritatea oamenilor va purta prostia ca pe o stea în frunte. Și va fi vai și amar de cei pe a căror frunte nu va străluci inaugural steaua ei...

*

Exersarea imaginarului este o *practică* pe care am deprins-o încă de mic. După ce l-am fundamentat *teoretic* prin intermediul basmului, am început să îl pun la lucru zi după zi, în îndelungi și monotone peregrinări campestre. Sînt, într-un anumit fel, un imaginolog calificat în practicarea plictisului, unul care trăiește mai mult pe spinarea *realităților* pe care i le-am putut smulge.

*

Starea de răgaz și contemplație *măsoară* timpul în non-temporalitatea sa. Căci aceasta este posibilă doar din *afara* timpului, ca deconectare de la scurgerea sa. Încîntarea pură, dincolo de orice determinații, căderea în lenea meditativă fisurează pentru o clipă relația spațiu-timp, aruncîndu-ne în fascinația plutirii golite de orice conținut real. În această *pauză* existențială ființa devine una cu timpul, eliberîndu-se reciproc. Dacă timpul *curge* de peste tot, spațiul ne apare bifurcat, localizabil, chiar dacă și el se difuzează în toată cardinalitatea sa. Într-un anumit sens, s-ar putea ca timpul și spațiul să fie doar simple impresii produse de om, pe care le suprapunem peste exterioritatea noastră imediată. Noi trăim timpul și spațiul în mod unic, ca experiențe aproape incomunicabile. Din punct de vedere al trăirii spațio-temporale, fiecare este singur pe lume. Nimeni nu poate *trăi* în timpul sau în spațiul altcuiva, după cum nimeni nu poate cîștiga timp și spațiu decât în măsura în care le poate interioriza. Infinitatea timpului și a spațiului trece prin om, singurul care are o referențialitate subiectivă a acestora. Realitatea spațio-temporală există din momentul în care măcar un singur om *știe* că există. Conștiința faptului că există produce fenomenul numit *lume*.

*

Ar trebui să nu putem muri pînă nu epuizăm vitalitatea fiecărui organ al corpului, a fiecărei celule, nu să fim la cheremul avatarelor unui organ singular. Ar trebui să murim concomitent cu toate organele, să le smulgem ultimele rămășițe de viață, nu doar cu unul sau cu două. Dacă nu putem trăi normal decât cu toate organele valide, de ce putem muri doar cu deficiența și răzvrătirea unuia? Cine a stabilit această inechitate între viață și moarte?

Filmografiile Simonei

Câinele japonez (2013)

Simona ARDELEAN

Gen: dramă

Durată: 90 min

Regizor: Tudor Cristian Jurgiu

Scenarist: Ioan Antoci, Gabriel Gheorghe, Tudor Cristian Jurgiu

Roluri principale: Victor Rebengiuc, Șerban Pavlu

Filmat în: România

Limbi vorbite în film: română, japoneză

Premii și nominalizări: filmul a fost propunerea oficială la cea de-a 87-a ediție a Premiilor Oscar din 2015, la categoria *Cel mai bun film străin*. A fost nominalizat la premiile Gopo-2014 la multiple categorii: *Cel mai bun film* (lungmetraj) (Tudor Cristian Jurgiu), *Cel mai bun actor într-un rol secundar într-un film de lungmetraj ficțiune* (Șerban Pavlu), *Cea mai bună imagine* (lungmetraj) (Andrei Butică), *Cel mai bun sunet* (lungmetraj) (Vlad Voinescu, Filip Mureșan), *Cele mai bune decoruri* (lungmetraj ficțiune) (Cezara Armașu) și a câștigat Premiul „Opera Prima”, UCIN – România, 2013, *Cel mai bun film*, Festivalul Internațional de la Varșovia – Polonia, 2013, *Cel mai bun film*, Festivalul Internațional de Film de la Vilnius – Lituania, 2014, Premiul Zilelor Filmului Românesc pentru Debut (Tudor Cristian Jurgiu), Festivalul Internațional de Film Transilvania – România, 2014, *Cel mai bun actor într-un rol principal într-un film de lungmetraj ficțiune* (Victor Rebengiuc), Premiile Gopo – România, 2014.

De curând am citit două romane românești: *Cireșe amare* al Lilianei Nechita și *În spatele blocului* de Mara Wagner. În literatura la care am acces și pe care o prefer, deseori internațională, numele delicate și rarissime ale unor autoare autohtone, moderne, nu sunt ocurențe întâmplătoare. În manualele școlare, în care cu dificultate vocile feminine își găsesc locul, ritmul canonic ar putea fi întrerupt, măcar fragmentar, de astfel de punctări empatice și sensibile ale unui lumi concrete pe care o cunoaștem și pe care o trăim. Sunt texte cu care cititorul actual ar putea empatiza pe deplin, dar ar putea fi și volute în tratarea tematică impusă de curricula școlară.

În mod similar, ca un element de

contrapunct într-o fugă, tot de curând am văzut un film românesc. E drept, ceva mai vechi. Filmul a fost turnat și lansat în 2013 și rezonază perfect cu lecturile mai sus amintite. Aceeași temă a familiei, recurență în literatura și-n cinematografia modernă și care permite varii interpretări mi-a pus în față un Victor Rebengiuc pe a cărui voce, aproape de literatură, am desprins-o greu de aceea a unui Moromete aspru și îndurerat. În punctele sale tangente, Moș Costache (rolul pe care acesta-l interpretează) și Moromete sunt glasure ale paternității care se disipează în contextul unei schimbări greu de înghițit. Dacă pe Moromete-l trădează fiii care fug de acasă cu averea familiei, pe Costache îl lasă în urmă și fără explicații un fiu, Ticu (Șerban Pavlu), care decide că viața pe care și-o dorește e, cu siguranță, în altă parte. Aceeași dorință de a păstra pământul pentru copilul său îl muncește și pe Costache, cu toate că investitorul îl presează. Nu banii, nu negocierea prețului pe metrul pătrat, deși moșneagul e conștient de tertipurile investitorului, îl fac să trăgăneze târgul, ci gândul că bucata aceea ar putea, simbolic să reîntregească familia. Fuga de acasă de dinaintea celui de-al Doilea Război pe care-o studiază toți elevii de liceu se prelungește în șuvoiul neîntrerupt al emigranților moderni. O altă prăpastie se cascadează, cu alte implicații sociale, dar cu aceeași dezrădăcinare pe care plecare de acasă o presupune.

În urma inundațiilor care i-au luat și casa și soție și cu-n fiu plecat tocmai în Tokyo, bătrânul e mai singur ca niciodată.

Filmul nu abundă de dialoguri inutile. Camera înregistrează mișcările unui om care încearcă să salveze ce-a mai rămas din calea potopului, care acceptă cu greu ajutorul vecinilor

și care-și întărește pereții unei cochilii fizice și sufletești. Atunci când primește veste că, după ani, Ticu se întoarce acasă, mecanismul său sufletește se dinamizează. Dar nu doar fiul revine, ci și familia acestuia, iar nepotul (Koji), pe jumătate japonez, aduce provocări afective neașteptate.

Imaginile vor fi cinefilului român familiare. Camera se oprește asupra unor activități cotidiene, iar oglinzirile din scena de început au ceva dintr-un Brughel cel Bătrân campestru și autohtonizat. Ochiul de estete al lui Andrei Butică surprinde gardul inegal, lipsa de curent electric, haina bună de duminică, prăvălia satului unde Răducu mai rezolvă câte-o temă când poate. Ele sunt elemente care țin de un topos recognoscibil și pe care unii dintre noi îl privim cu melancolie/duioșie, iar alții cu reproș. Cu reproșul unei estetizări pe care mediul pauper a oferit-o constant ca fundal pentru filmele de după '90. Este însă în abordarea lui Jurgiu ceva proaspăt, necliseic, care mie mi-a plăcut. Filmul de debut al acestui regizor este o promisiune și-o provocare deodată. Tot de sub bagheta sa au ieșit la iveală câteva scurt metraje: *Nunta lui Oli* (2009), *În acvariu* (2013), în care eroina se ascunde și apoi are parte de o întâlnire neașteptată.

The Samurai of Prog

- The Lady And The Lion And Other Grimm Tales I

Daniel MUREȘAN

Era o vreme, în copilărie, când peste tot vedeam frumusețe și bune intenții, deși cam peste tot triumfa meschinăria și banalitatea. Seara îl chemam pe Dumnezeu și declaram război oricărui păcat, mai ales după o poveste spusă de bunica. Peste tot vedeam eroi drepți, romani, greci, cavaleri, creștini. Mă întrebam dacă acei eroi și sfinți nu cunoscuseră păcatul, dacă sfințenia și noblețea erau doar pentru câțiva aleși. Și atunci, dacă tot nu eram un ales, de ce mă născusem cu apetit pentru frumusețe și noblețe? Mă întrebam, cu mintea de copil, de ce eu, în lumea lui Dumnezeu, am porniri bune și rele. Și dacă Dumnezeu e un simplu spectator? În secunda următoare voluptatea rebelului se estompa, inima mea temătoare pedepsindu-mă pentru gândurile negre, făcându-mă să tremur.

Ascultând acest ultim album, *The Samurai of Prog*, bazat pe o poveste a fraților Grimm, mi-au revenit în minte poveștile copilăriei, pline de suspans și întrebări firești pentru acea perioadă. Urmăresc Samurai de la Prog de câțiva ani, și continui să fiu uimit de munca lor excepțională. Discul din anul trecut avea ca temă *Cronicile din Narnia*, acum este vorba despre frații Grimm, cu o distribuție de zile mari, inclusiv artiști și scriitori. Aceleași creații maiestuoase cu inserții simfonice ale „samurailor”, sunete luxuriante, clape variate, bas puternic, tobe dinamice, dar și flaut și vioară. Toate acestea formează un ansamblu plăcut urechii, înrădăcinat în epic și clasic. Găsim câte puțin din *Yes*, *Marillion* sau *Cactus*.

Pentru cei care nu s-au întâlnit cu muzica The Samurai of Prog, îi avertizez că genul preponderent este „old school”, însă e altfel. Clasicului i se adaugă valențe contemporane, chiar dacă nu sunt dintre cele așteptate. Trupa reușește la fiecare album să adune muzicieni de calibrul, în final rezultând un sound purtând amprenta acestui amalgam de artiști prog. Un amalgam ce se poate defini a fi, culmea, un tot unitar. Un fel de unitate în diversitate în lumea muzicii.

Tracklist:

1. Into the Woods
2. The Three Snake Leaves
3. Iron John
4. A Queen's Wish
5. The Lady and the Lion
6. Blue Light

Seacrest Oy 2021

Discografie The Samurai of Prog:

- * Undercover (2011)
- * Secrets of Disguise (2013)
- * The Imperial Hotel (2014)
- * Lost and Found (2016)
- * On We Sail (2017)
- * Archiviaram (2018)
- * Toki No Kaze (2019)
- * Gulliver (2020)
- * The Demise of the Third King's Empire (2020)
- * Beyond the Wardrobe (2020)
- * The Lady and the Lion and Other Grimm Tales I (2021)

Componentă The Samurai of Prog:

- Marco Bernard (chitară bas)
- Kimmo Pörsti (baterie)
- Steve Unruh (voce, chitară, vioară, flaut)

Invitați:

- Ton Scherpenzeel (Kayak)
- Bart Schwertmann (Kayak)
- Cam Blokland (Southern Empire)
- Valerie Gracious (Phideaux)
- Octavio Stampălia (Jinetes Negros)
- Alessandro Di Benedetti (Mad Crayon, Inner Prospekt)
- Rafael Pacha
- Jaime Rosas (Entrance)

O rezervație pentru cei frumoși

Alice Valeria MICU

De-a lungul vieții am încercat să văd lumea și nu știu dacă am avut vreodată curajul să o privesc altfel, decât din perspectiva mea îngustă. Subiectivă, da. Superficial câteodată, alergând mereu. Și mereu printr-o fereastră, printr-o lentilă, niciodată direct, niciodată pe de-a-ntregul. Și cum aş putea rezista la toată suferința, la violența și nesăbuiința dintre oameni? Să vezi un discipol al Răului, să producă deliberat durere, e un spectacol la care nu pot să asist, știind că nu am puterea de a le curma. Și atunci mă mulțumesc cu secvențe pe care mintea și sufletul meu le poate accepta, fărăme de nedreptate, de ură, de prostie agresivă, de orbire cu care mă imunizez treptat, într-o geometrică progresie de supraviețuire.

Nu există ochi perfect și mai bine că e așa. Tocmai aceste mici defecte ne feresc de esența tot mai otrăvită a lumii, obligându-ne la adaptare, la ferestre, la vitralii ori lentile. Ca să duc mai departe metafora, vă invit într-o agendă, nu medicală, ci sentimentală despre bolile privirii de care scriitorul e poate mai adesea afectat, dar nu mai puțin vinovat dacă refuză căutarea, clipa de luciditate, secunda de curaj și de sinceritate pentru a privi chipul hidos al lumii și văzându-l să nu-l uite. Sau să-l uite.

Alacrimia sau Sindromul ochiului uscat ar fi, în versiunea mea, boala celor ce observă, dar trec mai departe, fără ca nimic să le trezească sufletul amorțit. Uscată privire, ca un copac invadat de paraziți din care seva s-a retras, și numai rădăcinile îl mai țin, aparență umană.

Dezlipirea de retină apare atunci când straturile retinei se separă, iar în retina noastră sentimentală se întâmplă dezastre și ochiul nostru interior nu mai poate să vadă Răul în forma lui concretă și își desface foile privirii, ca într-un exercițiu disperat de a rarefia consistența memoriei vizuale. Orice parte a retinei care este dezlipită nu poate trimite semnale vizuale la creier și, astfel, inima din creierul nostru se liniștește, sărmana. Ar fi un demers asemănător autofagiei, când pentru libertate îți rozi mâna prinsă-n cătușă.

Mai spune cartea de infecția virală a corneei, acea porțiunea anterioară a globului ocular ce trebuie să se comporte, în mod normal, ca un geam curat. Dar când murdăria din jur face straturi groase, ce se adună mereu, cum să-ți păstrezi fereastra sufletului curată, sănătoasă, pură? Se mai spune despre cornee că este unul dintre organele cele mai sensibile la durere din corpul uman. Acolo, în miezul durerii culese cu văzul din tot ceea ce ajunge în fața ochilor, ai nevoie de Doctorul sufletelor, să vină cu amestecul divin de tină și să te spele

de infecția acestei lumi putrede, agresate de prostia instituționalizată.

Să mai amintesc de inflamația nervului optic și de faptul că nu se cunosc cauzele unei asemenea reacții? În multe cazuri aceasta apare fără motive externe aparente, spun cei ce se pricep, că poate ea vine în prezența unei alte tulburări în organism, ca de exemplu o infecție. Dar oare cum se apără omul de multiplele infecții ale lumii contemporane, când moralitatea e dată deoparte, când individul se vede în singularitate absolută? Sau poate să vă spun despre cataractă, opacifierea cristalinului natural al ochiului, când tot ce a fost de suportat ai suportat și tragi cortina peste accente, excese, culori stridente și te mulțumești cu vagi contururi, cu clar-obscurul unei vieți întoarse spre sine.

Dar scriitorul? Simte el enorm și vede monstruos? Drumurile sunt multe, călătoriile ușoare, cele cu compromisuri, mai ales. Activismul poate fi pentru scriitor o cale, una nu la îndemâna oricui și greu de parcurs. Avem încă scriitori care au îndrăznit să spună adevărul, al lor, firește. Până când libertatea de expresie este o opțiune morală, mai putem vorbi despre viața scriitorului în lume, dar când cuvântul e pedepsit, când delictul de faptă și gând atrage privirea de libertățile fundamentale, rămâne doar amintirea unei lumi în viața scriitorului. E om, și slab și vai, supus greșelii! Numai să nu trăiască prea mult, să vadă consecințele retragerii din lume, consecințele cataractei și ale pasivității, ori, mai grav, ale compromisurilor făcute de dragul unor favoruri. Cât de ușor se vinde sufletul o știm, o știu și cei ce și l-au contemplat în pușcării. S-au întâlnit acolo cu Lumina ori și-au vândut ortacii pentru un blid în plus de arpacaș? Să-i judece istoria și conștiința lor!

În puținătatea spiritului, se caută identități și-acum e moda să-mbrățișezi o atitudine, o soartă. Am să mă alătur și eu o singură dată contingentului și văzând absurdul contemporan, neantul spre care aleargă umanitatea lipsită de splendoare, voi spune: *Je suis Béranger!*

„Nu mă înfrângeți voi pe mine. (Se adresează tutu- ror capetelor de rinoceri:) N-am să vin după voi, nu vă înțeleg. Eu rămân ce-am fost. Sînt o ființă umană. O ființă omenească. (...) Nu mai vreau să-i aud. O să-mi pun vată-n urechi. Nu există altă soluție decât să-i conving. Să-i conving de ce? Și sînt oare reversibile mutațiile? Ai? Or fi ele reversibile? Asta ar fi o muncă de Hercule. E mai presus de forțele mele. Mai întâi că, pentru a-i convinge, ar trebui să le vorbesc. Iar ca să le pot vorbi, ar trebui să învăț limba lor”.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Să fi vii e simplu

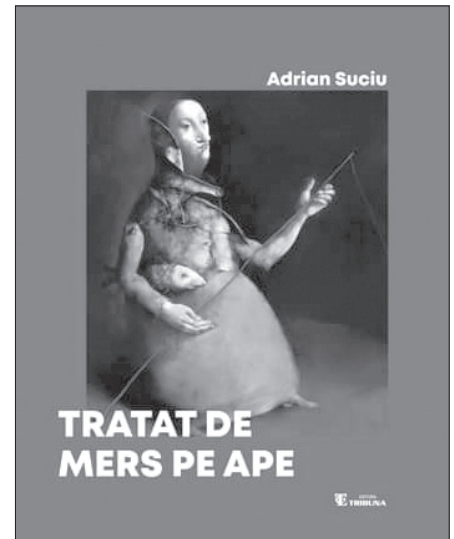
Irina LAZĂR

Adrian Suci, *Tratat de mers pe ape*,
Editura Tribuna,
Cluj-Napoca, 2020

Tratat de mers pe ape este cel mai recent volum de poezii al lui Adrian Suci. El a debutat în anul 1993 cu volumul de poezii *E toamnă printre femei și în lume*, pe când se afla la Cluj-Napoca, fiind pe atunci și membru coordonator al cenaclului Echinox. De atunci, a urmat un parcurs destul de complex, de la Cluj, la București, urmând alte cărți de poezii, dar și volume de proză și publicistică, așadar activitatea sa scriitoricească este extinsă pe multiple planuri. Referindu-se la publicistica și poezia lui Adrian Suci, scriitorul clujean Adrian Țion precizează: *...el și-a exersat condeiul, dintru început, în fascinația avântului poetic și în mușcătura acide, curajoasă a pamfletului politic, performând atât în poezie cât și în gazetărie. Cele două dimensiuni ale scrisului său ni-l recomandă în ce are el mai particular, ca pe un spadassin liric în luptă cu stihiiile prezentului. Această conjunctură livrescă a lăsat urme vizibile în creația sa ulterioară, mai ales la nivelul incisivității, expresiei nefardate și a inventarului lingvistic inconoclast* (Adrian Țion, *Poeți clujeni postdecembriști*, 2020). Tocmai pe această „expresie nefardată” cred că s-ar putea miza cel mai tare. Deși îl cunosc de ceva vreme, mai precis de aproape șase ani, fiind participantă la întâlnirile Cenaclului 9, nu aș putea să-l definesc pe Adrian Suci într-un fel anume, este un om care oricând îți poate spune ceva la care să te gândești zile în șir. Adrian Suci este un poet, dar și un om al scenei, un om de televiziune, un „performer” în

anumite momente, aducând alături de aceste trăsături simplitatea și autenticul împinse spre rebel, dar și o tentă mistică. Fără îndoială cele mai multe răspunsuri se află în poeziile sale, deci dacă vrem să-l descoperim acolo ar trebui să-l căutăm. Acest filon mistic a căpătat amploare mai ales în ultimele volume de poezii, dar în opinia mea el a fost mereu prezent într-o formă neconvențională printr-o constantă aplecare spre elementul feminin. Spun element, deși aș putea să spun mai simplu femei, dar începând de la femei ca figuri erotice și apoi prin dragoste ca o formă de suferință și de cunoaștere, Adrian Suci a fost într-o continuă explorare a acestei laturi, preferând în locul abstractizărilor vane, prezențele cât se poate de concrete ale femeilor din jurul lui, ale adunărilor cu prietenii în „beții tandre”, ale meselor din cârciumi.

Ca să revenim la volumul de față, dacă ne referim la titlu, *Tratat de mers pe ape* este un concept mai vechi al lui Adrian Suci, un fel de brand, dar și un fel de cupolă metaforică unde și-a reunit de-a lungul timpului mai multe notații, cugetări, iar acum iată că acest concept de inspirație biblică dă numele unui volum de poezii. De altfel, cred că este un soi de continuare a precedentului volum, numit *Profetul popular* (apărut în anul 2015), în care are loc o autodefinire, nu lipsită de ironie. În *Tratatul de mers pe ape*, Adrian Suci încearcă, în opinia mea, să ne transmită un fel de „îndreptar” despre cum ar fi desprinderea de ceea ce e convențional, de material, de sânge, pentru că poezia, un fel de cadou al lumii de dincolo și un dar, ne ajută cumva să vedem și să avem „vedenii”, de fapt, e calea

spre miracol. Miracolul însă e într-o strânsă legătură cu credința, cu renunțarea și cu suferința. Și chiar cu o autoflagelare, căci trupul nu este decât un instrument, așa cum am aflat tot de la el cândva. O „biciuire” a cuvintelor poate fi realizată și prin asocieri, precum: *Un film porno romantic, ...eu/ am exersat arta indiferenței/ iar tu voluptatea de a fi nevinovată, Trupul tău e abstract și numai mintea concretă, Sunt trist că mă îmbăt vesel, ...pasiunea mistuitoare dintr-o frigidă și un impotent și așa mai departe. Asocierile sunt frapante de multe ori, dar fac parte din acest univers poetic în care nimic nu e ce pare a fi. În acest sens, o poezie de dragoste nu e o poezie de dragoste, o poezie despre alcool nu este o poezie despre alcool și tot așa. Amintind de episodul biblic cu Iisus și Apostolul Petru, care stă la baza mitului mersului pe ape, Menuț Maximilian conchide în cronica sa despre *Tratat: Așa că de ce nu ar fi și poezia salvatoare (doar să crezi în ea) într-o lume în care avem nevoie de cuvinte care să fie ca o casă pentru sufletul nostru.**

continuare pe www.caietesilvane.ro

O înălțare

Simone GYÖRFI

Cele povestite în cele ce urmează au la bază o scântă de adevăr. Denumirea întâmplărilor se poate să fi suferit de-a lungul anilor vreo schimbare, datorită nepriceperii minții omenești de a accepta miracolul, punând în schimb etichete oarecum mai ușor digerabile, cum ar fi „furt din avutul obștesc”, „dispariție” sau chiar „crimă nerezolvată”, cu prisosință, dacă vreun ziarist școlit la revistele de cancan a mai și înflorit oleacă evenimentele, întru vânzarea mai vârtoasă a cotidianului pe care îl deservea.

Hodina era un orașel tipic de provincie, neglijat de nesfârșitul șir de primari și consilieri care nu făcuseră altceva de-a lungul anilor, decât să-i secătuiască bogățiile. Tăiaseră și vânduseră bună parte din pădurile care împodobiseră cândva dealurile din jur și singura investiție fusese deschiderea unei cariere de piatră pentru construcția drumurilor publice, tocmai deasupra unui potențial zăcământ de uraniu, care fusese sigilat pe vremuri cu un strat gros de ciment. Primarul de atunci dăduse a lehamite din mâini, categorisind jelania oamenilor drept legendă urbană, tocmai pentru a le arăta cărcotașilor că el, unul, nu credea în existența zăcământului și nici nu îi păsa de el. Oamenii însă vorbeau de luminițe stranii care păreau să danseze serile în jurul carierei și de țuiturile ascuțite care străpungeau uneori liniștea nopții.

Să fi fost ceva adevărat în toate cele, mai ales că și icoana făcătoare de minuni, aflată într-o firidă mai lăaturalnică a bisericii celei vechi, catolică prin construcție, însă acaparată prin centralizarea unei singure credințe de stat încă pe vremea înaintării neabătute spre comunism, ne-fie-i țărâna ușoară, începuse să se comporte din ce în ce mai îngrijorător.

Biserica fusese înălțată de o mână de muncitori italieni catolici cu mai bine de un secol în urmă, veniți în așezare să construiască o linie de cale ferată, ultima făloșenie a boierului local de pe vremuri, ofrandă adusă nevestei pe care o furase dintr-o mănăstire de maici, cu o zi înainte de a depune jurămintele. Uniuinea fusese blestemată și din partea familiei mirelui, dar și din aceea a miresei, culminând în pierderea a mai multor sarcini sau moartea copiilor la vârste fragede, până când boierul nu se jură să îmbuneze zeei prin ridicarea unui lăcaș sfânt, fie numai și pentru doi trei credincioși, nevasta, preotul care va fi fost să slujească și doi ministranți aduși cu familiile de pe unde se vor fi găsit papistași într-o regiune preponderent reformată. Problema fusese rezolvată în cele din urmă prin tocmierea muncitorilor italieni, care zidiră biserica în timp re-

cord, pentru a avea unde își mărturisi micile păcate și pentru a o preaslăvi pe maica sfântă, așa cum fuseseră obișnuiți pe meleagurile din care veniseră.

Icoana fusese adusă de pelerini tocmai din Viena și purta semnătura unui atelier de pictură renumit, pentru a fi depusă în frida cu pricina. De-a lungul anilor își făcu datorica cu cinste, chiar și după ce biserica fusese recvirată de noile puteri și pereții interiori fuseseră dați întâi cu var, pentru a fi pictată mai pe urmă cu fețe binevoitoare de sfinți. Icoanei însă îi ieșiseră vorbe de făcătoare de minuni, mai ales după ce o femeie se jurase că rămăsese grea după ce se rugase înaintea ei. Pictorul o înfățișase pe Maica Sfântă cu o salbă de mătănie în mâna dreaptă, care emana o lumină stranie la lăsarea serii, iar ea însăși părea că te urmărește cu privirea indiferent în ce colț al bisericii te-ai fi aflat, ba chiar și fața ei părea să își schimbe mimica, de la celest benevolentă la tristețe covârșitoare sau chiar furie.

De când cu decorticarea dealului cu uraniu, expresia icoanei devenise din ce în ce mai gânditoare iar ochii ei lacrimaseră în secret, chiar dacă nu fusese nimeni acolo să ateste miracolul. Bunii credincioși însă, cei care pășeau pragul bisericii măcar duminicile, ar fi putut să ateste mici schimbări stranii în „comportamentul” icoanei, dacă nu s-ar fi luat la hartă și peste picior de fiecare dată, când aduceau vorba despre ea. Alui Gheorghe, bunăoară, pretinse că ar fi observat-o bătând din gene, ca o codană pe care ai necăjit-o și care își reprimă lacrimile.

- Ți-o fi făcut cu ochiul, se băgă Vasile Suru, zis și Adăscăliței, da` important te mai afli, io-te la el!

Nana Floare, care tocmai trecea pe lângă dânșii, îi băgă un cot, ca din întâmplare, între coaste:

- Bărbați, ce să zic, trăzni-v-ar, pufni ea. Acuma și icoanele vă fac cu ochii, ni la ei!

Alui Gheorghe își înghiți cu osârdie replica, pentru că Nana Floare era un adversar de temut în plasarea replicilor usturătoare și n-ar fi vrut să se aleagă cu vreo ciufuleală sau, doamne ferește, cu vreo poreclă plină de batjocură. Rămase totuși cu imaginea icoanei în suflet și procedă ca un bărbat adevărat într-o atare situație: nu mai călcă pragul bisericii săptămâni de-a rândul, lăsându-și nevasta să meargă singură la liturghie și să caute să-l dezvinovățească în fel și chip înaintea celorlalți.

În acest timp, Raveca Iftode, cea care se întorsese pe vremuri tocmai din București, unde fusese adoptată de o familie de avocați, după ce comenduirea comunistă răsfrase copiii crucenenilor în toată țara pentru a opri

molima de autodistrugere a sătenilor care pierduseră totul, de la pământul din străbuni transformat în ceapeuri, la libertate, trăgea să moară. Își făcuse datoria pe deplin, onorase reîntoarcerea în satul de baștină a descendenților cruceneni cu toată știința acumulată și cu toate pilele și relațiile strânse de-a lungul anilor de părinții adoptivi, pile și relații pe care le cultivase apoi și ea cu aceeași grijă, în detrimentul făuririi unei familii proprii.

Văzută din afară, viața ei fusese un lung șir de triumfuri și realizări. Terminase toate școlile pe poziții fruntașe, fiind pe locul doi doar atunci când se nimerea în clasă vreo odraslă de ștab, care trebuia musai să poarte coroana la sfârșitul anului. Părinții adoptivi se întorseseră odată acasă cu dinții strepeziți de la o ședință în care dirigintele, cu câteva zile înainte de sfârșitul anului, explicase pe larg cum pusese ici-colo câte o notă mai mare, acolo unde trebuia, bunăoară, doar ca să ridice nivelul de concurență din clasă, numai spre binele elevilor. Evident că notele ei nu fuseseră îmbunătățite în felul acesta, astfel încât Raveca obținuse în acel an doar un loc secund în înșelătoarea ierarhie școlară, deși fusese cea mai chemată înaintea prezidiului, pentru a i se înmâna tot soiul de diplome și distincții. Cum însă nu avea apetitul deținerii titlaturilor și îi lipsea cu desăvârșire dorința de a da din coate pentru a deveni comandant de detașament, sau chiar de unitate, în clasele mai mici, ori secretar UTC în liceu, toate aceste mici hărțuiri trecuseră pe lângă ea, iar ea pe lângă ele ca rața prin apă, fără să se ude la picioare, cum i se părea uneori că o aude pe bunica Eulalia șoptindu-i veselă din urechea interioară.

Părinții adoptivi, însă, cărora pierderea unicului fiu într-o epidemie de difterie le lăsase o ruptură imensă în suflete, o primiseră în viața lor ca pe o ofrandă pe altarul iubirii lor întrerupte atât de nefiresc. O școliseră cu grijă și dragoste, se bucuraseră de fiecare succes al ei ca de succesele lor proprii și ovaționaseră fără restrângeri când Raveca terminase studiile magna cum laude. Devenise a lor cu totul, de parcă ar fi fost născută de ei și nu de o femeie anonimă dintr-un sat neștiut de nimeni din inima Ardealului.

Iftode tatăl fusese un avocat fin, deținător de cunoștințe așezate pe toate rafturile posibile ale unei societăți care nu ierta și era incapabilă să uite. Sau, dimpotrivă, care nu uita și era incapabilă să ierte. Viața lor se scursesese într-o liniște circumspectă, în aceeași vilă decrepită de pe aleea Cireșilor, pentru că avocatul știuse să ocolească orice înstrăinare forțată, orice obligație de luare în chirie pe vreun proaspăt îmbogățit al dictaturii proletare și evitase cu succes orice tentativă de a fi încadrat în lungul șir al chiaburilor și burghejilor cu averi și case numai bune de expropriat. Se strecurase prin viață cu abilitate, ba chiar se pomenise la un moment dat cu o aură de vizionar, după ce apăruse la un proces niște zvăpăiate care lipiseră afișe belicoase tocmai pe pereții palatului regal. Raveca avusese de la cine să deprindă

șiretlicurile meseriei și o făcuse cu prisosință.

Bătrâna se propti gânditoare de baston, privind valurile jucăușe ale pârâului care străbătea fundul grădinii. Cândva, în copilăria ei îndepărtată, acolo fusese o cărare lăsată celor care voiau să taie drumul, din strada principală spre Braniște, trecând prin porțile neînchise ce legau între ele grădinile oamenilor. Pârâul rămăsese, dar porțile acelea de care își amintea dispăruseră într-o lume în care nu mai știai cine este prieten și cine dușman. Eulalia nu avusese dușmani și totuși, viața ei se năruise odată cu sfârșitul războiului și cooperativizarea care împinsese localnicii în cea mai ciudată formă de împotrivire socială. Oamenii se stinseseră rând pe rând, iar puterea răsfrase copiii rămași mai ceva ca vântul care răsfră semințele căzute pe pământul bătătorit.

Raveca se miră în sinea ei de valul de amintiri care o cuprinseseră. Imaginile și emoțiile se succedau fără să îi ceară îngăduință, scoțând la lumină tot ce reprimase în străfundul sufletului său de copil care pierduse cândva totul; nume, părinți, loc de baștină, credință.

O senzație vagă persista, abia palpabilă, făcând-o dintr-odată să se îndoiască de toți anii de educație materialistă.

Hotărâtă să-i testeze viabilitatea, se aplecă cu grijă, așezând bastonul în iarbă. Se lăsă întâi în genunchi, apoi se așeză de-a binelea, gâfâind oleacă. Lăsă timpul să se scurgă nițel înainte de a se da pe spate, întinzându-se cu totul și simțind cum devine una cu pământul, cu aerul, cu susurul apei. Închise ochii și oftă ușor, mirată de forța cu care revenea amintirea refulată în subconștient.

Apoi se lăsă în voia vântului, cu mintea curios de fragedă, desprinzându-se de pământ și levitând, întâi oarecum sfios, neîncrezător, apoi din ce în ce mai pătrunsă de bucuria libertății.

Și dintr-odată amintirile năvăliră în șuvoi, fără opreliști, chipul doamnei Iftode, schimonosit de teamă și neînțelegere, vocea care îi interzicea să mai iasă vreodată nesupravegheată în grădina din spatele vilei, Iftode albindu-se la față de parcă ar fi văzut strigoi, dar și alte imagini, mai vechi, fața unei femei zâmbitoare, cuvinte șoptite duios, mâini care o susțineau ocrotitoare în elanul îmbătător al primelor levitații. Raveca nu își mai aducea aminte nici în ruptul capului de fețele părinților naturali, dispăruți cu atâția ani în urmă, icoanele imaginilor lor fiind înlocuite treptat cu fețe noi, dragăstoase și acelea, de părinți adoptivi. Singurul reazem care o mai ținuse legată sufletește de copilăria atât de tragic întreruptă de hotărârea luată cândva de sfatul bătrânilor, reunit în șura lui Spânu', care privea recucirirea celor doi metri legali de pământ de care nici partidul comunist și nici cooperativizarea nu i-ar fi putut văduvi, fusese fundul grădinii de legume a Eulaliei, cu pârâiașul care susura îmbietor, ascuns în umbra bălărilor, grădină în care experimentase nevăzută de nimeni primele desprinderi stângace de solul obștesc.

continuare pe www.caietesilvane.ro

O editură, trei autori

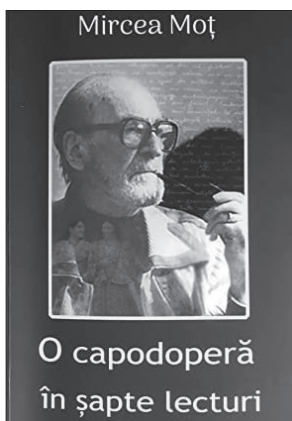
Silviu TUDOR

■ **Lucian Ciuchiță – *Povești de iubire în vremuri de război* – Ecou Transilvan**

Cea mai veche întreprindere a omului din toate timpurile, de a înfrunta vremenicia ciopliind în piatra memoriei colective evenimentele la care a fost martor cu diverse instrumente, a avut dintotdeauna nevoie de sprijinul unui martor. În prima parte a „Poveștilor de iubire în vremuri de război”, Lucian Ciuchiță este observatorul peren de serviciu, care ne poartă prin istoria ultimilor 3.000 de ani fixând într-un insectar erotic conflictele cele mai cunoscute ale umanității. Cupluri celebre, de la Paris și Elena din Troia la Henry al VIII-lea și Anne Boleyn, de la Bonaparte și Maria Walewska la Mihai Viteazul și Velica, de la Adolf Hitler și Eva Braun până la Yoko Ono și John Lennon, sunt radiografiate în contextul belicos al evenimentelor pe care le-au marcat. Prezentul recent este menționat în două povești de iubire ale autorului, una din timpul Revoluției din '89 și a doua, inevitabil, din zodia pandemiei. În partea a doua, scenaristul Ciuchiță revine pe tărâmul cinematografic și, pornind de la *J'Accuse* (1919) și *Cavalcada* (1927), ajunge la realizări epice din mileniul actual, ca *Pearl Harbour* sau *Charlotte Gray*, ambele apărute în 2001, cu prezentări exhaustive și aparent seci, de bisturiu, din care transpare discret căldura din ochii spectatorului avizat, amintindu-ne că „Undeva, la hotarul de răsărit al unei țări din Europa Continentală... stă Scriitorul.”

■ **Mircea Moț – *O capodoperă în șapte lecturi* – Ecou Transilvan**

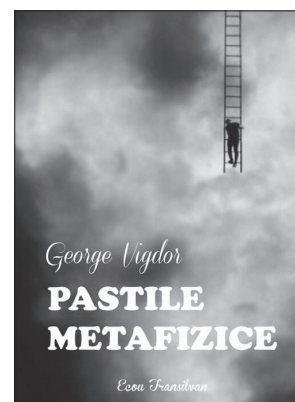
„O capodoperă în șapte lecturi” este expresia unei admirații incontestabile a reputatului Mircea Moț pentru nuvela transcendentă a lui Mircea Eliade, „La țigănci”, în care eseistul brașovean caută cu înfrigurare infinitul profesorului Gavrilescu, Optul ∞ pe care Eliade nu i-l acordă tristului personaj, ci i-l limitează prin obsesiva repetiție a numărului lucrurilor știute, biblic, în carte: Șapte. La fiecare lectură dintre cele șapte pe care ni le înfățișează în expozeul său cri-

tic, Mircea Moț feliază simbolurile care-l întrupează pe protagonistul nuvelei, titlul și constructul lucrării fiind, ele însele, tributare simbolului indus de Mircea Eliade prin vârsta profesorului Gavrilescu, de 49 de ani (7x7). În prolog, cu siguranță, nu întâmplător, Mircea Moț amintește tot de un număr de șapte critici care s-au aplecat asupra textului vizat: I. Negoitescu, Sorin Alexandrescu, Eugen Simion, Ștefan Borbély, Gheorghe Glodeanu, Lăcrămioara Berechet și Monica Borș. Deși la sfârșitul enumerării acestora recurge la concessivul „și alții”, existența à priori a simbolismului cifrei lui Dumnezeu sau a Spiritualului definește cheia în care trebuie răs-citit eseul, cu ochii minții larg deschiși. „O capodoperă...” reprezintă, dincolo de un omagiu în cel mai curat grad adus, o revizuire care nu își dorește să lămurească cititorii lui Eliade, ci, dimpotrivă, să-i îndemne la o nouă lectură a experienței pitagoreice a profesorului Gavrilescu, de data aceasta înarmați cu un șperaclu semiotic de excepție.

■ **George Vigdor – *Pastile metafizice* – Ecou Transilvan**

Ca un pod viu între două lumi, poetul și jurnalistul George Vigdor juxtapune în „Pastile metafizice” o serie de pledoarii ba complementare, ba antagonice, care câștigă substanță prin tușa groasă de amărăciune regăsită în fragmentele de laudatio de sine autoironic, frizând jurnalul de introspecție. Progresismul neoliberalist etalat și tinderea către statutul de cetățean universal sunt sprijinite de experiența propriei sale vieți, trăită în România, Israel și Ungaria, dar și de formația tehnică și periplul profesional preponderent corporatist al autorului. Ineditul situațiilor și evenimentelor cu impact regional și, uneori, global, pe care ni le prezintă ca trăitor implicat al acestora, îl scot din capcana mizantropică în care l-ar putea duce structura cărții, ajungând să edifice un echilibru între linia melancolică și pesimist-revanșardă din „De două mii de ani” a lui Mihail Sebastian și „Jurnalul” lui Eugen Barbu, pe de o parte, și credo-ul jurnalistului prezent și implicat, ce transpare din aproape fiecare pagină scrisă, pe de altă parte. Lectura se materializează într-un veritabil *montagne russe* stilistic, întrucât George Vigdor știe să coboare adesea de pe stânca aridă a știrilor în lanul cu maci al poeziei pe care o intercalează, inevitabil, printre „Pastilele metafizice”.

Boala și Taina: Actualitatea romanului *Orologiul pe vreme de pandemie*

Pavel BACANU

Mi-a fost dat să citesc romanul *Orologiul* (Editura Dacia XXI, 2010) al lui Vasile Chira în timpul izolării, și nu cred că lucrul acesta este doar o întâmplare. În roman, orașul Leidenstartt intră în criză în urma cronopatiei, o alterare profundă a timpului care afectează nu numai ceasurile, ci și oamenii, perturbându-le cotidianul. Pentru cei care n-au avut norocul să citească romanul, să reamintim că acesta începe cu cazul lui Damaris Sorge, care naște un copil „bătrân”, fapt de necrezut. Or, pe măsură ce avansăm în poveste, ciudățeniile cresc în oraș: descoperim nu numai că ceasurile unora întârzie, iar ale altora accelerează, ci și că această naștere deosebită este urmată de altele care se întâmplă în oraș. Așadar, fiecare trăiește după propria temporalitate, resimțind într-un mod ego-centric durata, senzație care devine tot mai puternică pe măsură ce zilele trec, creând astfel un decalaj între cetățeni și împiedicând orice înțelegere reciprocă, scufundând orașul într-un haos total: femeile nasc copii bătrâni, chiar și pe marginea gropilor, locuitorii nu mai pot să se orienteze în oraș, sinuciderile se înmulțesc, băncile dau faliment, spitalele devin supraaglomerate...

Între timp, o comisie științifică ajunge la concluzia că oamenii nu sunt sincronizați între ei, deoarece ceasurile lor nu sunt sincronizate între ele și, mai presus de toate, cu orologiul turnului imens al catedralei din Leidenstartt, bolnav de la bun început. Defecțiunea orologiului s-a accentuat în ultima vreme, conducând la un timp profund alterat, bolnav. De aici și numele de „cronopatie”. Or, cine ar fi capabil să repare orologiul? Umblă vorba că un ceasornicar priceput, care ar urma tradiția presupusului constructor al orologiului – Abraham Gottfried – s-ar afla undeva în Nord. Membrii clerului, în frunte cu Episcopul, au făcut toate eforturile pentru a îl găsi, dar au eșuat în această misiune, resemnându-se. Niciun ceasornicar nu era capabil să urce în Turnul Catedralei, propunând în schimb tot felul de soluții periferice și teorii obscure asupra timpului. Suferința locuitorilor orașului cauzată de cronopatie continuă, producând o prăpastie între cei care speră la sosirea unui ceasornicar priceput care să repare orologiul sau a unui miracol care să repare problemele orașului, și ceilalți, încuiați în temnițele disperării nihiliste.

Legătura cu criza coronavirusului poate să fie stabilită ținând cont de intensitatea evenimentului: Cronopatia care străbate Leidenstartt este una de o amploare egală cu criza sanitară care s-a abătut în 2020

asupra lumii. Cronopatia poate fi de altfel considerată ca un virus al timpului care afectează atât ceasurile cât și oamenii. Alterarea profundă a timpului, cauzată de defecțiunea orologiului turnului sau, după unele voci, de un virus al timpului, conduce la o criză sanitară, materială, financiară, culturală, ale cărei efecte sunt dăunătoare și devastatoare pentru societate. Această atmosferă de crepuscul, de sfârșit de lume, seamănă izbitor de mult cu ceea ce se întâmplă în actuala pandemie de COVID-19. Or, ce spune acest virus despre comportamentul oamenilor, despre legăturile pe care le întrețin cu natura? Citindu-l pe Vasile Chira, ne amintim că dintr-un punct de vedere ontologic, relațiile între oameni reflectă viziunea lor asupra cosmosului, chiar și interacțiunea lor cu inima transcendentă a lumii, o legătură primordială pe care medievalii o numeau odinioară *vox cordis*. Mecanismele supravegherii perpetuează o viziune a lumii supuse exploatarei rațiunii reduse la înțelegere (*Verstand*), care nu mai acordă suficient spațiu pentru întrevederea unui orizont mai larg, purtător de o putere creatoare care să separe speranța de deznădăjduire. Adică, criza sanitară nu este de fapt, la nivel etimologic, o criză. Abisul spațiu-timp controlat în gestiunea crizei covidului și dilatarea timpului în conștiințele oamenilor în roman au în comun o reprezentare a timpului determinat într-un spațiu continuu, amenajat ca o „suburbie metafizică”, ca se reluăm termenii epilogului romanului: orice discontinuitate și indeterminare vor fi considerate ca defecțiuni ale unui mecanism care trebuie urgent reparat. Încetarea epidemiei echivalează cu recentrarea axului deviat al Orologiului Lumii.

Astfel, romanul lui Vasile Chira ne invită la o adevărată meditație asupra timpului însuși, de natură eshatologică. Metafora orologiului permite așadar deschiderea unui orizont mai vast decât spectrul crizei sanitare de față, un orizont hermeneutic și spiritual care ascunde tocmai obsesia purității igienice. Or este legitim să ne gândim că criza sanitară nu produce nicio ruptură substanțială, adică o conștientizare esențială: dacă epidemia – sau epidemiile – pe modelul genomului covid-19 se continuă de-a pururi, nu va fi nicio lume „post-covid” care să schimbe paradigma societății noastre (dacă nu, din punct de vedere istoric, se vorbește de o ruptură cu acordurile din Bretton Woods în 1994. Ceea ce vreau să subliniez, e că pandemia continua trendul de a stăpâni corpurile, fapt care a început odată cu modernitatea). În schimb, este mai mult ca sigur că asistăm la o întărire a aces-

tei paradigme induse de prezenta criză. Să explicăm: criza sanitară nu face decât să amplifice anumite manifestări ale ideologiei purității întrepătrunse cu mecanismele supravegherii care aparțin modernității – în special a epocii capitalocenului, în care crizele sunt în alternanță cu acalmiile, totalitarismele de stat în alternanță cu despotismul corporațiilor. Capitalismul își hrănește așadar propriile crize și contradicții; iar acum epidemia este hrană de care avea nevoie. Iar, în starea de urgență subiectul trebuie să facă tot posibilul pentru a avea un corp cât mai sănătos, nemurdărit (la fel cum în alte epoci trebuia să fie pur din punctul de vedere al rasei sau al opiniilor). Este o ruptură care devine o nouă normalitate. În caz contrar, va fi închis undeva, departe de oamenii din jurul său, care riscă, la rândul lor să fie izolați. Se pare că deocamdată fugim de un virus și de spectrul izolării forțate în mijlocul „deșertului realului”. O expresie precum „aplatizarea curbei” reflectă continuarea unui registru asupra gestiunii numărului în desfășurare de mai bine de două secole. Acest mic eseu nu are ca scop explorarea logicii corpurilor în cadrul stării de excepție pe care putem să o găsim la autori precum Foucault sau Agamben. De altfel, la prima vedere, lumea spre care ne îndreptăm, o lume interconectată în care contactele fizice între oameni sunt pur și simplu șterse, nu este tocmai lumea înfățișată în *Orologiul*. Altfel, hiper-singularizarea temporalității locuitorilor din Leindenstadt – temporalității idiosincratice – conduc în mod necesar la o distanțare socială – pare a fi metafora unei lupte care opune indivizii între ei, îndepărtându-i unii de alții și, până la urmă de sine însuși. În acest caz, dezaxarea axului orologiului ar găsi un ecou în descentrarea spiritelor noastre.

În consecință, ar trebui explorat felul în care criza sanitară întărește ceea ce „maschează”, adică, sigiliul Transcendenței, căutând posibilitatea unei soluții în romanul studiat în acest eseu. Am vorbit mai devreme de o neînțelegere desăvârșită în astfel de crize. Am fi așadar în căutarea unei intersubiectivități recucerite. Ne interesează grija specială cerută în mod insistent de câteva luni exprimată sub forma unei negații întrupate în distanțarea socială („a ne proteja, este a ne îndepărta”, am putea spune). Această grijă nu pare să fie deloc asemănătoare cu adevărata grijă a celui alt prin prezență, dimpotrivă se apropie mai degrabă de o grijă prin supraveghere, de o vigență imanentă construită pe principiul „neighborhood is watching”. De exemplu, oamenii forțați să stea închiși la domiciliu după luarea unui zbor, au fost supravegheați continuu de vecinii lor care au înlocuit puterile de stat –, odată deveniți paznici acționând ca mame rele. Se știu obiecțiile stărnite după astfel de afirmații, adică faptul că putem să fim acuzați de zădărnicierea combaterii bolilor prin critica stării de excepție: să vedem însă dacă psihismul și corpul nostru rezistă la distanțarea și la grija negativă. Nu contestăm faptul că trăim în peri-

colul epidemiologic, însă rolul nostru este de a vedea ceea ce este misterios, adică dincolo de problematic, în spatele crizei, chiar dacă manifestă o amenințare atât asupra sanitațiilor noastre cât și asupra mentalului nostru. Așadar, să ne reamintim că nicio societate n-a impus vreodată un *praxis* comunicativ tocmai printr-o anti-comuniune. În romanul *Orologiul*, unii oameni mai merg la biserică – niciodată autorul n-ar fi bănuț că Trupul lui Cristos va fi „pus în carantină”, după expresia Anei Petrache. Acolo unde intersubiectivitățile nu pot naște sau renaște, umanitatea pur și simplu dispăre, fiind înlocuită de un mecanism a cărui logică este de a fi funcțional, aplicabil, de a închipui o roțiță imperfectibilă, și atât. Însă, cititorul înțelege că ceea ce se petrece nu este propriu crizei de față, ci este specific modernității a cărei paradigmă este – cum o citim și recitim la autori precum Boutang în *Ontologie du secret* – înlocuirea vegherii cu supravegherea. Iar tocmai aceasta, vegherea și trezvia dau un acces privilegiat la esența lucrurilor, la *eidè* în mișcare în spatele fenomenelor, legând lumea de aici cu cea de dincolo, într-un alt timp și, nu mai puțin important, conectând-o la ființă, la acest *ousia* paradoxal care se află în inima tuturor lucrurilor, fiind în același timp în exil, în retragere, secret. Un mod de separare, pe scurt – sau criză ontologică. În schimb, „criza” de față nu face decât să amplifice uitarea uitării, adică uitarea vegherii și, astfel, uitarea misterului ființei. Într-adevăr, ce par a fi uitat statele, canalele mediatice și anumite autorități sanitare, este că boala în sine este un mister care transcende categoriile obiective. Această descoperire a lui Gabriel Marcel (în special în cartea *Misterul ființei*) poate fi ilustrată cu un exemplu: nimeni nu știe când și cum dispar epidemiile, sau modul de transmitere exactă a virusului Covid despre care se scrie azi un lucru, iar mâine opusul. Înțelegem, totuși, modul în care au reacționat autoritățile, fie din lumea noastră sau din *Orologiul*, prinși ei înșiși în performanța gestionării numărului. Acolo unde atingem misterul ființei, nu putem să dăm un răspuns strict obiectiv. În acest sens, nici problema orologiului, nici problema virusului nu poate fi rezolvată.

Romanul *Orologiul* este din punctul acesta de vedere interesant deoarece memoria locuitorilor din Leindenstadt este lovită de o asemenea uitare. Nu numai de vegherea ca grijă a celui alt, ci și de vegherea asupra cosmosului, cu alte cuvinte de o veghere analogică urmată de o veghere aionică permițând contemplarea structurilor supratemporale. Descoperim după câteva capitole că orologiul bolnav nu poate fi reparat așa cum se așteaptă, problema nu poate fi rezolvată. Tocmai, pentru că nu este o problemă, ci un mister. Oamenii – zărind cosmosul ca un mecanism causal imanent pe care au ajuns să îl digitalizeze – se „strică” la fel cum ceasurile se „îmbolnăvesc”. Să ne reamintim că în romanul lui Edgar Allan Poe, *Scrisoarea furată*, poliția e incapabilă să regăsească scrisoarea

furată din budoarul regal, în consecință, detectivul D. emite ipoteza că în ciuda elementelor pe care le au la dispoziție personajele, ar exista și o altă metodă, care nu se bazează pe un raționament matematic, ci pe o privire analogică (adică, scrisoarea a fost ascunsă așa cum este ascunsă ființa, disimulată în evidența însăși), cu alte cuvinte există un altceva în spațiul deschis. La fel, în *Orologiul*, cititorul înțelege treptat că ar exista un altfel de timp decât cel linear și obiectiv, măsurabil și cuantificabil, așa cum citim în capitolul al IV-lea. Secretele acestei cosmogonii vor fi revelate atunci când Ceasornicarul care a construit orologiul, renumitul Abraham Gottfried, va sosi în timpul unei liturghii pronunțate de pastorul desemnat... După venirea acestuia, romanul prezintă o ascensiune în turnul catedralei. Dacă procesul tainic este înțeles, această ascensiune capătă un caracter cu totul original și extraordinar producând ruptura substanțială mult așteptată. Vasile Chira are grijă să ne expună fundamentele metafizice pentru acest lucru.

Prin urmare, romanul propune două temporalități posibile, două atitudini față de timp, permise de către criza din Leindenstartt: prima este revelată la sfârșitul romanului, odată cu venirea lui Abraham Gottfried, însoțit la scurt timp de fiul lui, și expunerea parabolei. A doua, cu totul opusă celei care îmbrățișează virtuțile teologale, este de factură nihilistă. Damaris Sorge, ca și soțul ei sau fiul său bătrân, mor în capitolul al doilea, lăsând cititorul în fața unei cetăți scufundate în haos. Nihilismul propus echivalează cu dispariția personajelor principale. Or, nihilismul este acest „nimic devenit ceva” care se crede ființă, învăluindu-l cu un văl înșelător care nu poate conduce spre ceea ce este dincolo de ființă, fără îndoială, cataclismul sanitar pe care l-am traversat seamănă cu atitudinea locuitorilor din Leindenstartt. Altfel, romanul nu dezvoltă soarta personajelor secundare, membrii clerului, comitetul științific, sau primarul orașului. Rămâne doar moartea familiei Damaris și disperarea celorlalți. Așadar, speranța întreținută de masele media în 2020 seamănă cu cea din roman, dar se distinge în același timp: așteptăm să se rezolve pandemia cu vaccinul sau cu vreun tratament, în mod supraveghetor, care numără pe cei bolnavi, pe cei vindecați, pe cei imunizați, pe când nădejdea restaurării orologiului are de a face cu o atitudine cu totul diferită, o atitudine reînnoită prin trezie, am putea spune.

În acest sens, personajele create de Vasile Chira propun mai multe definiții privind timpul: timpul văzut ca timp obiectiv, marcat de acele cadranului orologiului; un ceasornicar venit din Orient afirmă că timpul este un „fluviu din al cărui iureș mizer trebuie cât mai repede să ne salvăm”; altul adaugă că timpul poate ar fi trebuit să fie măsurat în eoni, nu în minute și, după această observație, susține că nu este cu puțință să fie reparat orologiul. Vasile Chira a ales: este în căutarea unui timp eonic, la granița cu eter-

nitatea, un timp participat, cum îl sugerează frumosul cuvânt *Aion* din greacă, reînviat de către Sfântul Toma d'Aquino. Or eonul nu poate să se desprindă de spațiu, de discontinuitatea care îi este intrinsecă, și de acea arhitectură a catedralei, chibzuită în mod analogic după arhitectura inteligibilă a cosmosului (mai aristotelian, practic), se întâmplă să fie spațiul privilegiat pentru a îndruma spre acel altceva-decât-timp. Cititorul poate să se raporteze la capitolul al V-lea, și în special la capitolul al VII-lea pentru a înțelege această structură ascensională – în trei paliere – care însoțește cosmogonia universului. Ascensiunea este de factură cantoriană, adică provenind de la matematicianul respectiv care a încercat să trepteze nivelurile infinitului actual în transfinit. Transfinitul este graduarea eonilor, ducând la Infinitul Absolut care echivalează cu timpul îngeresc.

De aceea nimeni, nici măcar un ceasornicar, n-a reușit să urce în Turn, căci nimeni n-a înțeles că se poate urca „așa cum Primul Motor generează mișcarea fixat într-o eternă imobilitate”. Pentru a merge mai departe, cititorul poate să consulte scara lui Escher sau lui Penrose pentru a-și închipui dificila probă a ascensiunii în turn. Vasile Chira folosește metafora zborului: „aici nu se zboară pentru a avansa, ci pentru a ajunge ireversibil cu mult îndărătul propriei linii de start”. La al doilea palier, descoperim că este vorba de o mișcare circulară, după aripile care fâlfâie în rotațiile eonice. Aș fi preferat să spun după o mișcare oblică, caz în care un ceasornicar profan al pământului ar fi îndrăznit o astfel de ascensiune. Oblicul este fidel transfinitului cantorian. La al treilea palier, călătorul care zboară deasupra treptelor turnului are în față aporia lumii: cum să treci de la nimic la ceva? Odată ce cititorul a înțeles, împreună cu Vasile Chira, din ce e compus ceea ce se află dincolo de frontiera timpului, a înțeles și că nimeni n-a putut, ca om, să se țină imobil pe scara transfinită a eternității. Această mișcare fără mișcare datorată unei deplasări circulare este – așa cum ne-au învățat Dionisie și Toma d'Aquino pe urmele lui Aristotel – proprie divinului, fiindcă omul nu poate să se desprindă de o mișcare lineară decât printr-o mișcare oblică a spiritului, astfel asemănătoare mișcării lui Abraham Gottfried, după chipul Său, adică nici mișcat, nici imobil, fără să fie însă o mișcare perfectă. Dacă nu, oblicitatea este marcată de un efort insurmontabil pentru om, de unde numai o divinitate poate să urce în turn. De aceea niciun om, niciun ceasornicar uman n-a reușit până acum să repare orologiul. Cum am văzut, romanul te lasă să crezi că numai ființe capabile să se miște circular, fără să fie mișcate într-un astăzi veșnic – adică Dumnezeu și Fiul său (A. Gottfried și E. Gottfried în roman) – pot să atingă orologiul. Dintr-un punct de vedere ontologic, nimic indecent: omul este făcut după chipul lui Dumnezeu, dar această imagine nu poate fi perfectă, așa cum este imaginea Fiului, născut în ființă pură și,

în acest sens, nu poate contempla cu adevărat imaginile invizibile ale universului. Omul, la rândul său, poate să ajungă să călătorească oblic, adică după un compus dintre circularul (divin) și liniar (animal), dar așa e făcut omul, această substanță rațională, prinsă între abisul neantului și plenitudinea ființei, condamnat să urmeze fluviul vulgarei dorințe ale sale.

Dacă doar Abraham și Fiul său sunt în măsură să urce în turn, numai ei pot să repare orologiul. Mai precis, Emanuel, Fiul, recentrează axa deviată a orologiului. Însă orologiul nu poate fi reparat total: boala orologiului reflectă Culpă primordială a omului, păcatul originar ca și condiție transcendentă. Odată ce Emanuel s-a revelat locuitorilor din Leindestardt și după ce orologiul a fost recentrat, lumea intră în criză: totuși toți știu de acum înainte că Fiul va reveni pentru a repara definitiv orologiul, dar această restaurare va coincide cu momentul în care durata va înceta să mai existe, în care timpul se va amesteca definitiv cu eternitatea, în care ființa, ascunsă în *vox cordis*, „va purta pe mâna ei de lumină câte un soare”. Între timp, să veghem. Este ceea ce uită oamenii de astăzi, după ce li s-a șters total capacitatea de a privi eshatologic lucrurile.

Cel ce va citi cele scrise va fi surprins de faptul că am folosit referințe clasice pentru a stabili o legătură între roman și actualitate. Sper însă că am dat suficiente argumente pentru a demonstra posibilitatea unei ieșiri din impasurile nihiliste prin exercițiul metafizic, căci, da, sunt convins că metafizica în sine este indispensabilă ca să te extirpi, să te extragi din toate mecanismele ce te împiedică să nădăjduiești. Prin urmare, Leindestardt este alegoria lumii, orologiul defect reprezentând, la rândul său, timpul cangrenat de vinovăția indusă de păcatul originar. Temporalitatea opusă nihilismului este așadar un timp al vegherii, adică o dispoziție critică, o așteptare deschisă în care ar putea să survină o schimbare substanțială în favoarea noastră. În criza coronavirusului, în schimb, nicio așteptare a ivirii unei schimbări de paradigmă, ci numai speranța cinică a reparării mecanismului tautologic din fața ochilor noștri scufundați în valul timpului. O criză fără criză. Există, ce-i drept, o escatologie în abordarea coronavirusului, dar una imanentă, care se reduce la întrebarea: oare trebuie să întârziem venirea Covid sau să o accelerăm (adică să ne izolăm, sau nu? Imunitatea colectivă, sau nu? Pasionant, de altfel, pentru cei care sunt fani ai statisticilor)? Ți dorești să scapi de boală în mod definitiv la fel cum îți dorești să fie reparat orologiul, uitând, scufundat în somnul metafizic, că boala însăși este un mister în mijlocul logicii contradicțiilor, un mister al unui dialog între invizibilul omului și lumea dincolo de percepția umană. Așadar, dincolo de perspectiva creștină pe care ne-o propune cartea, felul în care este așezată ascensiunea turnului ne amintește de misterul ființei al lui Gabriel Marcel, de secretul *physis*-ului

lui Pierre Boutang sau încă de conștiința conștiinței a lui Ștefan Lupasco, adică o vibrație transcendentă ce împarte timpul spre avantajul nostru, între jumătate-livadă și jumătate-deșert. Nu este interzis să reunești acești trei autori la sfârșitul romanului *Orologiu* pentru a scăpa de tragedia înfricoșător-sanitară, cu nimic comică, de obsesia purității precum și de resemnarea față de timpul bolnav dintr-un spațiu sărac de lume, care ne amintește de Horațiu Sorge la începutul romanului, acest nou-născut bătrân ieșit din pântecul lui Damaris, tocind în burta acesteia și întrebându-se dacă va avea suficient timp pentru a scrie o teză de doctorat înainte să moară prematur... Prin acționarea dincolo de o falsă imanentă, dincolo de nămolul aritmetic, recucerești pământurile unei non-transcendențe, unei imanente sacre.

Să conchidem: cititorul trebuie să aleagă între nihilismul care creează în spațiul gol dintre subiectele închise în ghearele timpului, pintenii spațiului, și nădejdea celei de-a Doua veniri a lui Mesia, care ne îndreaptă spre comuniune. Relațiile fondate pe distanțarea autorizată de către internet par incapabile să umple acest gol, dacă nu ar fi speranța dialectică a unei comuniuni de tip nou, care să o depășească atât pe cea fizică cât și pe cea virtuală. Dar această presupunere se află dincolo de limitele acestui eseu, sau ale temporalității noastre. Mai mult, Vasile Chira face pariul celei de-a doua alegeri, în care subiectul, în căutarea unei speranțe, descoperă orizontul hermeneutic lângă care se cuibărește Credința. Dacă cititorul acceptă de bună voie să suferă proba adevărului, atunci, și numai atunci, se va ține pe pragul aionic al Transcendenței, metamorfozat pentru totdeauna.

Am primit la redacție: În numărul pe iunie 2021, 6 (306), al revistei *Convorbiri literare*, poetul și eseistul Cassian Maria Spiridon realizează un portret literar al lui Alecu Russo, descoperitorul și culegătorul celei mai frumoase epopei păstorești din lume, *Miorița*. Spiridon aduce argumente elocvente „în a-l considera pe scriitorul și luptătorul revoluționar de la '48, un autentic precursor maioreșcian, mai mult un maioreșcian *avant la lettre*”. Revista literară lunară care apare la Iași include un interviu cu Gabriela Adameșteanu, laureata celei de a V-a ediții a Premiului național pentru proză „Ion Creangă”, Opera Omnia, 2021. „Cred că scriitorul trebuie să aibă o neutralitate față de spectacolul lumii, să evite partizanatul”, susține prozatoarea în interviul realizat de Cristian Livescu. Despre Pilateștii, o mare familie a culturii române, semnează studii: Aurel Rău, Carmen Brăgaru, Loredana Cuzmici și Cristian Livescu. (A.-B.K.)

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA ANUL CLIV
CONVORBIRI LITERARE
 FONDATĂ DE SOCIETATEA JUNIMEA DIN IAȘI, LA 1 MARTIE 1867

Plici își începe călătoria

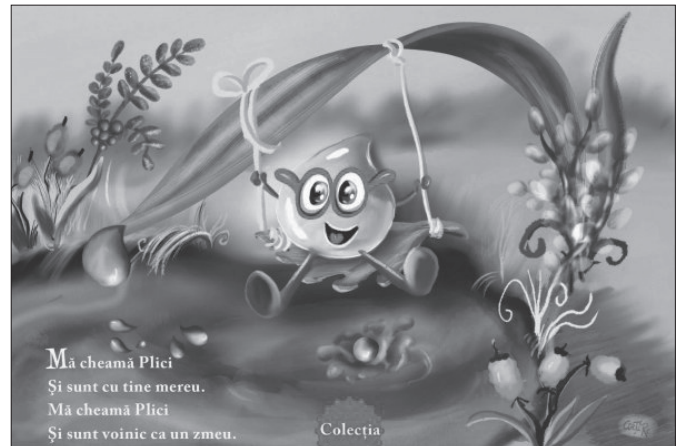
Plici, Picătura de primăvară, prima parte din colecția originală *Plici, fantastica picătură de apă*, este prima carte pentru copii semnată de Alice Valeria Micu, alături de ilustrațiile Ralucăi Cirți. Cartea se află în curs de apariție la Editura Eikon, București.

Protagonistul este Plici, o picătură de apă. Cărțile urmăresc aventurile picăturii de apă, iar copiii vor putea înțelege circuitul apei în natură și stările de agregare ale apei, locul apei în natură, formele sub care există ea și necesitatea de a o proteja, toate acestea într-o manieră atrăgătoare, nedidactică la prima vedere, dar profund educativă și informativă în fapt. Seria de cărți își propune să parcurgă, într-o primă fază, anotimpurile, pentru a se contura contextul climatic, iar copiii să învețe, însoțind personajul și întâmplările prin care acesta trece, care sunt caracteristicile fiecărui sezon. Tot cu acest prilej va fi completat tabloul fiecărei perioade cu plante și stadiul lor de-a lungul anului, cu animale și evenimente caracteristice, astfel încât copiii vor acumula o serie de informații practice la nivel contextual.

Copiii vor învăța importanța apei pentru natură și viața omului, despre riscurile poluării și protejarea mediului, prezența apei în toate formele ei de agregare și în diferite sectoare de activitate. Cea mai importantă informație este aceea că apa nu dispare și că ea poartă mereu amprenta locului și condițiilor în care se află.

Odată cu parcurgerea textelor, informații adiacente din alte domenii, cum e fizica, chimia, geografia, anatomia, gastronomia, vor contribui la completarea unui bagaj important de cultură generală destinat copiilor.

Cărțile din seria în versuri sunt intitulate astfel:

Plici, Picătura de primăvară, Plici la munte, Plici și mâța pofcioasă, Plici și Înțelepțilă, Toamna lui Plici, Plici și floarea de cireș, Plici în lumea viselor.

În interior copiii vor găsi și câte o carte poștală cu o imagine din textul fiecărei cărți și vor fi îndemnați să scrie strofa preferată din acea carte și să o trimită prin poștă celui mai bun prieten. Astfel, copiii vor contribui la promovarea cărților, vor scrie de mână, vor citi de mai multe ori textul și vor exersa comunicarea prin intermediul poștei. Vor înțelege astfel, atunci când vor citi alte cărți, ce înseamnă corespondența clasică și vor experimenta emoția primirii unei cărți poștale, la rândul lor. Ilustrațiile vor fi utilizate pentru realizarea unui foto-reportaj, cu o voce care va citi textul. Toate fotoreportajele animate, precum și alte activități de promovare directă a cărților în rândul publicului țintă, prin vizite în școli, grădinițe, biblioteci, parcuri de copii, vor fi însoțite de un cântec, al cărui text va fi publicat în fiecare carte a colecției.

(C.Ș.C.)

O carte în memoria lui Doru E. Goron

Virgil Mihalca, Doru E. Goron, „Aspecte ale integrării județului Sălaj în statul național român”, Editura „Caiete Silvane”, Colecția Restituiri.

Volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Prezentul studiu privind „Aspecte ale integrării organice a județului Sălaj, în cadrul statului național unitar român” a fost publicat în *Acta Musei Porolissensis*, numerele VIII (1984) și X (1986), pe baza documentelor de arhivă de la Arhivele Statului Sălaj, azi

Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale, fond Prefectura județului Sălaj, folosind și unele lucrări din acea perioadă.

Lucrarea a fost elaborată împreună cu regretatul Doru E. Goron, unul dintre cei mai prolifici istorici sălajeni. Intenția noastră era de a publica în continuare și alte documente din perioada 1919 – 1925 și a face referiri la viața culturală, învățământ, presă.

Am considerat ca o datorie morală de a publica într-o carte această lucrare în memoria celui care a fost Doru E. Goron.

Virgil Mihalca

Malaxorul de iunie

■ La Editura Pandaprint din Baia Mare a văzut lumina tiparului cartea *Ospețele fantomelor*, de Paul Beldi Ladislau. Scriitorul stabilit în Cehu Silvaniei înfățișează „o poveste posibil reală, eventual într-un așa numit: «Stat paralel» din minunata noastră țară!”. În prefață, profesorul universitar Nicolae Iuga, precizează că romanul reprezintă „o lungă narațiune introspectivă, rememorativă și confesivă, aparținând unui singur personaj central”. Cartea urmărește cariera unui personaj fictiv, Nicu Râmițean, ofițer în serviciile secrete românești ante și post decembris-te. „Performanța lui Paul Beldi Ladislau este aceea de a mânui cu un succes de ordin cinematografic arta suspansului și de a reconstitui din clișee de memorie istorică știința introspecției”, arată Iuga. În postfață, poetul Zorovavel Petrehuș susține că romanul lui Paul Beldi Ladislau constituie o carte incitantă care te va pune pe gânduri: „Autojustificare, remușcări sau spovedania din al 12-lea ceas? Din maldărul de cioburi ale memoriei, este devoalată o viață de om și un sistem aflat la hotarul dintre realitate și ficțiune, care încearcă din răspuțeri să nu moară. O viață de om în slujba unui sistem închis și bine alcătuit, care aplică aceleași reguli: «omerta», ca un reflex de supraviețuire, schimbându-și doar culorile drapelului. Fantomele nu mor”.

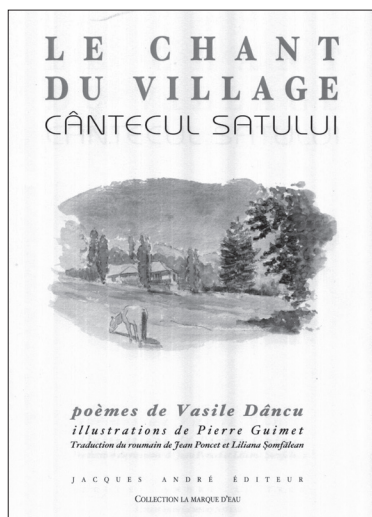
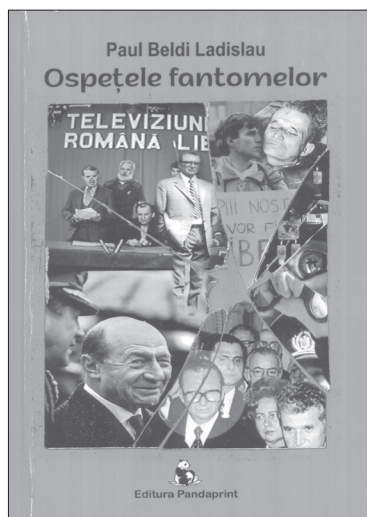
■ La Editura Jacques André din Lyon a apărut recent antologia bilingvă română-franceză de poeme, *Le chant du village/ Cântecul satului* de regretatul poet Vasile Dâncu. Prezentarea bardului din Runc, „din satul minunilor”, a fost făcută de Jean Poncet, poet și lingvist, traducerea de Jean Poncet și Liliana Șomfălean, profesoară de limba franceză, iar ilustrațiile au fost realizate de Pierre Guimet, artist plastic și pictor. „Ascultându-l pe Vasile Dâncu, ceea ce te frapa era atașamentul său față de valorile țărănești, față de pământ și de muncă, pentru el izvoare ale oricărei etici,

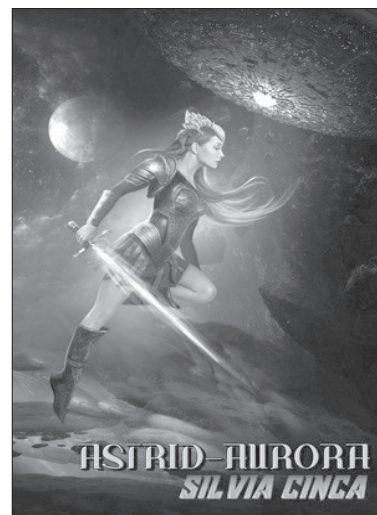
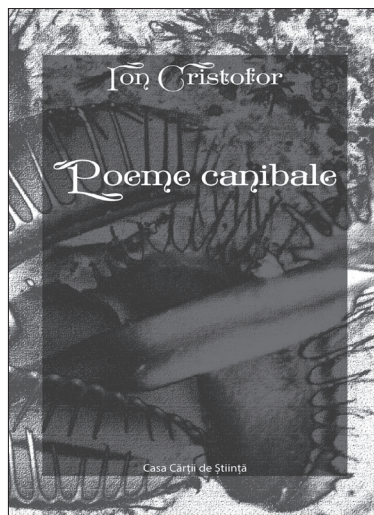
deși nu încetase niciodată să viseze la altundeva. Acest altundeva, neputând să-l acceadă fizic – țărani nu călătoresc niciodată sau niciodată prea departe – el l-a cunoscut prin cărți, mai întâi pe cele care, copil fiind, le aducea în traistă de la biblioteca orașenească, apoi pe cele pe care, mai târziu, le va aduna pe rafturile casei sale. Runc, satul său poartă valori morale pe care el nu a încetat să le afirme ca fiind condiția umanității noastre. Runc nu mai este astfel un sat transilvănean supus timpului oamenilor, el este satul în atemporalitatea sa metafizică. Poezia lui Vasile Dâncu caută tocmai această veșnicie. Pentru ca ea să trăiască în noi”, arată Jean Poncet, membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din România.

(A.-B.K.)

■ *Pink Freud* – Gabriel Bota, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021. „Poeme care-ți frâng sufletul – și ți-l reconstruiesc la loc. Precum marile cărți ale copilăriei, de la *Micul Prinț* la *Cuore* și la *Singur pe lume* – dar trecute prin ceva ce seamănă și cu confesiunii americani, și cu neorealiștii italieni, și cu noul ruralism românesc. Și, uneori, cu *Antologia inocenței* a lui Iordan Chimet. E o carte doldora de poeme cu bunici, cu mame, cu câini care mor ajutați de copilul care-i iubește. O carte bună precum feliile de pâine cu apă și zahăr adorate în câteva poeme. Pe scurt, o carte pentru care sufletul există.” (Radu Vancu)

■ *dopuri de plută* – Soril Miavoe, Grupul Editorial Rocart, 2021. „Un ceas electronic alături/ de mașina de scris electronică,/ poetul electronic stă cu luleaua/ electronică între dinți scoțând/ rotocoale perfecte de fum, uneori/ chiar și pătrate, perfecte, romburi,/ trunchiuri de con, bastonașe./ Numai aburii cafelei. Și harbul/ de-un roșu carnal, sâmburii negri. Ele-

na/ Negri. Hopa, inspirația/ își scoate cornițele/ și o ia încet la drum, lăsând urme mucilaginoase/ peste pectoralii/ unui poem imaginat/ cât un munte. Și începe cu dinții de lapte,/ cu măseaua de minte/ să roadă, pătimaș, tenace, metodic,/ tot ce este dușmănos/ destinului său electronic.” (Soril Miavoe)

■ *Poeme canibale* – Ion Cristofor, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2021. „Uneori/ în nopțile cu lună plină/ sătul de atâta singurătate/ bunul Dumnezeu/ dă norii adunați pe cer într-o parte/ ca pe halatul de mătase al unei/ femei/ lăsându-ne să ne bucurăm/ că zărim pentru câteva clipe/ sânul lunii.// În timp ce grăbită trece pe stradă/ călugărița cea tânără târând/ un geamantan de carton/ în care duce capul tăiat/ al sfântului Ioan Botezătorul.” (Ion Cristofor)

(C.Ș.C.)

■ **Noi aventuri astrale.** În 2021, Silvia Cinca a publicat simultan, în limba română și în limba engleză, un nou roman de călătorii astrale: „Astrid-Aurora”, eveniment care mi-a adus aminte de prima carte horror citită în copilărie, acum 50 de ani: „Trenul fără stații” (Editura Ion Creangă, 1971). Copilul atacat de roiuri de lilieci și de o caracatiță cu ochi de foc va fi cel care va înfrunța frigul, lipsa de alimente și întreruperile de curent electric din anii '80. Nu-i de mirare că, după declanșarea „revoluției culturale” („mai mult optimism, tovarășă!”), autoarea a fugit în străinătate în 1977 și a devenit redactor la „Europa liberă”. „Trenul fără stații” este un vector care ne poartă pe fiecare pe steaua lui, în întunericul nopții, protejați de benefica Zână Buburuză, locul unde ne trăim visele. Cartea a fost minunat ilustrată cu desene în două culori de Ecaterina Draganovici, graficiană talentată care a realizat și grafica din „Cavalerul albastru” de Nicolae Cochinescu sau „Prietenia mea Catelusa” de Călin Gruia. Silvia Cinca este una dintre

autoarele din diaspora care merită să fie recitite, mai ales pentru tonul polemic al textelor. Ele ne întristează, ne avertizează, nu sunt destinate deconectării. „Astrid-Aurora” este o operă spațială, o subspecie narativă care revine acum în atenția fanilor SF, poate și datorită îndelungatei perioade de izolare în casă, impuse pe plan global. Deci: să pornim către stele, depășind dificultățile!

■ **Noroc cu grupurile de socializare.** Mulțumesc celor care au semnalat pe Facebook, la mai bine de un an după lansare (17 ianuarie 2020), volumul lui Nelu Stamate, „J. R. R. Tolkien, făuritorul de universuri”, publicat la Editura Europlus din Galați. Altminteri, datorită zăpăcelii din cultură, nici bibliotecă națională, nici ANAF nu au o imagine clară a dinamicii noutăților, așa că tot „telefonul fără fir” rămâne principala sursă de informare. Nelu Stamate e gălățean, lucrează la Universitatea „Dunărea de Jos” și are 52 de ani. Conform postării de pe blogul lui Dan Manole, autorul a trudit patru ani la documentare și șase ani la redactare. A rezultat un volum de peste 700 de pagini despre biografia și opera autorului englez. La 15 ani după redactarea „Enciclopediei lumii lui J. R. R. Tolkien” (Editura Galaxia Gutenberg, 2007), este un studiu bine venit, mai ales că înglobează și prezintă o serie de texte inedite, apărute între timp. Partea analitică este structurată în patru secțiuni: „Scrieri filologice și de critică literară”, „Scrieri despre Pământul-de-Mijloc”, „Alte scrieri referitoare la Pământul-de-Mijloc” și „Alte lucrări literare”. Textele tolkieniene sunt repovestite pe scurt și însoțite de câte un comentariu. O bibliografie de 10 pagini ne trimite să consultăm o varietate de surse, cărți și articole, multe dintre ele apărute după 2000. Ultimele pagini cuprind planșe color: hărți ale Ardei în diferitele Evuri, inscripția de pe Inelul Suveran și alfabetul elfesc Tengwar.

■ **Apa trece, punțile rămân.** Se pare că, în premieră absolută, îmi revine plăcerea să semnalez citi-

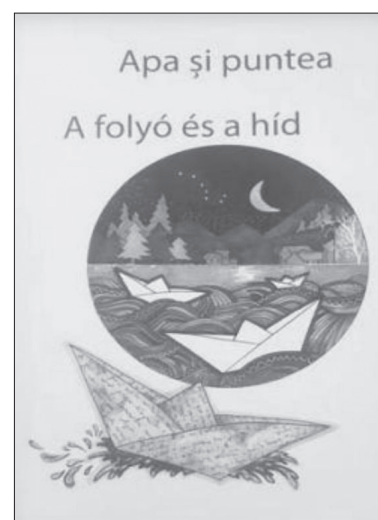
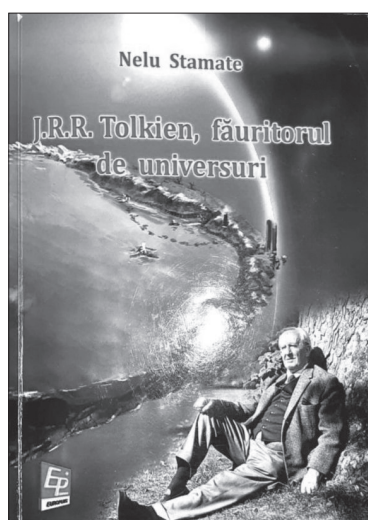
torilor sălăjeni apariția singurului Mureșan scriitor de la noi (așa, cu M mare, deoarece e Viorel Mureșan) într-o antologie bilingvă a confrăților mureșeni (da, da, de-acolo, din județ), coordonată de Eugeniu Nistor: „Apa și puntea”/„A folyó és a híd” (Editura Ardealul, 2019). Descoperirea a venit să aline lipsa tradiționalului Festival „Primăvara Poeziei” 2021 din Zalău, amânat din cauza molimei. Între timp, ne-am despărțit și de Teodor Borz, unul dintre cei 26 de autori selecționați să fie prezentați cu câte două poezii (de ce nu trei, ca să fie mai original?). „Mă uit la cărți,/ la biblioteca-nvechită/ din care prietenii// mă strigă toți./ Și-atunci aprind o lumânare./ Nu știu/ de-i pentru vii ori pentru morți.” Sau, ca un ison la melopee, să cităm din versurile lui Simonfy József, un sătmărean originar din Zalău: „sufletul se desprinde de trup/ fructul de ram/ deznădăjduită nădejde/ timpul mi-a trecut peste tâmples”. Și, pentru că toate (bune sau rele) vin câte trei, să menținem tonalitatea pesimistă citându-l pe Markó Béla: „e ridicolă promisiunea că vom învia,/ și sufletul se duce plutind ca foaia/ ușoară de hârtie în vântul de afară”. No, ennyi elég, de-aici încolo, optimism! Punțile peste apele tulburate de urmașii Securității sau de ultranaționalistii năimiți de alte puteri au fost clădite de traducătorii Demény Ferenc și Kocsis Francisko. Fie ca poezia să refacă și podul care va reda circulația feroviară între Szeged, Tiszasziget, Kikinda, Jimbolia și Timișoara.

(G.-D.G.)

■ Cea mai nouă apariție a revistei „Secolul 21” este numărul dublu, 7-8/2020. Tema numărului, una cât se poate de captivantă, apare încă de pe copertă: *Poezia, o miză comună*. O sinteză a sumarului găsim în „Argumentul” semnat de Alina Ledeanu, directorul publicației: „Mai mult decât în alte numere, poezia este, aici, suverană. Începând cu Premiul Goncourt pentru Poezie, acordat în acest

an lui Michel Deguy, ineditele acestuia trimit la «însoțitorul» său de-o viață – Paul Valéry –, îl citează pe Hölderlin și stau alături de sonete shakespeareane. Poezia inundă și celelalte spații literare din volum: critica, drama. Poemul lui Doinaș deschide, goethean, capitolul alcătuit în pregătirea centenarului I. Negoitescu, nu doar critic literar, ci și poet” (p. 6). În privința lui Michel Deguy, ilustrăm și noi „Arca poeziei” din acest număr al „Caietelor Silvane” cu un poem al său. Centenarul nașterii lui I. Negoitescu (1921-1993) se răsfrânge asupra întregului Cerc Literar de la Sibiu. Astfel, Ion Vianu publică un eseu despre „Manifestul cerchist”, stabilind locul tinerilor scriitori ardeleni, în descendență maioreciană. Același autor, sub titlul *Cerchiștii, în panică de destin*, reia un amplu fragment din romanul său autobiografic, *Amor intellectualis*, în care surprinde relațiile extrem de complexe dintre câțiva membri ai Cercului Literar, ajunși la București, și Tudor Vianu. Sunt reluate, de asemenea, Prefața la *Istoria literaturii române* și textele unei mese rotunde de la Universitatea din Heidelberg în jurul aceleiași cărți a lui I. Negoitescu. În intervenția sa, autorul precizează că și-a scris cartea, căutând să cunoască, prin scriitorii români, poporul, mentalitatea lui, gândirea, comportamentul social-istoric. Și mai adaugă: „Eu n-am privit literatura română dinlăuntrul limitelor ei, deși am trăit totdeauna înlăuntrul literaturii române, eu însumi fiind scriitor român. Am dorit însă să privesc din afară, cum ar vedea-o un european care o cunoaște bine și trăiește, în același timp, în ea”. Ultima secțiune cuprinde o dezbateră în jurul personalității teatrologului George Banu, la care participă, alături de cel omagiat, Constantin Chiriac, Marina Constantinescu, Mihai Măniuțiu, Tompa Gábor, Alina Ledeanu, Sofia Oprescu, moderator fiind Sever Voinescu. Calitatea înaltă a publicației e susținută și de 7 picturi, *Convorbiri cu Goethe*, ale artistului Iosif Király.

(V.M.)

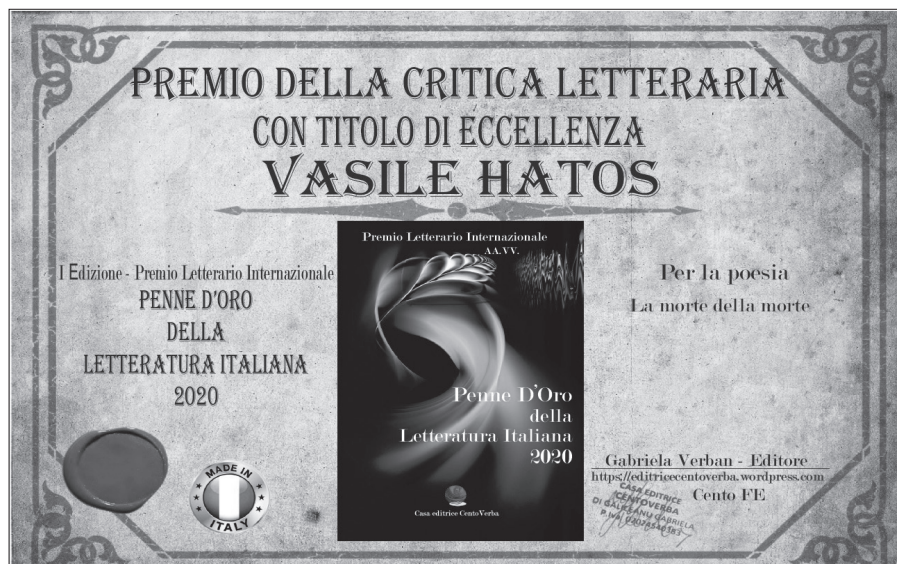
Vasile Hatos

Moartea morții*

M-apropii încet de Sacru
Trăiesc în visuri
Urcând spre înălțimi
Zburând spre vechile lumini.
O duișie stranie
Mă întâmpină răsând
Că-n fața lumii
Mă simt mereu străin.
Mereu mi-apar umbre
Câtând să mor în vis
Un ultim gând al celui
Ce caută un Paradis,
Ce caută în sine
Calea spre adevăr.
Un ultim gând al vieții,
Că-n moarte nu mai sper,
Că-i ceva frumos și blând
Moartea nu există
Pentru cei ce o întâmpină surâzând!
M-apropii încet de tine,
Te înțeleg de ce?
Apari ca o lumină
Dar moartea nu mai e!
S-a spulberat în mine
Lăsând-o ca să moară
Căci moartea morții este
În suflet o povară!

Ce-mi trebuie pentru a învăța să sufăr...

Ce-mi trebuie pentru a-nvăța să sufăr?
Sau pentru a-nvăța să mor?
Ce-mi trebuie pentru a-nțelege
Speranța ce mi-e dată, uneori?!
Ce-mi trebuie parale, cărți ori divertisment,
Când sufletul nu știe s-asculte mai atent,
Acele voci divine, cu iz de Orient
Ce vin din clipele uitării, din clipele trăirii,
Când timpul din clepsidră se scurge-ncet, încet.

Iar tu dansezi cu dânsul în ritm de menuet...
Dar ca să treci prin timp și timpul peste tine,
Trebuie să înveți a-l descifra mai bine,
Trebuie să înveți a asculta tăcerea,
Să știi ce înseamnă adesea și durerea
Bogat, sărac, devii un om puternic,
A deveni o stâncă înseamnă a fi vrednic
De clipele trăite, de clipele uitate,
Un călător prin viață-nsetat de libertate!

Să înveți

Să înveți să pornești
pe un drum ascendent
Care duce spre pace și liniște,
Spre apusuri cu lumini colorate,
Acolo e-o lume aparte.
Pășesc prin torente de lacrimi amare,
O lacrimă-mi pică, îmi pare că are
Acea duișie de visuri albastre,
Pășesc ca un zeu, ca un sfânt printre astre.
Mi-e greu să privesc la ziua de mâine,
o zi ca o lume ce-n viață-mi apune.

* Poezia *Moartea morții* din volumul „Întâlniri cu Dumnezeu” a luat un premiu important în Italia.

Michel Deguy

(n. 1930)

Poet, eseist și traducător francez. Fondator, în 1977, al revistei „Poesie”, al cărei director este și în prezent. În anul 2020 i s-a acordat Premiul Goncourt pentru Poezie. Odată cu opera sa pătrunde ceva nou în textul liric: un simț mai exact pentru ambiguitatea lumii, transmis, adesea, prin imagini de tip oniric, ca și prin abolirea semnelor de punctuație. La noi, cel mai receptiv la estetica sa a fost Virgil Mazilescu.

O, marea opoziție a lumii

O, marea opoziție a lumii
un lan
de trandafiri lângă un lan de grâu și doi copilandri roșii
în lanul învecinat cu lanul de trandafiri și un lan de
porumb lângă lanul de grâu și la-ntâlnirea lor două sălcii
bătrâne; cântecul celor doi copilandri trandafirii în lanul
de grâu de lângă lanul de trandafiri și cele două sălcii
bătrâne care veghează trandafirii grâul copilandrii
roșii și porumbul

Albastrul soarbe ca pe-o pată
Albă cerneala norilor de vată
Copilandrii sunt și ei
Drumul meu de țară

(Traducere de Virgil Mazilescu în *Poeme*, Editura Tracus
Arte, București, 2019)